

**YABANCI UYRUKLULARIN VE YEREL HALKIN VATANDAŞLIK
SÜREÇLERİNE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ: ESKİŞEHİR ÖRNEĞİ**
(Yüksek Lisans Tezi)

Elif YILMAZ

Eskişehir, 2019

**YABANCI UYRUKLULARIN VE YEREL HALKIN VATANDAŞLIK
SÜREÇLERİNE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ: ESKİŞEHİR ÖRNEĞİ**

Elif YILMAZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sosyoloji Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Filiz GÖKTUNA YAYLACI

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Temmuz, 2019

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Elif YILMAZ'ın "Yabancı Uyrukluların ve Yerel Halkın Vatandaşlık Süreçlerine Yönelik Görüşleri: Eskişehir Örneği" başlıklı tezi 04 Temmuz 2019 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca toplanan **Sosyoloji** Anabilim Dalında, **yüksek lisans tezi** olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Dr.Öğr.Üyesi Filiz GÖKTUNA YAYLACI

Üye : Doç.Dr.Fuat GÜLLÜPİNAR

Üye : Dr.Öğr.Üyesi Kadriye UZUN

Prof.Dr.Bülent GÜNSOY
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

YABANCI UYRUKLULARIN VE YEREL HALKIN VATANDAŞLIK SÜREÇLERİNE YÖNELİK GÖRÜŞLERİ: ESKİŞEHİR ÖRNEĞİ

Elif YILMAZ

Sosyoloji Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temmuz, 2019

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Filiz GÖKTUNA YAYLACI

Araştırmada temel olarak Eskişehir’de yaşayan yabancı uyrukluların Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına sahip olmayı isteyip istemedikleri ve Eskişehir yerel halkından yabancı uyruklu komşusu, çalışanı veya iş arkadaşı olan kişilerin bu konuya yaklaşımları incelenmiştir. Araştırma nitel yöntemle dayalı olarak desenlenmiştir. Araştırmanın katılımcıları için amaçlı örneklem ve kartopu yöntemi kullanılmıştır. Böylece çalışma grubunu 9 Iraklı, 8 Suriyeli, 6 İranlı, 5 Afganistanlı ve 2 Somalili olmak üzere toplamda 30 yabancı uyruklu ve bu yabancı uyrukluların komşuları, işverenleri veya iş arkadaşlarından 30 kişi olmak üzere toplam 60 kişi oluşturmuştur. Bulgular, Eskişehir’deki yabancı uyruklu katılımcıların neredeyse hepsinin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı istediğini ortaya koymuştur. Yabancı uyrukluların birçoğu, Türkiye’yi çeşitli nedenlerle yakın gördükleri için ve daha iyi yaşam koşullarına erişmek amacıyla vatandaşlık istemektedir. Eskişehir yerel halkının birçoğunun ise yabancı uyruklulara Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı verilmesine karşı çıktığı görülmüştür. Karşı çıkanlar, genel olarak kendilerinin ekonomik olarak ikincilleşeceği düşüncesiyle vatandaşlık verilmesini istememektedir. Eskişehir yerel halkından, yabancı uyruklularla günlük yaşamda iletişimi daha fazla olan veya kendisi daha önce benzer deneyimlerden geçmiş olanların çoğunun ise yabancı uyruklulara Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı verilmesi konusuna daha olumlu yaklaştığı görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Yabancı Uyruklu, Vatandaşlık, Eskişehir, Göç, Mülteci, Uyum

ABSTRACT

VIEWS OF THE FOREIGN NATIONALS AND LOCAL PEOPLE ON THE CITIZENSHIP PROCESSES: ESKİŞEHİR SAMPLE

Elif YILMAZ

Department of Sociology

Anadolu University, Graduate School of Social Sciences, July, 2019

Supervisor: Assistant Prof. Filiz GÖKTUNA YAYLACI

In this study, whether the foreign nationals living in Eskişehir want to acquire the citizenship of Turkish Republic or not; and the approach of the local people who have foreign neighbours, employees or colleagues to the issue were examined. The study was designed based on the qualitative research method. For the participants of the study, purposeful sampling and snowball method were used. Accordingly, the study group consisted of 30 foreign nationals (9 Iraqis, 8 Syrians, 6 Iranians, 5 Afghanis and 2 Somalians) and 30 local people including those foreign nationals' neighbours, employers or colleagues, in total 60 people. The findings revealed that almost all of the foreign nationals in the study group want to acquire Turkish citizenship. Many of them want to acquire the citizenship of Turkish Republic since they find Turkey close to themselves due to various reasons and they aim to have better living conditions. Many of the local people living in Eskişehir are seen to be opposed to granting citizenship. They are mostly opposed to this, as that situation will subordinate their financial situation. Most of the local people who are in touch with foreign nationals in their daily lives or have similar experiences before find the issue of granting citizenship to foreign nationals favourable.

Keywords: Foreign national, Citizenship, Eskişehir, Migration, Refugee, Integration

ÖNSÖZ

Küreselleşmenin etkileri, iletişim ve ulaşım imkânlarının gelişmesiyle ülkeler arasında geçiş imkânları artmış, göç hareketleri hızlanmıştır. Göç sonrası gidilen ülkelerde göç edenler ve yerel halklar çeşitli problemlerle karşılaşmaktadırlar. Bu problemler yasal düzenlemelerle, göç etmiş olan yabancı uyruklulara bazı sınırlı ve geçici haklar verilerek çözülmeye çalışılmaktadır. Bir ülkede göçmen olarak bulunan yabancı uyruklulara çeşitli haklar verilse de “vatandaşlık” bu haklara erişimi kolaylaştırmakta ve kalıcılaştırmaktadır, dahası vatandaşlığa sahip olmak, ülkenin yerel halkıyla aynı haklara sahip olmak anlamına gelmektedir. Bu araştırmada “vatandaşlık” konusunda, Eskişehir’de bulunan yabancı uyrukluların ve Eskişehir yerel halkının görüşlerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın uygulama aşamasında Eskişehir’de bulunan, araştırmaya konu olan, çeşitli ülkelerden gelmiş yabancı uyrukluların yaşamlarıyla tanışmış olmak, onların Eskişehir yerel halkından olan komşuları, işverenleri veya iş arkadaşlarıyla olan iletişimlerini, iki grubun karşılıklı etkileşimlerini bizzat görmüş olmak eşsiz bir deneyim sağlamıştır. Bu araştırma deneyimi boyunca katkı sağlayan herkese teşekkürlerimi sunuyorum.

Yüksek lisans sürecinde bilimsel katkılarını ve yardımlarını esirgemeyen, bana her konuda, her zaman destek olan danışmanım Doktor Öğretim Üyesi Filiz GÖKTUNA YAYLACI’ya ve tezi değerlendiren jüri üyelerine teşekkür ediyorum.

04.08.2013

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmamın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan Bilimsel İntihal Tespit Programı'yla tarandığını ve hiçbir şekilde "intihal içemediğimi" beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

(İmza)

Elif YILMAZ

(Öğrencinin Adı Soyadı)

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
BAŞLIK SAYFASI.....	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLOLAR DİZİNİ.....	ix
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	x
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Sorun.....	1
1.2. Amaç.....	6
1.3. Önem.....	7
1.4. Sınırlıklar.....	7
1.5. Tanımlar.....	7
2. ALANYAZIN.....	10
2.1. Göç Olgusu.....	10
2.2. Göç Türleri.....	11
2.3. Göçü Açıklamaya Yönelik Kuramlar.....	12
2.3.1. Neoklasik ekonominin makro kuramı.....	12
2.3.2. Neoklasik ekonominin mikro kuramı.....	13
2.3.3. Yeni ekonomi kuramı.....	13
2.3.4. İkiye bölünmüş emek piyasası kuramı.....	13
2.3.5. Merkez-çevre (dünya sistemi) kuramı.....	14
2.3.6. İlişkiler ağı (network) kuramı.....	14
2.3.7. Güvenikleştirme kuramı.....	14
2.3.8. Göç, çatışma ve güvenlik modeli.....	15
2.4. Türkiye Cumhuriyeti Göç Tarihi.....	16
2.5. Küreselleşme.....	21
2.6. Çokkültürlülük.....	23

2.7. Ulus-Devlet ve Vatandaşlık.....	26
2.8. Osmanlı Toplumunda Vatandaşlığın Gelişimi ve Türkiye.....	30
3. YÖNTEM.....	38
3.1. Araştırma Modeli.....	38
3.2. Çalışma Grubu.....	38
3.3. Verilerin Toplanması.....	43
3.4. Verilerin Çözümlemesi.....	44
4. BULGULAR VE YORUM.....	45
4.1. Yabancı Uyrukluların Vatandaşlıkla İlgili Düşüncelerine İlişkin Bulgular.....	45
4.2. Eskişehir Yerel Halkının Yabancı Uyruklulara Vatandaşlık Verilmesi İle İlgili Düşüncelerine İlişkin Bulgular.....	55
4.3. Eskişehir Yerel Halkı İle Yabancı Uyrukluların Gündelik Yaşamdaki İletişimlerinin Vatandaşlıkla İlgili Düşüncelerine Etkisine İlişkin Bulgular.....	63
5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	79
5.1. Tartışma.....	79
5.2. Sonuç.....	86
5.3. Öneriler.....	89
KAYNAKÇA.....	92
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ	

TABLolar DİZİNİ

Sayfa

Tablo 3.2.1. Cinsiyetlerine ve geldikleri ülkelere göre yabancı uyruklu katılımcılar.....	39
Tablo 3.2.2. Yaşlarına göre yabancı uyruklu katılımcılar.....	40
Tablo 3.2.3. Medeni durumlarına göre yabancı uyruklu katılımcılar.....	40
Tablo 3.2.4. İstihdam durumlarına göre yabancı uyruklu katılımcılar.....	41
Tablo 3.2.5. Cinsiyetlerine göre Eskişehir yerel halkından oluşan katılımcılar.....	41
Tablo 3.2.6. Yaşlarına göre Eskişehir yerel halkından oluşan katılımcılar.....	42
Tablo 3.2.7. İstihdam durumlarına göre Eskişehir yerel halkından oluşan katılımcılar.....	42

ÇİZELGELER DİZİNİ

Sayfa

Çizelge 2.4.1. Yıllara göre işlem yapılan düzensiz göçmen sayısı.....	19
Çizelge 2.4.2. 2018 yılında işlem yapılan düzensiz göçmenler (ilk 10 uyruk).....	20

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemine, amacına, alt amaçlarına, sınırlılıklarına ve tanımlara yer verilmiştir.

1.1. Sorun

Türkiye'nin oldukça zengin ve çok boyutlu bir göç tarihi olduğu söylenebilir. Bu durum gerek Türkiye'ye göç edenleri, gerek yerel halkı çeşitli ve farklı sorunlarla karşı karşıya bırakmaktadır.

İçduygu ve Sirkeci (1999, s. 259, 264) Türkiye'ye göçü, üç dönem olarak ele almışlardır. Türkiye'ye olan göçün ilk döneminin “ulusal inşa” olarak ifade edilebileceğini belirtmişlerdir. Bu dönemde savaş sonrası Cumhuriyet Türkiye'sinin dışında kalan ve önceden Osmanlı topraklarında yaşayan Müslüman ve genel olarak kökeni Türk soyuna dayananların “anayurt” a göçleri gerçekleşmiştir. Bu göçlerin başlıca sebepleri siyasi, dini ve kültürel olarak yaşanan anlaşmazlıklardır (Akagündüz, 1998'den aktaran İçduygu ve Sirkeci, 1999, s. 259). İçduygu ve Sirkeci (1999, s. 264) 1945'ten 1980'lere kadar olan dönemi ikinci dönem olarak görmüş ve bu dönemin daha çok Bulgaristan'dan göç ile belirlendiğini ifade etmişlerdir. Bu dönemde Bulgaristan'dan Türkiye'ye kitlesel göç yaşanmıştır.

1952 ile 1980 arasında Türk kökenli Yugoslav vatandaşları Türkiye'ye göç etmiştir. İkinci Dünya Savaşı ve Yunan İç Savaşı dönemlerinde de çok sayıda Türk Yunanistan'dan Türkiye'ye göç etmiştir. Bunun yanı sıra bu dönemde sayıları az da olsa başka ülkelerden de Türk kökenli göçmenler Türkiye'ye gelmiştir (İçduygu ve Sirkeci, 1999, s. 264). 1960'ların başından itibaren ise Türkiye'den Avrupa'ya işçi göçü başlamıştır (İçduygu ve Karcı Korfalı, 2014, s. 99)

Üçüncü dönem göçler ise 1980'ler ve 1990'ları içine almaktadır ve Afgan sığınmacıların gelmesiyle bu dönem başlamıştır. 1978 yılında Afganistan'da meydana gelen iç savaş sonucu Kırgız, Özbek ve Türkmen kökenli olan birçok Afganistanlı, Pakistan'a sığınmıştır ve 1982'de o zamanın cumhurbaşkanı Kenan Evren'in Pakistan'a gerçekleştirdiği ziyaret sonrasında 7 bin civarında Afgan göçmeni Türkiye'ye gelmiştir (İçduygu ve Sirkeci, 1999, s. 264).

Yine 1980'lerin en önemli göç hareketi ise Bulgaristan Türklerinin gelişyle gerçekleşmiştir. Jivkov hükümetinin baskı içeren politikası sonrasında ülkeden ayrılan

yaklaşık 320 bin Türk, ülkeye gelmiştir. 1989’da Jivkov hükümetinin baskı ve çağrısı sonrası aynı senenin Ağustos’unda Türkiye Bulgaristan sınırını açmıştır. Yine aynı senenin Kasım ayında Jivkov hükümetinin düşmesi ve asimilasyon uygulamalarının son bulacağı umudu geri dönüş sürecini başlatmıştır. 125 bin kadar Bulgaristan göçmeni geri dönerken, 2 bin civarında göçmen ise Türkiye’ye gelmiştir (İçduygu ve Sirkeci 1999, s. 264-265).

Doğuda, Afganistan, İran ve Irak’ta İran-İrak savaşı ve Körfez krizinden sonra hem insani güvensizlik hem de özellikle azınlıklara yönelik politikalar, insanları Türkiye’ye iltica etme durumuyla karşı karşıya getirmiş ve bu yönde zorlamıştır (İçduygu ve Aksel, 2013, s. 176). 2011’den beri de Suriye’deki sivil savaşın sonucunda 3 milyondan fazla Suriyelinin kitlesel bir şekilde Türkiye’ye akışı gerçekleşmiştir (İçduygu ve Diker, 2017, s. 14).

Türkiye göçmenler için her zaman tercih edilen bir ülke olmuştur ve tarih boyunca çok çeşitli ülke ve milletlerden göçmen, mülteci, sığınmacıya ev sahipliği yapmıştır. İç göçü düzenleyen 5543 sayılı İskân Kanununun tanımlar başlıklı maddesinde göçmen; “Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup, yerleşmek amacıyla tek başına veya toplu halde Türkiye’ye gelip bu Kanun gereğince kabul olunanlardır (İskân Kanunu)”. Bu kanun, son dönemde Türkiye’nin karşı karşıya kaldığı göç hareketleri karşısında etkisiz kalmaktadır (Özer, 2015, s. 36). Özer’in (2015, s. 37) belirttiği üzere Türkiye’nin Avrupa Birliği üyelik müzakerelerinin başladığı 2005 yılı sonrası dönemde Türkiye, uluslararası göç politikalarında kapsamlı düzenlemeler yapmıştır ve 2014 yılında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun yürürlüğe girmesi ile atılan adımlar somutlaşmıştır.

“Toplumsal değişimin kaynaklarından biri olan göç; insanların birey ya da toplu olarak belirli bir amaç ve hedef için gerçekleştirdikleri yer/alan değişimi olarak tanımlanır (Peköz, 2012, s. 31)”. Bu yer değişimi sadece mekânsal olarak bir değişim meydana getirip kendisi ve etkileri biten bir süreç değildir. Göç sonucunda bireyler gittikleri yerlerde oradaki mevcut kültürle karşılaşmakta, özellikle bu mevcut kültür kendi kültürlerinden çok farklı ise daha fazla sorunla karşılaşmaktadır. Yeni bir toplumda kabul göreceği yeni davranışlar geliştirmek, yerleşim, yeni kültür konusunda bilgiler edinmek, göç veren ülke ve göç alan ülke arasında var olan kültürel farklılık az ise daha kolay gerçekleşebilmektedir (Kümbetoğlu, 1996’dan aktaran Adıgüzel, 2016, s. 153). İç göçler ve dış göçler, göç eden bireylerin yaşamında sosyal ve psikolojik anlamda değişim ve sorunlar ortaya çıkarır. Göç yalnızca coğrafi değişikliği ifade etmeyip göçmenlerin

yaşamlarının tümünde mekânsal ve insani ilişkilerde değişikliklere yol açar ve etkileri kuşaklar boyu devam eder. Başka bir sebep olmaksızın sadece göçmen olmak yabancılık ve yalnızlık gibi hislere sebep olabilmektedir (Adıgüzel, 2016, s. 154).

Göç sürecine katılan bireyler gittikleri yerlerde çok farklı sorunlarla karşılaşmakta ve bu kişilerin karşılaştığı problemlerin birçoğunun çözümünde “vatandaşlık” alabilmek oldukça belirleyici bir rol oynamaktadır. Fakat herhangi bir ülkedeki yabancı uyrukluların vatandaşlık alabilme süreçleri her zaman kolay olmamaktadır. Bazen vatandaşlık alabilmeleri mümkün dahi olmamaktadır. Bu süreçte hem ülkenin kendi halkı hem de yabancı uyrukluların talepleri ve beklentileri tamamen ortaya çıkmakta, bu talep ve beklentiler karşılıklı olarak çatışabilmektedir. Bulunulan ülkenin vatandaşlık konusundaki politikaları bu süreci etkileyen en önemli mekanizmadır. Başka bir ülkeye göç eden yabancı uyruklular bazen dil, eğitim, iş, sosyal hizmetlerden faydalanma gibi hayatın en temel alanlarında zorluklarla karşılaşabilmektedirler.

Türkiye’ye gelen Suriyeliler, sığınmacılar ve mültecilerle ilgili çalışmalar, konunun daha çok eğitim politikaları, istihdam ve ekonomi üzerine etkileri, medyadaki temsili, sosyal hizmetler, toplumsal uyum unsurları üzerine gerçekleştirilmiştir. Bunun yanı sıra konunun vatandaşlık boyutuyla ilgili çalışmalar da mevcuttur. Vatandaşlıkla ilgili gerçekleştirilen çalışmalardan bahsedilecek olursa; Erdoğan (2015) “Türkiye’ye Kitlemel Göçlerde Son ve Dev Dalga: Suriyeliler”, *Türkiye’nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye’ye Göçler* içinde, çalışmasında Suriyelilerin ve yerel halkın vatandaşlığa ilişkin görüşlerinin yanı sıra, geçicilik-kalıcılıkla ilgili görüşlerini, medyanın ve STK’ların konuya yaklaşımlarını incelemiştir. Köser Akçapar ve Şimşek (2018) “The Politics of Syrian Refugees in Turkey: A Question of Inclusion and Exclusion through Citizenship” isimli çalışmalarında Suriyelilere vatandaşlık verilmesi konusunu ele almışlardır. Amman ve Altındış (2019) “İstanbul’da Yaşayan Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Türk Vatandaşlığına İlişkin Görüşleri” çalışmalarında, Suriyelilerin vatandaşlık algısıyla beraber Suriyelilerin gelecek beklentisi ve Türkiye’de geçici-kalıcı olma durumlarına ilişkin görüşlerini incelemiştir. Gülyaşar (2017) “Suriyeliler ve Vatandaşlık: Yerel Halk ve Suriyeli Sığınmacılar Çerçevesinde Bir Değerlendirme” isimli çalışmasında, Suriyelilere vatandaşlık verilmesi konusunda Suriyelilerin ve Türk halkının görüşlerini ortaya koymuştur. Yıldırımalp, İslamoğlu ve İyem (2017) “Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Kabul ve Uyum Sürecine İlişkin Bir Araştırma” isimli çalışmalarında vatandaşlığa ilişkin görüşlerin yanı sıra, Suriyeli

sığınmacıların uyuma yönelik görüşlerini, ekonomik ve sosyo-kültürel sorunlarını incelemişlerdir. Erdoğan (2014) “Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması” çalışmasında Suriyelilerin ve yerel halkın görüş ve beklentileri ile medya ve STK'ların görüşlerini incelemiştir. Vatandaşlıkla ilgili görüşlerle beraber ekonomi, çalışma hakları, eğitim, toplumsal gerilim, Suriyelilerin geçicilik-kalıcılığna yönelik ve birlikte yaşama ilişkin görüşleri değerlendirmiştir. Güney ve Konak (2016) “Bolu'da Suriyeli ve Iraklı Sığınmacılar Vatandaşlık ve Kaynak Dağılımı Temelinde Öteki Algısı” çalışmalarında, yerel halkın Iraklı ve Suriyeli sığınmacıların ekonomik, sağlık, eğitim kaynaklarına erişimleri üzerine görüşlerini ve vatandaşlıkla ilgili görüşlerini incelemişlerdir. Tümtaş (2018), “Toplumsal Dışlanmadan Vatandaşlık Tartışmalarına Suriyeli Kent Mültecileri” çalışmasında, Suriyelilerin karşılaştıkları sorunları ve vatandaşlık konusundaki görüşlerini ele almıştır. Baban, Ilcan ve Rygiel (2016) “Syrian Refugees in Turkey: pathways to precarity, differential inclusion, and negotiated citizenship rights” çalışmalarında, Suriyelilerin yaşadıkları sorunları ve vatandaşlık konusunu değerlendirmişlerdir. Çiftçi (2018) “Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlarının Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Tutum, Algı ve Empatik Eğilimlerinin Analizi” çalışmasında, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının, Suriyelilere yönelik vatandaşlık hakkı, birlikte yaşama, çalışma hakkı konularında görüşlerini ortaya çıkarmıştır.

Vatandaşlıkla ilgili gerçekleştirilen bu çalışmaların yanı sıra Eskişehir özelinde konuyu medya, eğitim gibi bağlamlarda ele alan çalışmalar mevcuttur. Göktuna Yaylacı (2017) “Eskişehir Yerel Basınında “Mülteciler” ve “Suriyeliler” çalışmasında, mültecilerin ve Suriyelilerin Eskişehir yerel gazetelerinde ele alınış biçimlerini değerlendirmiştir. Göktuna Yaylacı, Serpil ve Yaylacı (2017) “Paydaşların Gözünden Mülteci ve Sığınmacılarda Eğitim: Eskişehir Örneği” çalışmalarında, Eskişehir'de mülteci ve Suriyelilerin eğitim hizmetlerine erişimleri ve eğitim alanında yaşadıkları sorunları değerlendirmişlerdir. Kademir (2010) “Türkiye’de Sığınma Hareketi: Eskişehir Örneği” isimli çalışmasında, Eskişehir’de bulunan sığınmacıların durumlarını saptamış, sorunlarını ve beklentilerini değerlendirmiştir. Tosun vd., (2018) “Mülteci Öğrencilerin Eğitim Sorunları, Eğitim ve Din Eğitiminden Beklentileri: Eskişehir Örneği” çalışmalarında, Eskişehir’deki yabancı uyruklu öğrencilerin eğitimle ilgili sorunlarını ele almışlar; eğitim ve din hususundaki düşüncelerini ve taleplerini değerlendirmişlerdir.

Vatandaşlıkla ilgili gerçekleştirilen veya vatandaşlık konusuna yer verilen bu çalışmalarda, genel olarak, çalışmalardaki sığınmacı ve mültecilere vatandaşlık verilmesi konusu ele alınmış, bu konuda sığınmacı ve mültecilerin yaklaşımları, yerel halkın yaklaşımları veya her iki grubun yaklaşımları incelenmiştir. Fakat bu çalışmaların içerisinde Eskişehir’de gerçekleştirilen çalışmalar sınırlı düzeydedir.

Bu araştırmada, Türkiye’de bulunan yabancı uyruklulara Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı verilmesi konusuna hem yabancı uyrukluların hem de Eskişehir yerel halkının yaklaşımları sorunsal olarak alınmıştır.

Göktuna Yaylacı, Serpil ve Yaylacı’nın (2017, s. 107), Eskişehir’de gerçekleştirdikleri araştırmalarında ifade ettikleri gibi çeşitli sorunlar nedeniyle mülteci ve Suriyelilerin eğitimleri konusunda yapılanlar yeterli değildir. Dil sorunları ve diğer velilerin mülteci olanlara yönelik bakış açıları bu sorunlardan birkaçıdır. Sığınmacı ve mülteciler, zor yaşam şartları, barınma ve beslenme sorunları, sağlık hizmetlerine ve sosyal hizmetlere ulaşımında zorluklar, şiddet gibi birçok problemle karşılaşmakta ve sığınmacı ve mülteciler, sağlık bakımından en savunmasız gruplar içerisinde yer almaktadır (Karadağ ve Altıntaş, 2010, s. 56). Diğer taraftan Kayaoğlu ve Erdoğan’a (2019, s. 15) göre genç mülteci nüfusu, eğitim ve istihdam olmadığı zaman ülke açısından tehdit oluşturmaktadır; fakat bu durum, fırsata da dönüştürülebilmektedir. Örneğin; işgücü piyasasında yer alan mülteci çocukların eğitime döndürülmesi gerçekleştirilebilir (Kayaoğlu ve Erdoğan, 2019, s. 15).

Güney ve Konak’a (2016, s. 115) göre, Suriyeli ve Iraklı sığınmacıların vatandaş veya mülteci olmamaları, sağlık, eğitim, çalışma gibi alanlara ulaşabilme hususunda zorlanmalarına ve yaşadıkları kentin imkânlarından yeterli düzeyde faydalanamamalarına yol açmaktadır. Altıntaş’a (2014, s. 258) göre vatandaşı olduğu ülkeden can güvenliğinden dolayı başka bir ülkeye göç gerçekleştirenler, o ülkede yabancı statüsünde yer almaktadır. Ulus-devlete aidiyetlik olarak görülen vatandaşlığın “güven verici aidiyetliği” ortadan kalkmakta, bunun yerini “yabancılık” almaktadır.

Sorunların çoğunluğu hükümet tarafından geliştirilen çeşitli politikalarla çözülmeye çalışılsa da kalıcı çözümlerin gerçekleştirilip gerçekleştirilemediği konusu sorgulandığında soru işaretlerinin bulunduğu söylenebilir. Tüm bu sorunlar “Türkiye’de bulunan yabancı uyruklulara vatandaşlık verilmesiyle çözülebilir mi?” gibi bir soruyu ve “vatandaşlık” konusunu akla getirmektedir.

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 16 Mayıs 2019 itibarıyla 3 milyon 606 bin 737 kayıtlı Suriyeli bulunduğunu açıklamıştır. Yine İçişleri Bakanlığı'nın açıklamasına göre 8 Mart 2019 itibarıyla Türk vatandaşlığı verilmiş olan Suriyelilerin sayısı 79.894'tür (Mülteciler Derneği). Fakat açıklanan bu veri içerisinde sadece Suriyeliler yer almaktadır ve Türkiye'de bulunan Suriyelilerin veya diğer ülkelerden gelmiş olan yabancı uyrukluların hepsine vatandaşlık verilmemiştir. Bu çalışma sadece Suriyelilere değil, başka ülkelerden de gelip Eskişehir'de bulunan sığınmacı, mülteci ve yabancı uyruklulara yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Bu zamana kadar sığınmacı, mülteci ve yabancı uyruklularla ilgili pek çok çalışma yapılmış olup, vatandaşlık verilmesi konusunda yapılan çalışmalar sayıca fazla değildir ve mevcut çalışmalar genelde "Türkiye halkı" ve "Suriyeliler" üzerinden gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmanın konusunu "Türkiye Cumhuriyeti içerisinde bulunan yabancı uyruklulara vatandaşlık verilmesi hususuyla ilgili mevcut durum" oluşturmaktadır. Bu çerçevede hem Eskişehir'deki yabancı uyrukluların hem de onlarla komşu, işveren veya iş arkadaşı olan Eskişehir yerel halkının yaklaşımları, düşünceleri ve düşüncelerinin nedenleri bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın temel amacı Türkiye'deki yabancı uyruklulara Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı verilmesi konusunda hem yabancı uyrukluların hem de yerel halkın görüşleri hakkında Eskişehir ili örneğinde saptama yapabilmektir. Bu amaca ulaşmak üzere aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Eskişehir'de bulunan yabancı uyruklular Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına sahip olmak istemekte midir ve vatandaşlık verilmesi hakkındaki görüşleri nelerdir?
2. Eskişehir yerel halkının, yabancı uyruklulara vatandaşlık verilmesi konusuna yaklaşımları nasıldır?
3. Eskişehir yerel halkı ile yabancı uyrukluların gündelik yaşamdaki iletişimleri söz konusu grupların vatandaşlığa yönelik görüşlerini etkilemekte midir?

1.3. Önem

Geçmiş dönemlerden beri Türkiye’de göçmen, mülteci ya da sığınmacı olarak çok sayıda yabancı uyruklu bulunmaktadır. Özellikle son dönemlerde bu sayı ciddi bir artış göstermiştir. Birçok ülkeden olmakla birlikte özellikle Ortadoğu ve Asya ülkelerinden Türkiye’ye gelen yabancı uyrukluların sayısında artış yaşandığı görülmektedir. Yabancı uyrukluların Türkiye’ye genellikle iş bulmak ve eğitim olanaklarından faydalanmak ve başka ülkelere geçiş yapabilmek için geldikleri söylenebilir. Diğer taraftan Türkiye’nin Suriye ve Irak’taki siyasal karışıklıklardan dolayı bu ülkelere gelenlere kapılarını açmış olması da Türkiye’deki yabancı uyruklu sayısında kısa sürede büyük bir artışa yol açmıştır. Söz konusu yabancı uyrukluların mevcut durumlarını, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olma konusunda ne düşündüklerini ve yabancı uyruklularla komşu, iş arkadaşı veya bu kişilerin işvereni olan Eskişehir yerel halkının konuya nasıl yaklaştıklarını ortaya çıkarmak, mevcut durumu anlamak açısından önem taşımaktadır. Eskişehir’de bu konuda bir çalışmanın ilk defa yapılıyor olmasının bu bağlamda katkı sağlayacağı söylenebilir. Ayrıca çalışmanın Eskişehir’deki yabancı uyruklular ve Eskişehir yerel halkının yaklaşım ve düşüncelerinin daha iyi anlaşılmasını sağlayacağı için uyum politikalarının geliştirilmesinde katkı sağlaması beklenmektedir.

1.4. Sınırlıklar

Araştırmada elde edilen veriler ve ulaşılan sonuçlar çalışmanın yürütüldüğü zaman dilimi ile sınırlıdır. Araştırma, genel amaç ve bu amaç doğrultusunda oluşturulan alt amaçlar ile sınırlıdır. Araştırma verileri, yabancı uyruklu ve yerel halktan katılımcıların görüşleriyle sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Göç ve vatandaşlık konusunda önemli görülen ve bu çalışmada sıklıkla kullanılan kavramlar şunlardır:

Göçmen: Uluslararası düzeyde genel kabul gören bir göçmen tanımı bulunmamaktadır. Göçmen teriminin, “kişisel rahatlık” amacıyla ve dışarıdan herhangi bir zorlama unsuru olmaksızın ilgili kişinin hür iradesiyle göç etmeye karar verdiği durumları kapsadığı kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu terim, hem maddi ve sosyal durumlarını iyileştirmek hem de

kendileri veya ailelerinin gelecekte beklenmelerini arttırmak için başka bir ülkeye veya bölgeye göç eden kişi ve aile fertlerini kapsamaktadır (Göç Terimleri Sözlüğü, 2009, s. 22).

Sığınmacılar: İlgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek isteyen ve mültecilik statüsüne ilişkin yaptıkları başvurunun sonucunu bekleyen kişiler. Olumsuz bir karar çıkması sonucunda bu kişiler ülkeyi terk etmek zorundadırlar ve eğer kendilerine insani ya da diğer gerekçeler nedeniyle ülkede kalma izni verilmemişse bu kişiler ülkede düzensiz bir durumda bulunan herhangi bir yabancı gibi sınır dışı edilebilirler (Göç Terimleri Sözlüğü, 2009, s. 49).

Mülteci: Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statüyü ifade eder (T. C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2016).

Şartlı Mülteci: Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statüyü ifade eder. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir. Türkiye, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesini, 1. maddesindeki mekân bakımından öngörülen seçme hakkını kullanarak “Coğrafi Kısıtlama” ile kabul etmiştir. Buna göre şartlı mülteci; Avrupa dışında meydana gelen olaylar nedeniyle, mülteci tanımındaki şartlara haiz olduğunu iddia ederek, üçüncü ülkelere iltica etmek üzere Türkiye’den uluslararası koruma talebinde bulunan kişidir (T. C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2016).

İkincil Koruma: Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde; a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek, b) İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak, c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak, olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da

vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statüyü ifade eder (T. C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2016).

Geçici Koruma: Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen ve haklarında bireysel olarak uluslararası koruma statüsü belirleme işlemi yapılamayan yabancılara sağlanan korumayı ifade etmektedir. 6458 sayılı Kanunun “Geçici Koruma” başlıklı 91 inci maddesinde; “(1) Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir. (2) Bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.” “Göç Politikaları Kurulu ve görevleri” başlıklı 105 inci maddesinin üçüncü fıkrasının (c) bendinde; “c) Kitlesel akın durumunda uygulanacak yöntem ve tedbirleri belirlemek” ifadelerine yer verilmiştir. Bu çerçevede Bakanlar Kurulu tarafından 13/10/2014 tarihinde Geçici Koruma Yönetmeliği çıkarılmıştır (T. C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2016).

Yabancı Uyruklu: Türkiye’de Cenevre Sözleşmesi ve yerel mevzuat gereği farklı yasal tanımlar kullanılmaktadır. Eskişehir’de daha çok şartlı mülteci ve aynı zamanda Suriyeliler bulunmaktadır. Bu çalışmada dil birliğini sağlamak adına Türkiye dışından gelmiş ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayan herkesi ifade etmek üzere “yabancı uyruklular” terimi kullanılmıştır.

2. ALANYAZIN

Bu bölümde alanyazına dayalı olarak temel kavramlar ve olgular hakkında bilgiler verilmiştir.

2.1. Göç Olgusu

Göç, uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içerisinde yer değiştirme; süresi, yapısı ve nedeninin ne olduğu fark etmeksizin insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleri biçiminde tanımlanabilir (Göç Terimleri Sözlüğü, 2009, s. 22). Eskiden göçlerin temel nedeni, iklimsel olarak geçici ya da sürekli değişim ve kullanım sonrasında toprağın insanlar ve hayvanlar için yeterli oranda besin üretememesi sonucunda açlığın ortaya çıkmasıydı. Göçün tarih boyunca temel sebebi ekonomik olarak görülmektedir. Besin üretiminin nüfus artışıyla farklı oranlarda olması sonucunda bireyler besin ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri ve daha verimli olan yerlere göç etmek zorunda kalmışlar; göç zincirleri oluşturmuşlardır (Karpas, 2010, s. 76). Önceleri göç bu şekilde daha çok iklim koşulları, kıtlık, savaş gibi sebeplerden ötürü gerçekleşirken, günümüzde bunların yerine kültürel, siyasi, ekonomik, eğitimsel ve dini nedenlerle gerçekleşir olmuştur (Akıncı, Nergiz ve Gedik, 2015, s. 60-61). Mevcut haliyle günümüzdeki göçlere bakılırsa göçlerin bu sebeplerin herhangi birinden veya birkaçından kaynaklandığı söylenebilir.

Göç, bir hareketlilik ifadesidir. Söz konusu hareketlilik hem göç alan hem de veren ülkelerde farklılaşmalara yol açmaktadır. Göçün sebepleri ve koşullarında meydana gelen değişiklikler de göç yapısında hareketlilik var olduğunu göstermektedir. Göçü alan ve veren ülkeler, zamanla değişimler gösterir. Önceleri göç veren ülkelerin, göç alan ülkelere olabildiği, böyle bir değişikliğe işaret olarak gösterilebilir. 1950'li yıllardan itibaren olmak üzere Almanya'nın İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra meydana gelen işçi açığını kapatmak için İspanya, Portekiz, Yunanistan, Türkiye, Yugoslavya gibi ülkelere işçi alımına gitmesiyle bu ülkeler göç verenler durumundayken, 1990'lardan itibaren bu ülkeler, gelişmekte olan ülkelere göç alır hale gelmiştir (Adıgüzel, 2016, s. 12).

Göç olgusunun daha iyi anlaşılabilmesi için göç türlerinin irdelenmesi ve bütün boyutları ile göç olgusunun ele alınması önem taşımaktadır.

2.2. Göç Türleri

Göç olgusunu ele alırken göç türlerine değinilmesi göçün nedenlerinin de daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Göç, nedenine göre zorunlu ve gönüllü olmak üzere ikiye ayrılmakta; deprem, yanardağ patlaması vb. doğal afetler sonucunda yaşam şartlarının zor bir hal alması veya yaşama imkânının kalmaması gibi durumlarda ortaya çıkan göçler, zorunlu göç olarak tanımlanmaktadır; bunların yanı sıra savaş, iç çatışma, rejim baskısı gibi durumlarda da bireyler göç etmek durumunda kalmaktadırlar (Çiçekli ve Demir, 2013, s. 40-41). Zorunlu göç gerçekleşmediğinde kişi veya kişiler açısından hayati tehlike oluşma olasılığı bulunmaktadır. Gönüllü göç ise göçe zorlayan nedenler olmadan ya da baskın olarak hissedilmeden göçün gerçekleşmesidir (Çiçekli ve Demir, 2013, s. 41). Gönüllü göçlerin en bariz örneği, ekonomik gerekçeli göçler ve beyin göçleridir (Adıgüzel, 2016, s. 20). Beyin göçü, özellikle gelişmekte olan ülkelerden iyi yetişmiş insanların kaybı anlamını taşımaktadır (Bartram, Poros ve Monforte, 2017'den aktaran Sirkeci ve Göktuna Yaylacı, 2019, s.18). Gönüllü göçte kişiler ya mevcut durumu daha iyi hale getirmek istemekte veya keyfi olarak başka bölgelerde yaşamak istemektedirler. Ancak gönüllü göç gerçekleştirilmediğinde kişi veya kişiler açısından herhangi bir hayati tehlike ortaya çıkarmamaktadır.

Gerçekleştiği yere göre ise göçler, iç göç ve dış göç olarak ayrılmaktadır. İç göç köyden kasabaya, köyden şehre ya da bunların tam tersi yönde gerçekleşen göç türüdür. Dış göçse herhangi bir ülkeden başka bir ülkeye gerçekleştirilen göç türüdür (Çiçekli ve Demir, 2013, s. 41).

Düzenli göç, yasal yollarla başka bir ülkeye giriş, o ülkede kalış ve o ülkeden çıkışları ifade eder (Adıgüzel, 2016, s.4). Düzensiz göç ise, sınır ötesi insan hareketliliğini, devletlerin kontrol edemedikleri kısmıdır (Atasü-Topçuoğlu, 2012, s. 501).

Transit göç, asıl ulaşılmak istenen ülkeye giderken başka bir ülkede geçici süreliğine kalınmasıdır (Yılmaz, 2014, s. 1687). Bazen hedef ülkeye giderken bazen de hedef ülkeden menşe ülkeye gelirken bireylerin içerisinde geçtiği, bir süre kaldığı ülkeye geçiş (transit) ülkesi denir (Adıgüzel, 2016, s. 7). Göç eden bireyler, imkânları ve mevcut durumun getirdiği şartlar doğrultusunda aslında hedefledikleri ülkeye ulaşmadan önce başka bir ülkede belli bir süreliğine kalabilmektedirler. Göçmenlerin asıl ulaşmak istedikleri ülkenin coğrafi anlamda uzak olmasının, göç edenlerin ekonomik koşullarının

ancak transit ülkeye ulaşma ve orada yaşamaya olanak sağlayabilecek kadar olmasının transit göçü ortaya çıkaran etmenlerden olduğu söylenebilir.

2.3. Göçü Açıklamaya Yönelik Kuramlar

Göç sürecini ve nedenlerini daha iyi anlayabilmek için göç alanındaki kuramlara da değinmek gerekecektir. Portes'e (1995'ten aktaran Abadan-Unat, 2017, s. 52) göre mikro ve makro düzeydeki analizler yerine göç kuramları uluslararası göçün kaynakları, akımları, istihdam biçimleri ve göçmenlerin sosyo-kültürel uyumları olmak üzere dört ana öge etrafında geliştirilmelidir. Portes'e (1995'ten aktaran Abadan-Unat, 2017, s. 52) göre göçün belirli alanını içine alan "orta boy" kuramlar, fazla genel olup fazla bilgi edinilemeyen "büyük boy" kuramlara göre daha aydınlatıcıdır. Orta boy kuramlarda bireylerin ve grupların sistemle ilişkisi, sistemin onlarla ilişkisi, diğer birey ve gruplarla aralarındaki etkileşim ağları ve bunların mevcut şekliyle, olduğu gibi tüm taraflar açısından ele alınması söz konusudur.

Göç teorileri, farklı ideolojik çerçeveler içerse bile tek başına göçü tüm yönleri açısından açıklama iddiasına sahip değildir. Göçle ilgili tek bir makro teori yoktur ve var olan teoriler daima birbirine alternatif durumda olmak yerine birbirlerini tamamlayıcı olabilmektedir (Toksöz, 2006, s. 22).

Ravenstein'a (aktaran Abadan-Unat, 2017, s. 52) göre göç hareketlerinin büyük bir kısmı kısa mesafelere yönelirken uzak mesafeli göçler ise ticaret ve sanayi yoğunluğunun olduğu yerlere doğru gerçekleşmektedir. Günümüzde yaşanmakta olan göç hareketleri bu saptamayı haklı çıkarmaktadır. Özellikle bugün Suriye, Irak, İran ve Afganistan'dan gelen kitleye bakıldığında, güvenlik amaçlı göç söz konusu olduğunda Türkiye gibi yakın bölgelere geldikleri, fakat ekonomik amaçlı göç söz konusu olduğunda Avrupa, Kanada ya da Amerika Birleşik Devletleri'ne ve buraların en çok sanayileşen yerlerine göç ettikleri görülmektedir.

2.3.1. Neoklasik ekonominin makro kuramı

Emek fazlası bulunan ülkelerde, düşük ücretler söz konusudur; sınırlı bir emek piyasasına sahip olan ülkelerin ise ücret düzeyi yüksektir. Bu nedenle düşük ücretli işçiler, yüksek ücret veren ülkelere göçmektedir (Abadan-Unat, 2017, s. 53). Ücret farklarının gittikçe azalması durumunda, emek hareketleri yavaşlamakta ve göç sona ermektedir (Toksöz, 2006, s. 16-17). Göç, arzın itmesi ve talebin çekmesiyle gerçekleşir

(Toksöz, 2006, s.16). Uluslararası göçte en belirleyici olan, işgücü piyasalarıdır ve diğer piyasalar, herhangi bir öneme sahip değildirler (Abadan-Unat, 2017, s.54). Yani bu kurama göre göç olgusu, baştan sona doğrudan ekonomi ile ilgilidir.

2.3.2. Neoklasik ekonominin mikro kuramı

Bu kuram bireylerin kendilerinin maliyet/kar hesabı yaparak daha yüksek kazanç sağlayacakları yerlere doğru göç ettiklerini öne sürer (Abadan-Unat, 2017, s. 54). Makro kuramda ücret kıyaslaması yapılarak göçe karar verilirken mikro kuramda ücret kıyaslamasının yanı sıra farklı uyum problemleri de kıyaslamaya dâhil edilmektedir.

Bu kuramda bireylerin, göç etmeden önce yolculuk ve taşınma masrafları, yeni bir dil öğrenme, uyum sağlama sürecinde gerçekleşebilecek psikolojik sıkıntıların kabulü gibi çeşitli yatırımlar yapmaları üzerinde durulmaktadır (Abadan-Unat, 2017, s. 54).

2.3.3. Yeni ekonomi kuramı

Bu kuramda, göç kararı bireyler tarafından değil, hane halkı ya da topluluk tarafından alınmaktadır (Abadan-Unat, 2017, s. 55). Gelişmişliğine göre değişmekle birlikte ülkeler, ya sigorta programlarıyla ya da hane halkından birkaç kişinin yurtdışına gönderilmesi sonucu onların gönderdikleri tasarruflarla ekonomilerini korurlar (Abadan-Unat, 2017, s. 56). Uluslararası göç, ülkeler arasında ücret farklılıkları olmasa bile varlığını sürdürecektir; buna göre göçmen veren ülke içerisindeki farklı piyasaların eksik ya da dengesiz dağılımı söz konusu olduğunda göç ortaya çıkmaya devam edecektir (Abadan-Unat, 2017, s. 57).

2.3.4. İkiye bölünmüş emek piyasası kuramı

İkiye Bölünmüş Emek Piyasası kuramı, uluslararası göç hareketinin modern sanayi toplumlarının işgücü talebinden ileri geldiğini savunmaktadır (Abadan-Unat, 2017, s. 57). Modern toplumlarda işgücü piyasası iki sektörden oluşur (Piore'den aktaran Adıgüzel, 2016, s. 29).

Sermaye-yoğun olan birinci sektörde işçiler genellikle vasıflı işlerde çalışmaktadırlar (Abadan-Unat, 2017, s. 60). Birinci sektörde işçiler, sosyal güvence, sigorta, sendika ve toplu sözleşme gibi haklara sahiptirler (Güllüpnar, 2011, s. 109-110). Emek-yoğun ikinci sektörde ise işçiler, vasıfsız ve istikrarsız işler yapmaktadırlar (Abadan-Unat, 2017, s. 60). Bu sektörde genellikle sosyal güvencesiz bir işçilik ve düşük

ücret bulunmaktadır (Güllüpnar, 2011, s. 109-110). İkinci sektöre rağbet göstermeyen yerli işçiler, çoğunlukla birinci sektörde yer alırlar. İkinci sektördeki işler için ise işveren, göçmenlere başvurmaktadır. İşgücü piyasasındaki bu ikili karakter, “bölünmüş işgücü piyasası”nı oluşturmaktadır (Abadan-Unat, 2017, s. 60).

2.3.5. Merkez-çevre (dünya sistemi) kuramı

Bu kuram, Bağımlılık Okulu düşünürleri tarafından dünyanın merkez ve çevre şeklinde iki parçalı olarak kurgulanması ile geliştirilmiştir. Bu kurama göre göçler, gelişmemiş ya da az gelişmiş yani çevre ülkelerden gelişmiş kapitalist Batı ülkelerine yani merkeze doğru olmaktadır. Kapitalist ülkeler, az gelişmiş ülkelerden hammadde ve ucuz işgücü alıp, onların ekonomilerinin kendilerine bağımlı olmasına yol açarlar (Adıgüzel, 2016, s. 30).

2.3.6. İlişkiler ağı (network) kuramı

Göçmen ilişkiler ağı, gelinen ülke ve yeni yerleştikleri ülkelerde eski göçmenler, yeni göçmenler ve göçmen olmayanlar arasında ortak köken, soydaş olma ve dostluk bağları gibi unsurlardan oluşan kişiler arası bağlantıları ifade eder. Bu ağların varlığı, uluslararası göçü özendirir ve bu bağlar, insanların yardım almak, iş bulmak gibi konularda başvurabilecekleri bir yol niteliğindedir (Abadan- Unat, 2017, s. 64). Bu ağlar, uluslararası göçü hızlandırmakta ve daha yaygın hale getirmektedir. Göç etmek isteyen yeni kişiler bu ağ vasıtasıyla göç sürecinde karşılaşılabilecek engelleri daha kolay aşmaktadırlar (Adıgüzel, 2016, s. 31).

2.3.7. Güvenikleştirme kuramı

Güvenlik çalışmalarına yeni bir bakış açısı getiren Kopenhag Ekolü, 1990’lardan itibaren güvenikleştirmeye yönelik literatürü oluşturmuştur (Mandacı ve Özerim, 2013, s. 107). Kopenhag Okulu’nun çıkış noktası genellikle Avrupa güvenliğinin askeri olmayan yönüyle ilgilidir. Güvenliğin, askeri güvenlik olarak tanımlanmasının dışında, farklı güvenlik boyutları ve alanları tanımlamış ve kavram genişletilmiştir (Baysal ve Lüleci, 2015, s. 71). Güvenikleştirme yaklaşımı, güvenliği objektifliğin ötesinde söylemsel ve siyasi bir kuvvet şeklinde tanımlayarak farklı bir bakış açısı getirmiştir (Buzan 2009’dan aktaran Mandacı ve Özerim, 2013, s. 107). Güvenikleştirme, bir konunun acil önlem gerektiren ve siyasi sürecin normal sınırlarının dışında gerçekleşen

hareketleri meşru hale getiren bir tehdit olarak sunulmasını ifade eder. Kopenhag Ekolü'ne göre, güvenlikle ilgili söylemsel politikalar bir konunun güvenlik problemi olarak gösterilmesine yol açmaktadır (Balzacq 2002'den aktaran Mandacı ve Özerim, 2013, s. 108).

Kopenhag Okulu yazarlarına göre bir güvenlikleştirme eyleminde; referans nesnesi, güvenlikleştirici aktörler ve işlevsel aktörler olmak üzere üç temel unsur vardır. Referans nesnesi, tehdit edilen ve hayatta kalması gereken unsuru; güvenlikleştirici aktörler, bir konuyu referans nesnesini tehdit etmesi nedeniyle güvenlik sorunu olarak sunan unsurları; işlevsel aktörler ise ilgili alanın dinamiklerini etkileyen öğeleri ifade etmektedir (Balzacq 2005'ten aktaran Baysal ve Lüleci, 2015, s. 77). Güvenlikleştirme teorisinde siyasi elitlerin söylemlerle siyasi alandaki bir konuyu güvenlik alanına taşıması, başka bir ifadeyle güvenlik problemi inşa etmesi durumu vurgulanmaktadır (Baysal ve Lüleci, 2015, s. 90). Bu çerçevede göç ve sığınmacılar konusu da sıklıkla güvenlikleştirmeye muhatap olmaktadır. Birçok ülkede göç ve sığınmacılar ülke güvenliğini tehdit eden unsurlar olarak sunulmaktadır. Gerek yönetimler gerek medya bu süreçte söylemsel olarak göç ve sığınmacı tehdidini inşa etmektedir.

2.3.8. Göç, çatışma ve güvenlik modeli

Bu modele göre göç ve güvenlik algısı ile çatışmalar arasında ilişki vardır. Çatışmaların neden olduğu güvensizlik algısı her birey veya hane halkı açısından aynı olmamaktadır ve güvensizlik algısına yönelik tepkiler de farklılaşmaktadır. Güvensizlik algısı karşısında bireyler ve hane halkı göç etmeyi bir çözüm olarak görebilmektedirler (Sirkeci 2018, Sirkeci vd., 2019'dan aktaran Sirkeci ve Göktuna Yaylacı, 2019, s. 27).

Göçe neden olarak görülen çatışmalar; bireyler, aileler ve gruplar arasındaki gerilimler olabileceği gibi etnik veya siyasi gruplar arasındaki silahlı çatışmalar, iç savaşlar ya da ülkeler arasındaki savaşlar da olabilmektedir. Bunun yanı sıra kıtlık, kuraklık ve benzeri doğal felaketler de bu çatışmaların kaynakları arasında gösterilebilir. Temel olarak bu bağlamda söz konusu edilen çatışmalar, birey veya hane halkının gereksinimleri, arzuları ve buldukları ortamın onlara sunabildikleri arasındaki uyumsuzluğa işaret etmektedir. Böyle bir uyumsuzluk durumunda kişilerde göç kararını etkileyen bir güvensizlik algısı meydana gelmektedir (Sirkeci ve Göktuna Yaylacı, 2019, s. 26).

2.4. Türkiye Cumhuriyeti Göç Tarihi

Bu araştırmanın konusu ve amacı bağlamında Türkiye'nin bir göç ülkesi olarak göç tarihine ilişkin genel bir değerlendirme yapılması önem taşımaktadır. İçduygu ve Sirkeci (1999, s. 254) Türkiye ve dış göç ilişkisini, "Türkiye'ye göç" ve "Türkiye'den göç" olmak üzere iki başlık altında ele almışlardır. Çünkü dış göç hem ülkeden dışarıya hem de dışarıdan ülkeye şeklinde çift yönlü işlemektedir. Bu çalışmada Türkiye'nin göç tarihinden söz edilirken bu iki süreç ayrı başlıklar altında değil, birlikte ele alınmıştır. Bu süreç, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yılı olan 1923'ten itibaren başlayıp günümüze kadar gelen ve günümüzde de hala devam eden bir süreçtir. Lozan Antlaşması kapsamında, 1923 sonundan 1925 başına kadar Türkiye ile Yunanistan arasında mübadele süreci yaşanmıştır. 1960'lı yıllara kadar Türkiye'den dışarıya yönelen göçler genellikle gayrimüslimleri içermiş ve ekonomik nedenlerden çok siyasi ve kültürel nedenlerden kaynaklanmıştır (İçduygu ve Sirkeci 1999, s. 254). Türkiye'nin göç tarihi 1923-1980 arası dönem ve 1980 sonrası dönem olmak üzere ikiye ayrılırsa; Türkiye 1923-1980 arası dönemin ilk yarısında ulus-devlet inşa etmeye yönelik girişimlerde bulunmuştur. Bu dönemde göçle ilgili uygulamalar etnik köken ve din gibi faktörler üzerinden var olmuştur. 1980'li yıllardan itibaren "gerçek" yabancıların gelişiyle ise ikinci dönem başlamıştır. Küreselleşme ve AB'ye uyum faktörünün de etkileriyle uluslararası göç kavramının genellikle ilgili konusu daha fazla önem kazanmış; üyelik tartışmaları arka planda yer almıştır (Erder 2000'den ve İçduygu 2006b'den aktaran İçduygu ve Karcı Korfalı, 2014, s. 98).

İçduygu ve Sirkeci (1999, s. 264) 1945'ten 1980'lere kadar olan dönemi ikinci dönem olarak görmüş ve bu dönemin daha çok Bulgaristan'dan göç ile belirlendiğini ifade etmişlerdir. Bu dönemde Bulgaristan'dan Türkiye'ye kitlesel göç yaşanmıştır. 1952 ile 1980 arasında Türk kökenli Yugoslav vatandaşları Türkiye'ye göç etmiştir. İkinci Dünya Savaşı ve Yunan İç Savaşı dönemlerinde de çok sayıda Türk Yunanistan'dan Türkiye'ye göç etmiştir. Bunun yanı sıra bu dönemde sayıları az da olsa başka ülkelerden de Türk kökenli göçmenler Türkiye'ye gelmiştir (İçduygu ve Sirkeci 1999, s. 264).

1960'ların başından itibaren ise Türkiye'den Avrupa'ya işçi göçü başlamış ve Türkiye birçok ülkeye göç vermeye başlamıştır. Göçün zamanla son bulacağı, göçmenlerin tekrar Türkiye'ye gelecekleri beklenirken, Avrupa'ya emek göçü, 1970'ler 1980'lerin başlarında aile birleşimleri ve sığınma süreçleriyle devam etmiştir. Batı Avrupa ülkelerine doğru gerçekleşen göçlerin yanında petrol bakımından varlıklı Orta

Doğu ülkelerine, Komünist rejimin son bulması sonrasında eski Sovyet ülkelerine ve Orta Asya Cumhuriyetlerine doğru işçi göçleri söz konusu olmuştur (İçduygu, 2006a'dan aktaran İçduygu ve Karcı Korfalı, 2014, s. 99).

Türk işçilerinin Batı Avrupa ülkelerine göçü 1960'larda başlamış, ilerleyen yıllarda hızlanmış, 1970'lerde petrol bunalımından kaynaklanan ekonomik nedenlerden dolayı Federal Almanya işçi alımını durdurmuş ve yasal göç yavaşlamıştır. Fakat 1970'ler sonu ve 1980'lerin başında aile birleşimi ve evlilik yoluyla göçler devam etmiştir (İçduygu ve Sirkeci 1999, s. 255). 1980'lerin sonundan itibaren ise Türkiye'ye yönelik gerçekleşen nüfus hareketlerinde artış gözlemlenmiş ve gelen yabancı nüfus, etnik kökenleri, uyrukları ve göç sebepleri bakımından çeşitlilik göstermiştir (İçduygu 2006a'dan ve Erder 2000'den aktaran İçduygu ve Karcı Korfalı, 2014, s. 99).

İçduygu ve Sirkeci'ye (1999, s. 264) göre 1980'ler ve 1990'larda yaşanan göçler Afgan sığınmacıların gelişiyile söz konusu olmuştur. 1978'de Afganistan'da başlayan iç savaşla birlikte gelişen bu süreç 1982'de Afgan sığınmacıların kabulüyle başlamıştır. 1980'lerin en önemli göç hareketi ise Bulgaristan Türklerinin gelişiyile gerçekleşmiştir. 1991'de Kuzey Irak'tan gelen Türkmenler ve 1992'de gelen Boşnaklarla birlikte bu süreç devam etmiştir (İçduygu ve Sirkeci 1999, s. 264-265).

Iraklı Türkmenler, 1980'ler sonlarına kadar Türkiye'de göçmen olarak çok fazla dikkat çeken bir grup olmamıştır. 1990 öncesinde Türkiye'de bulunan Iraklı Türklerin büyük bir bölümü vatandaş olmuştur. 1991'de Birinci Körfez Savaşı'nın yol açtığı etkiler doğrultusunda çoğu Kürt olan Iraklı mülteciler Türkiye'ye girmeyi talep etmişler, sınırdan giriş yapanların çoğu Türkiye'de belli bir zaman tutulduktan sonra geri gönderilmişlerdir. Türkiye'ye giriş yapan göçmenlerden yaklaşık 20.000'i -ki bu rakam, gelenlerin yüzde dördünü oluşturmaktadır- "Türk soylu" görülmüş ve kamplardan çıkartılıp kent merkezine yerleştirilmişlerdir. 1990'lar sonlarına yaklaşılırken Iraklı "Türk soylu" göçmen olmak, Türkiye'de yasal olarak güvenceye kavuşmak için yetersiz hale gelmiştir. 2003'ten sonra Iraklı Kürt göçmenler gibi, Iraklı Türklere de vatandaş olabilme imkânı verilmemiştir (Danış ve Parla, 2009, s. 139). 2009'da çıkarılan 5901 sayılı vatandaşlık kanunu ile beraber "soydaşlara" tanınan öncelik önemli ölçüde azaltılmıştır (Dağdelen, 2015, s. 190).

Yeni yasa ile öncelikli olarak anne ve/veya babası Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan kişilere vatandaşlığın önü açılmakta ve Türkiye içerisinde doğanların vatandaş olabilme olasılığı söz konusu olmaktadır. Vatandaşlık kazanmada yerine getirilmesi

beklenen “yeterli Türkçe konuşabilmek” ve “iyi ahlaklı olmak” gibi maddelerin yer alması “Türk soylu” olarak ifade edilen göçmenlere vatandaşlık meselesinde öncelik, ayrıcalık verilmesine imkân sağlayıcı olmuştur (Dağdelen, 2015, s. 190). Vatandaşlık şartlarında, göçmenlerin ne zaman, hangi yılda geldikleri Türkiye’deki sınıf ve yasa bakımından durumları üzerinde önemli ölçüde etki göstermektedir (Parla, 2011’den aktaran Dağdelen, 2015, s. 190)

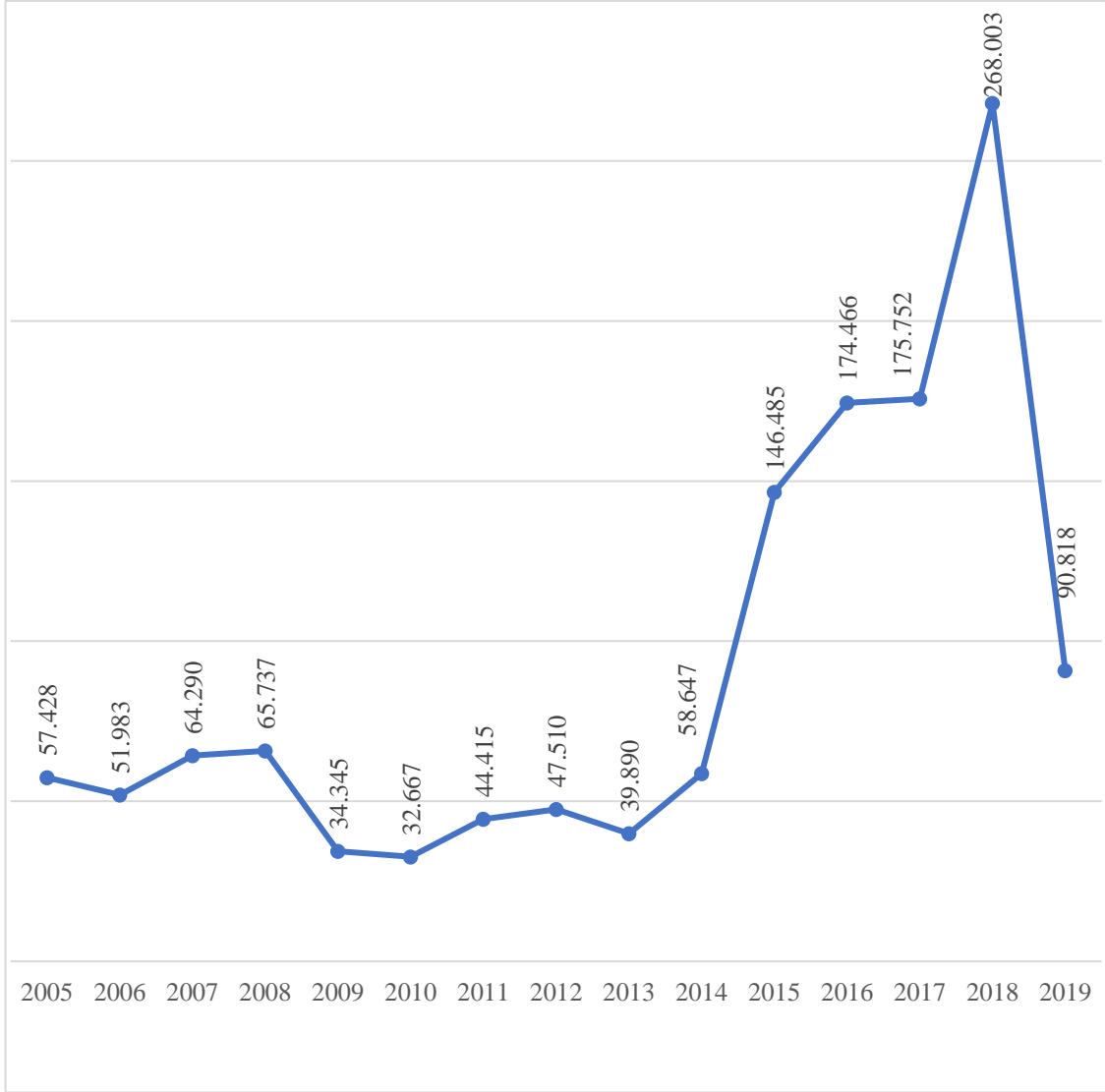
Türkiye’ye Suriye’den ilk toplu nüfus hareketi, 29 Nisan 2011 tarihinde Cilvegözü sınır kapısından gerçekleşmiştir. Suriye’de 15 Mart 2011’de rejim karşıtı gösteriler başlamış, bu gösteriler kısa zamanda ciddi çatışmalara yol açmış ve ardından da bir iç savaşa dönüşmüştür. Özellikle 2014 yılı başından itibaren Suriye’deki krizin önemli bir parçası haline gelen Irak Şam İslam Devleti’nin (İŞİD) de bölgede siyasal, toplumsal, etno-kültürel ve ekonomik birçok sorunu ortaya çıkarmıştır. Esad rejiminin baskılarından kaçan Sünni Arapların yanı sıra İŞİD’ten kaçan Kürt, Nusayri, Ezidi ve diğer gruplar da Türkiye’ye sığınmaya başlamıştır. Bu durum Türkiye’deki Suriyelilerin etnik, mezhepsel ve dinsel açıdan heterojenliğini artırmıştır (Erdoğan 2015, s. 317).

Türkiye, Suriyeliler için geçici koruma uygulamıştır. Geçici koruma uygulaması, açık sınır politikası, zorla geri göndermeme, Türk yetkililerince kayıt altına alınma ve kamplara destek gibi unsurları içermektedir (Özden, 2013, s. 5).

Türkiye’ye, pek çok ülkeden göç söz konusudur. Türkiye’ye göç edenler, gelme sebepleri ve geldikleri ülke bakımından iki grupta düşünülebilir. Afganistan, İran, Irak, Bangladeş, Pakistan, Nijerya, Somali ve Suriye gibi ülkelere gelen göçmenlerin büyük bir bölümü mülteci statüsü almak üzere Avrupa ülkelerine başvurmakta ve bunun sonucunu belirli olmayan süreler boyunca beklemekte veya çalışmakta ya da Türkiye’nin Batı sınırlarından çıkmaya çalışıp yasal olmayan yollardan Batı ülkelerine geçmeye çalışmaktadırlar. Diğer göçmen grubu ise; Romanya, Moldova, Rusya, Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan gibi eski Sovyet Bloğu ülkelerinden Türkiye’ye bir süreliğine çalışmaya gelenlerden oluşmaktadır. Bu ülkelere gelenlerin başka bir ülkeye gitme gibi bir amaçları yoktur ve belli miktar para biriktirme sonrasında ülkelere gitmeyi amaçlamaktadırlar (Erder, 2000’den aktaran Dağdelen, 2015, s. 176-177).

Göç İdaresi verilerine bakıldığında (Çizelge 2.4.1.) 2019 yılında düzensiz göç gerçekleştirip işlem yapılan 90.818 kişi olduğu görülmektedir. 2018 yılında ise düzensiz göç gerçekleştirdiğinden haklarında işlem yapılan kişi sayısının 268.003 olduğu görülmektedir.

Çizelge 2.4.1. Yıllara Göre İşlem Yapılan Düzensiz Göçmen Sayısı

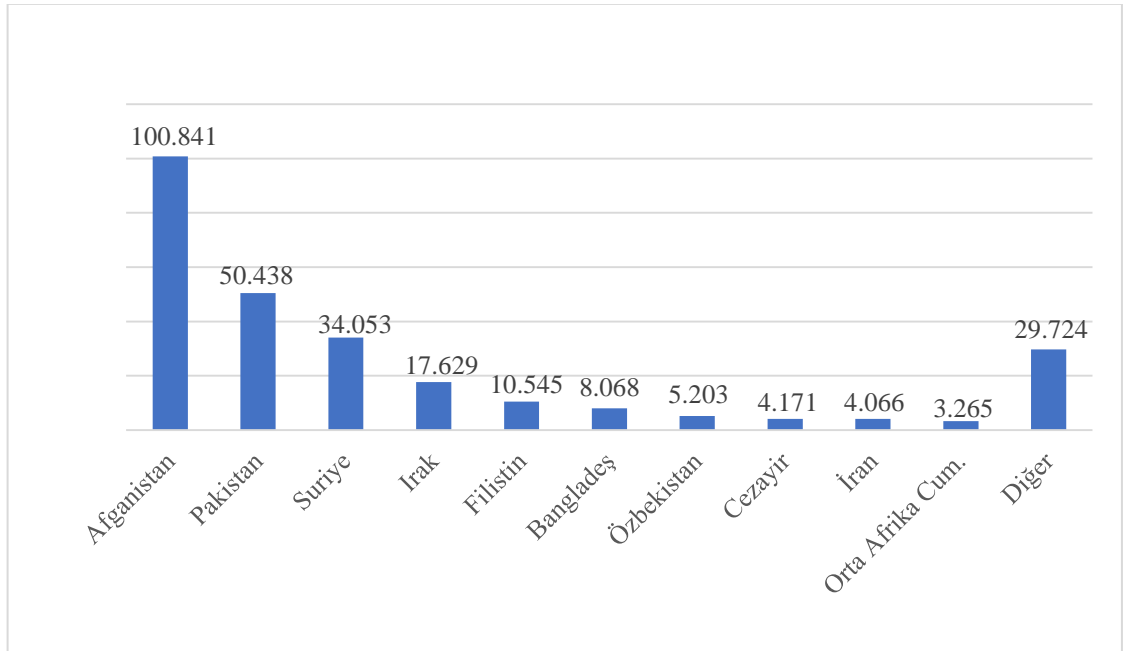
Kaynak: (T. C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2019).

Çizelge 2.4.1’de görüldüğü üzere 2013 yılından sonra düzensiz göçmenlerin sayısında sürekli bir artış söz konusudur. Özellikle 2014’ten 2015’e kadar olan 1 yıllık dönemde bu rakam, 2014’e göre 2 kattan daha fazla artmıştır. 2013 yılından sonra hakkında işlem yapılan düzensiz göçmen sayısında sürekli bir şekilde devam eden bir artış yaşanmasında, bu yıllarda Türkiye’nin çevre ülkelerinin bazılarında savaşların olmasının etkisinin olduğu söylenebilir. 2018 yılından 2019 yılına kadar olan süreçte ise düzensiz göçmen sayısında hızlı bir düşüş olduğu görülmektedir.

Düzensiz göçmenlerin uyruklarına ilişkin verilere bakıldığında (Çizelge 2.4.2.) düzensiz göçmenlerin 202.961 kişisini, yani çok büyük bir bölümünü Afganistan,

Pakistan, Suriye, Irak gibi ülkelerden gelenler oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra Filistin, Bangladeş, Özbekistan, Cezayir, İran, Orta Afrika Cumhuriyeti ve diğer ülkelerden hakkında işlem yapılan kişi sayısı 65.042'dir. En fazla düzensiz göçün gerçekleştiği ülkelerin Afganistan, Pakistan, Suriye, Irak gibi savaş durumunda olan ülkeler olması dikkat çekmektedir. Özellikle savaşın olduğu ülkelerde insanların ülkelerinden çıkış yapmaları, bu çıkış düzensiz göç yoluyla gerçekleşse de daha fazla olduğu söylenebilir. Suriye ve Irak'taki siyasi nedenlerin sonucunda bu ülkelerden giden göçmenlerin gittikleri ülkeler açısından kabulü bu göçlerin kitlesel olmasından kaynaklı olarak zorlaşmaktadır. Bir anlamda kitlesel göçlerin, düzensiz göçlerin önünü açtığı söylenebilir.

Çizelge 2.4.2. 2018 Yılında İşlem Yapılan Düzensiz Göçmenler (İlk 10 Uyruk)

Kaynak: (T. C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü)

Göç ve vatandaşlık konusunda önemli etkileri söz konusu olan “küreselleşme” ve “çokkültürlülük” kavramlarına ve tarihsel süreçlerine de değinmek yerinde olacaktır.

2.5. Küreselleşme

Ulus-devletleri var eden temel yapı ve kurumlar küreselleşme olgusuyla birlikte zayıflamış veya değişim geçirmiş, küresel neoliberalizmden ötürü kapitalizm toplumu daha fazla etkilemiş, toplumsal mücadele pratikleri yenilenmiş ve güçlenmiştir (Özkazanç, 2014, s. 317).

20. yüzyılın sonlarında, “iletişim, yatırım ve dünyadan haber edinme biçimi” alanlarında değişimler yaşanmıştır ve bu değişimler, dünyayı tek ve bütünleşmiş bir yapıya dönüştürmüştür ve bu bütünleşme etkisini giderek arttırmaktadır (Friedman, 2003’ten aktaran Yelken, 2014, s. 350). Küreselleşmeyle beraber ulusal sanayi toplumu istikrarını yitirmiş, ekonominin temel dinamikleri ulusal sınırların dışına çıkmış ve ulusal hükümetler tüm bunları kontrol edemez hale gelmişlerdir (Castles ve Davidson, 2000, s. 7). Küreselleşme, gezegen çapında şeylerin, insan ve bilgilerin artan bir şekilde çokyönlü akışı sürecini içermektedir (Ritzer, 2009’dan aktaran Giddens ve Sutton, 2013, s. 127). Ulaşım ve iletişimde meydana gelen hızlı gelişmeler, daha önce benzeri görülmemiş ölçüde kültürel olarak değişimlerin önünü açmıştır. Küreselleşmenin getirdiği bir diğer yenilik, insanların ulusal sınırların ötesinde hareketliliğini hızlı bir şekilde artırmış olmasıdır (Castles ve Davidson, 2000, s. 8).

Böylece toplumlar, dünyadaki bütün gelişmelerden ve gelişmiş demokrasilerdeki yurttaşların hak, özgürlük ve yaşam standartlarından haberdar olup kendi ulus-devletlerinden bunları isteyebilmişlerdir. Yurttaşlar, devletin resmi bilgi verme kanallarının yanı sıra başka bilgilendirme kaynaklarına da ulaşabildikleri için ulus-devletler kendi yurttaşlarına dünyayı istedikleri yönde gösterme güçlerini kaybetmişlerdir (Friedman, 2003’ten aktaran Yelken, 2014, s. 350). Küreselleşme sahip olduğu özellikler bakımından ulus-devletin engellemiş olduğu şeylerin önünü açmıştır.

Küreselleşme sonucunda farklılıkların kendini kabul ettirmesine dayanan kimlikler ile ilgili siyaset, artık politik anlamda var olmuştur ve farklılıklar, postmodernizmin de etkisiyle daha çok hak talebi ve kendi temsillerini gerçekleştirebilme isteğinde daha fazla bulunabilmişlerdir (Duman, 2009, s. 593). Ayrıca, küreselleşmeyle beraber örneğin; ekolojik ve askeri riskler veya silah transferi gibi durumlar karşısında ulus-devlet yetersiz kalmış ve medeni hakların kullanımı konusunda uluslararası kurumsallaşma gerekli hale gelmiştir (Habermas, 2002b, s. 14- 15). Diğer yandan küreselleşme, yerel otoritelere özerklik imkânı sağlamış, milliyetçi ideolojilerin önünü açmış ve azınlık gruplar, neo-

milliyetçi politikalar kaynaklı gerginliklerin yaşanmasına yol açmıştır (Duman, 2009, s. 593).

Globalleşmeyle beraber kişinin tek kimliğe sahip olması olgusu yerine artan toplumsal kimliklerin varlığı öne çıkmış; çünkü insanların kendilerine yükledikleri toplumsal kimliğin yanında başkaları da insanlara toplumsal kimlikler yükler hale gelmiştir (Şen, 2004, s. 244-245). Örneğin; herhangi bir kişi, aynı zamanda bir “kadın”, aynı zamanda “İtalyan bir kadın”, aynı zamanda “x ideolojisini benimsemiş bir İtalyan kadın” gibi çeşitli şekillerde ifade edilmeye başlanmıştır. Fakat Kadioğlu’nun (2009, s. 114-115) da ifade ettiği üzere küreselleşme ile farklı kültürler arasındaki iletişim artarken, aynı zamanda yeni iletişim engelleri ortaya çıkmıştır. Modern vatandaşlık kavramı, bir taraftan insan hakları etrafında gelişirken, diğer taraftan kimlik siyasetine vurgu yapılmasından ötürü daralmaktadır.

Küreselleşmenin bir başka etkisi de sermaye dolaşımı ve uluslararası şirketlerin taşeronluk içeren yayılışının, Batı’dan Doğu’ya ve Kuzey’den Güney’e doğru olmakla beraber insan hareketliliğinin tersi yönde olmasıdır (Atasü- Topçuoğlu, 2012, s. 502). Bu doğrultuda kişilerin göçlerinin, daha çok Doğu’dan Batı’ya ve Güney’den Kuzey’e savaş, ekonomik yetersizlikler gibi nedenlerle gerçekleştiği; sermaye ve şirketlerin yayılışının, kendi amaçları doğrultusunda Batı’dan Doğu’ya ve Kuzey’den Güney’e gerçekleştiği söylenebilir.

Küreselleşmenin getirdiği sonuçların, bir yandan dünya çapında etkileşimi sağladığı ve dolaşımı kolaylaştırdığı ileri sürülebilir. Fakat bu etkileşim ve dolaşımın tüm ülkelere aynı şekilde yansıyor yansımadığı, bu sürecin her bir ülke için olumlu veya olumsuz etkileri olup olmadığı konusunda, küreselleşmenin etkilerinin her ülkede aynı olmadığını söylemek mümkündür.

Atasü-Topçuoğlu (2012, s. 509), liberal devletlerin küreselleşme politikalarının çelişkili olduğunu, çünkü liberal demokrasilerde bilgi, sermaye ve malların serbest dolaşımının savunulup uygulandığını fakat işgücünün serbest hareketliliği konusunda tersi yönde tavır gösterildiğini ileri sürmekte ve buna örnek olarak AB ülkelerinin, işçi hareketliliği konusunda AB’ye giriş tarihine göre kademeli olarak azalan şekilde bunu savunduğunu, AB dışından gelenlere karşysa kapılarını kapattığını ifade etmektedir.

Küreselleşmenin yaygınlaşması ile birlikte “vatandaşlık” gittikçe “ulus-devlet”ten kopar olmuştur. Ulus-devlet, önceleri halkın kendi kaderini tayin etmesinde önemli bir rol oynarken, artık siyasi katılımın yükselmesine bir engel oluşturmaya başlamıştır.

Vatandaşlığın ulustan arındırılması (denationalization of citizenship), siyasi katılımın yaygınlaşması için zorunlu hale gelmiştir. Vatandaşlığın demokratik hal alması aşaması, ulustan arındırılmasıyla etkileşimli olmaya başlamıştır (Kadioğlu, 2012, s. 31).

2.6. Çokkültürlülük

Çokkültürlülük tarihi, dini, etnik ve cinsel özelliklerden kaynaklı farklılıklardan ötürü bireylerin ya da toplumların farklı günlük yaşam pratiklerinden oluşan kültürel çeşitliliğin varlığı durumudur (Anık, 2012, s. 76). Çokkültürlülük ve kültür kavramı, ülkelerin, vatandaşlık verip vermeme politikalarında ve vatandaşlıktan kaynaklı sorunsalda en önemli kavramlar olarak ortaya çıkmaktadır.

Dar anlamında çokkültürlülük, çeşitli etnisite ve dinseliklerden gelenlerin birlikte yaşamasına olanak sağlamayı amaçlarken, geniş anlamında bütün toplumsal çeşitliliklerin siyasi, kurum ve kültür anlamında ayrı şekillerde olabilmesine rağmen, genellikle toplumsal ve siyasal bir birlik içerisinde ayrışık bütün olarak birlikte yaşayabilme olanağını tartışma konusu etmektedir (Öztürk, 2012, s. 148). Diğer bir ifadeyle dar anlamda çokkültürlülük, kültür pratiklerini ve bunların gerçekleştirilmesinden daha çok farklı kültürlerin bir arada yaşayabilmesi tanımını içermektedir. Bunun yanı sıra geniş anlamda çokkültürlülük, farklı kültürlerin hem kendi içlerine dönüp kendi kültürlerini yaşayabilmesi hem de toplumun başka kesimleriyle bir bütün olabilmesi ve bunu gerçekleştirirken toplumun tamamında sorun oluşturup oluşturmayacağı, yani bu durumun mümkün olup olamayacağı ihtimalini tartışma konusu etmektedir.

Çokkültürlülük, bir kavram olarak ilk önce 1957’de İsviçre’de kullanılmış; fakat bu kavramın ortak anlamı 1960’lar sonunda Kanada’da oluşmuştur ve hızlıca İngilizcenin konuşulduğu diğer ülkelere yayılmıştır (Sengstock, 2009’dan aktaran Özensel, 2012, s. 59). Yani modern anlamıyla çokkültürlülük, Kuzey Amerika’dan çıkan bir kavramdır. ABD ve Kanada’da farklı bir dil konuşup kendilerinin olduğunu düşündükleri topraklarda yaşamlarını sürdüren insanlar, kültürel kimliklerinin tanınmasını talep etmişler ve çokkültürlülük kavramı da bu talebe bir cevap olarak gelişmiştir (Özensel, 2012, s. 59).

“Çokkültürlü” ve “çokkültürlülük” kavramları yeni kavramlardır. Sıfat olarak ilk defa 1940’lı yıllarda İngilizcede eskiden var olan milliyetçiliklerin herhangi bir anlamı olmadığı, önyargı ve bağ içermeyen kişilerin oluşturduğu kozmopolit toplum nitelmesi için kullanılmıştır (Lacorne, 1967’den aktaran Doytcheva, 2009, s. 15). İsim olarak,

1970’li yıllar başında Avustralya ve Kanada’da bu toplumlarda var olan kültürel çeşitliliği destekleyen devlet politikaları için kullanılmıştır. 1970-1980 yılları arasında başlığı “çokkültürlülük” içeren kitapların hepsi Kanada ya da Avustralya’da basılmıştır (Glazer, 1997’den aktaran Doytcheva, 2009, s. 15). Kavram 1989’da İngilizce Oxford Sözlük’e girmiştir (Doytcheva, 2009, s. 15-16). Çokkültürlülük, bu yıllarda göç alan iki ülke olan Avustralya ve Kanada’nın, göçmenlerle birlikte halkın içerisinde bulunanların kültür farklılıklarını destekleme amaçlı olarak çokkültürlü politikalar şeklinde adlandırdıkları politikaları sahiplenmesi ve ön plana atmasıyla ortaya çıkmıştır. Sonraki 10 yıl içindeyse Amerika Birleşik Devletleri, Büyük Britanya, Yeni Zelanda gibi dilleri İngilizce olan demokratik ülkelere; sonrasında da Avrupa ve Latin Amerika’ya doğru genişlemiştir (Doytcheva, 2009, s. 12).

1960’lı ve 1970’li yıllarda; modernizme eleştiriler ve çokkültürlülük konusu yoğun olarak yaşanmıştır. 1980’li yıllar, kitle iletişim araçlarının özelleştiği ve postmodernist kuramların en fazla kabul edildiği yıllar olmuştur. 1990’lı yıllardaysa Türkiye’de tecimsel kitle iletişim araçlarının oluşumundan dolayı “tek”lik içeren “tek ulus”, “tek kültür” gibi ideolojiler sorgulanabilmiştir. Bu dönemde, “seçkinlik” ifadesi olan kültürel ürünlerden popüler ürünlere geçiş artmış; çokkültürlülük konusundaki tartışmalar kabul görmeye başlamıştır (Tekinalp, 2005, s. 76).

Kymlicka’ya (2015, s. 51-52) göre bazı görüşler “çokkültürlülük” kavramının içine değişik sebeplerden dolayı mevcut toplumdan dışlanmış etnik olmayan grupları dâhil ederken; Kymlicka (2015, s. 52) kendisinin bu grupları dâhil etmeden ulusal ve etnik farklılıkları “çokkültürlülük” kavramına ağırlık vererek dâhil ettiğini ifade etmektedir. Yani Kymlicka’ya (2015, s. 51-52-53) göre bazı görüşler “çokkültürlülük” kavramını günümüzde bazı toplumlarda ve tarihsel olarak da örneklerine rastlanabilecek şekilde kadınları, işçileri, engelli bireyleri ve farklı cinsel yönelimlere sahip kişiler temelinde açıklamaktadır. Oysa Kymlicka (2015, s. 53) bu kavramı, ulusal ve etnik farklılık temelli açıkladığını ve bunun nedeni olarak da etnik ve ulusal farkları belli bir düzen haline getirmenin daha hoşgörü ve kapsayıcılık içeren bir demokrasi oluşturma mücadelesinin bir parçası olduğunu düşünmesi olarak belirtir.

Bu doğrultuda bir devletin üyeleri farklı uluslara aitse, o devlet, çokuluslu devlet olmakta; farklı uluslardan gelmişlerse o devlet çoketnikli devlet olmaktadır ve bu durum birey kimliklerinin ve siyasal hayatın önemli bir kısmını oluşturuyorsa o devletin çokkültürlü olduğunu söylemek mümkündür (Kymlicka, 2015, s. 53).

Çokkültürlülük politikaları ve uygulamaları bireylere belli haklar sağlayıp sağlamaması açısından önemlidir.

Kanunlar açısından eşit olan yurttaşlar, gerçek hayatta farklı kültürlere sahip olduklarından dışlanma gibi durumlarla karşılaşmaktadırlar. Çokkültürlülük politikaları bu türden toplumsal ayrımcılıkları önleme mekanizması şeklinde kullanılmak istenmektedir (Abadan-Unat, 2017, s. 344). Klasik demokrasilerde seçmen olarak kişiye verilen haklarla beraber kişinin kimliği, mensubu olduğu etnik ya da dini grup ve bu gruptaki kültür değerleri, toplum içerisindeki durumu tartışma konusudur (Abadan-Unat, 2017, s. 344).

Çokkültürlülük (multiculturalism) bir toplum içerisinde bulunan, farklı kültürlerden gelen kişilerin birlikte yaşamasını kabul eden bir "tanıma politikası"nı içermektedir ve bu kavram bireyin kendi kültürünü bilip değerli olduğunu düşünmesi ve başka gruplardan kültürlere saygı ve ilgi göstermesi olarak iki unsur içermektedir. Bunun biraz daha ötesinde ise çokkültürlülüğün demokratik bir hal kazanması ve bunun sonucunda birey ve gruplara siyasetin gerçekleştiği kamusal alanda da yer ayrılması vardır. Bu aşamada, demokratik çoğulculuk söz konusudur (Abadan-Unat, 2002'den aktaran Abadan-Unat, 2017, s. 345). Çokkültürlülüğün kültürel kimlik üzerine kurulması ve bunun kamusal alandaki temsili, bu gruplara kurumsallaşmış bir temsil yetkisi vermekle olanaklı hale gelir. Azınlıkların hakları ve parlamentoda temsil hakkı, dini ve etnik kökene dayanan okullar ve hastaneler buna örnek olarak verilebilir. Hem Anglo-sakson ülkelerde hem de Avrupa'da farklı şekillerde gerçekleştirilen çokkültürlülük konusundaki politikalar ırkçılık ve etnik ayrımcılıkları ortadan kaldırmak için "hoşgörü" değerini siyaset alanındaki güç mücadelesinin mekanizması şeklinde siyasi bölgeye dâhil etmiştir. Diğer yandan kültürle ilgili değerler, yalnızca dini inanç kapsamında ele alındığında ve bu türden gruplar için kamusal düzlemde ayrıca kurumlar oluşturulduğunda "getto" tarzı yapılar oluşturulmuş olmaktadır. Kültürel görecelik kavramını temel alarak, bütün geleneklerin evrensel insan haklarıyla aynı ağırlığa sahip olduğu görüşü yoğunluk kazandığında kızları sünnet etme, onur cinayetleri, ataerkil baskılar, fiziksel şiddet şeklindeki gelenekler demokrasi çerçevesinde ele alınmış olmaktadır (Abadan-Unat, 2017, s. 346).

Çokkültürlü toplumlar konusunda Habermas (2002b, s. 130) hakların çeşitliliğine gerek olmadığını, üyelerin tanınmasıyla kimliği meydana getiren yaşam biçimlerinin, geleneklerin korunmakta olduğunu ve amacın herhangi bir soyu korumak olmadığını ileri

sürer. Taylor (2010, s. 83) ise, kültürlerin tanınmasını ve tüm kültürlerde önemli şeylerin var olduğunu, onların değerli olduklarını ve bunların kabulünün gerektiğini savunur.

Modernitenin getirdiği teklik ve bütünlük, farklı kimliklerden oluşan toplumun ihtiyaçlarına cevap verememiş; “çokkültürlülük” kavramının üstünü de tamamen örtememiş ve “çokkültürlülük” tartışmaları önemli hale gelmiştir. Bu durumun meydana gelmesinde sadece modernizmin meydana getirdikleri veya getiremedikleri değil pek çok unsur etkili olmuştur.

Günümüzde etkili olan ve varlığını sürdüren küreselleşme, milliyetçiliklerin artışı, ulus-devletin “evrensel yurttaşlık” unsurunun meydana getirdiği sorunlar, postmodernizmin “kültürel farklılık” a dikkat çekmesi, etnik soykırımlar, radikal demokrasinin içerdiği özellikler gibi birçok olgu “çokkültürlülük” teriminin teorik olarak incelenmesine kaynak olmuştur (Yanık, 2011, s. 164).

2.7. Ulus-Devlet ve Vatandaşlık

Ulus-devletin oluşum sürecinde, iktidar alanı genişleyip ayrı ayrı bulunan etnik grupları coğrafi anlamda birleştirme yoluna gitmekte ve bu süreçte azınlık gruplara yönelik dışlama, asimilasyon ve soykırım ortaya çıkabilmektedir (Castles ve Miller, 2008, s. 58).

Ulus-devletlerin sınırları, başkentleri, bayrakları, milli marşları, pasaportları, para birimleri, askeri törenleri, ulusal müzeleri, elçilikleri ve genelde Birleşmiş Milletler’ de bir yerleri bulunmaktadır. Ayrıca ulus-devletlerin sınırları içerisinde tek hükümetleri, tek eğitim sistemleri, tek ekonomileri ve çalışma sistemleri de bulunur. Bütün yurttaşları için, tek bir yasal haklar düzeni vardır (Smith, 1986’dan aktaran Pierson, 2014, s. 85).

Esasen hiçbir ülkede sadece tek bir kültür ve tek bir topluluk yoktur. Devletlerin sınırları içerisinde örneğin azınlıkların varlığı söz konusudur. Fakat ulus-devlet egemen olan, çoğunluk olan ve belki ulus-devlet olma sürecinde, sınırları içerisindeki diğer topluluklara göre daha hâkim konuma gelen topluluğun ve onun kültürünün çatısı altında diğer toplulukları birleştirmeye yönelmektedir.

Ulus-devlette bulunup vurgulanması gereken nokta, nicel olarak bir çokluk vurgusundan ziyade nitel olarak belirleyici olma faktörüne sahip olması, yani karar mekanizmalarında ve yürütmeye etkin olmasıdır (Anık, 2012, s. 58-59). Ulus-devletin, sahip olduğu nitel anlamdaki gücünü, niceliğinden aldığını söylemek mümkündür. Ulus-devlet, sınırları içerisinde bulunan etnik gruplardan çoğunluk olanı temel alıp kendini

çoğunluk olan üzerinden var ettiğinden, ulus-devletin nitel anlamdaki gücünü de nicel anlamdaki gücünden aldığı söylenebilir.

“Ulus-devlet” ve “devlet-ulus” olmak üzere iki tür devlet yapısı olarak sınıflandırılırsa ulus-devlette öncelikle bireyler ekonomik çıkarları doğrultusunda işbirliğine girip topluluk oluşturmuş ve sonraları bu topluluğa daha çok topluluk katılmıştır; kurucu öge ulustur. Devlet-ulus modelinde ise kurucu öge devlettir ve ulusu, kendi istediği doğrultuda oluşturur. Bunu yaparken de, farklılıkların birliği olarak değil; farklılıkları ortadan kaldıran bir tek tiplilik esas alınır (Ergil, 2000’den aktaran Ulutaş, 2014, s. 80).

Ulus-devletin yönetim konusunda sahip olduğu güç sadece kendi çabasının sonucu değildir. 1648’de Westphalia Anlaşması sonrasında yönetimler, dini inanç hususunda karşılıklı bir biçimde birbirlerinin egemenliklerini tanımışlardır ve bu, içerideki kontrol ve istikrarı mümkün hale getirmek amacıyla birtakım siyasi amaçlarından vazgeçebileceklerinin göstergesi olmuştur (Limm, 1984’ten aktaran Hirst ve Thompson, 2007, s. 205). Anlaşmanın getirdiği dış müdahaleden özerk olma özelliğiyle devletler, kendi toplumları üstünde egemen olma yetisi elde etmişlerdir (Hirst and Thompson, 2007, s. 205).

Aydınlanma döneminde topluluklarda “benzerlikler” temel alınıyorken, günümüzde ise “farklılıklar” a vurgu artmaktadır. 1980’li yılların ikinci yarısından itibaren artan sosyo-politik gerilimlerde, ulus-devletteki farklı toplulukların kimlik talepleri öne çıkmaktadır (Üstel, 1999, s. 35).

Modern düşünce, bireyin bağımsız olarak bir başına özgürleşmesini getirirken bunun yalnızca siyasal bir birliktelik içerisinde gerçekleştiği takdirde anlam kazanacağı ve bu siyasal birliğin de devlet olduğu önermesini içerir (Say, 2013, s. 9-10). Modernizmin devletin varlığını bu denli önemli kılması, ulus-devletlerin varlığını sağlamış ve onları güçlendirmiştir. Modern devlet sistemi, on yedinci yüzyılda kurulmuş ve bu sistemdeki devletlerin her biri, belli sınırlara sadece kendisi sahip olmuş ve sonuçta politik anlamda tek otorite olmuştur (Hirst ve Thompson, 2007, s. 204). Modern ulus-devletin ortaya çıkışı, milliyetçi fikirlerin yükselmesiyle ilişkilidir. Milliyetçilik, bir nüfustaki üyelerin aynı topluluktan olduklarını belirten simgelere ortak bağlılık hisleri şeklinde tanımlanabilir. Avrupa’da milliyetçi duyguların bilenmesi, yerel bağlar, lehçeler gibi unsurların ulus-devletin oluşumunda yok edilişiyle alakalıdır. Yine de istisnalar da söz konusudur. Örneğin; günümüzde Afrika’da sömürge sonrası devletler, ulus-devlet

olmakla beraber, bunların bazılarının bölgesel ayrımları, milli topluluğa olan bağlılık duygularından daha güçlüdür (Giddens, 2005, s. 147).

Modern devletteki meşruiyet, egemenliktir. 1789 Devrimiyle beraber egemenlik, ulusun olmuştur ve ulus, aynı türden ve bölünmemiş bir şekilde anlaşılmıştır. Egemenlik, ulusa devredilince modern devletin meşruiyeti, demokratik hale gelmiştir (Erözden, 2013, s. 173, 174, 176).

1792’de devrimci Fransa ve karşı devrimci başka Avrupa devletleri arasında savaş yaşanmış ve bu savaşı Fransa'nın kazanmasının ardından ulus, sınırlı coğrafya üzerinde var olan kültürel özellikleri önceden verili olan özelliklere sahip bireylerden oluşan bir toplumsal grup olarak tanımlanmıştır. Ulus, türdeşleştirilmeye çalışılmış, “yabancı”yı dışlamak, ulusun içindekilere dil, kültür vs. konularında aynı olduklarını aşılacak gibi durumlar söz konusu olmuştur. Ulus, evrenselliğinden koparılmış ve ulusun bazı yönlerden insan haklarıyla çatışma içine girmesi olgusu ortaya çıkmıştır (Erözden, 2013, s. 177, 178, 179).

Habermas’a (2002a, s. 8) göre skolastik dönemde iktidara, meşruiyet sağlamak için din ve kilise unsurları varken, sekülerizasyon sonucunda bu unsurlar, meşruiyet sağlayıcı işlevlerini yitirmiş ve iktidar, "millet" unsurunu, dinin yerine kendine yeni bir meşruiyet sağlama unsuru olarak seçmiştir.

Modern devlet, yönetimi altındakilere kimlik vererek onları hak sahibi yurttaşlar haline getirmiştir (Coşkun, 2009, s. 392). Burada bir karşılıklılık ilişkisi söz konusudur; birey, devleti ve devletin egemen kılıp kabul ettiği “üst kimlik”i oluşturan toplumsal kesimi tanıyacak; devlet de bireyi “tanı”yıp, bireye “ulus-devlet içerisinde var olma, yaşama” hakkı verecektir. Ulus-devlet, hem yurttaşlarını içeriden veya dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı koruması hem de zamanla toplumdaki dezavantajlı kişilerin haklarını koruyarak sosyal devlete dönüşmesinden ötürü, meşruiyetini sağlayabilmiştir (Bauman, 2005'ten aktaran Coşkun, 2009, s. 392-393).

Ulus-devlette genel olarak ulusal kimliği oluşturan unsurlar din, ırk veya etnisite gibi unsurlardır ve bu unsurlar tarihsel bağlardan kaynaklanan kimliklerin bileşimini içerir; bu durum ise, devletin vatandaşlarına olan davranışlarını belirlemektedir (Gülalp, 2007, s. 12).

Ulus-devlet, vatandaşlık konusuna resmi tanımların haricinde kültürel tanımları da dâhil eder ve böylece çoğunluğu oluşturan veya (sayısal olarak üstün olmasa da) kendini

hegemonyaya sahip olarak görenler tarafından, kimlerin topluluklarına dâhil olması ya da olmaması konusunda popüler kültür varsayımları oluşturulur (Gülalp, 2007, s. 14).

Ulus-devlette, çokkültürlülük ve heterojenliğe dayalı istekler, milli kimlik açısından sorunlara yol açar; çünkü ulus-devlet, kültürde standart olmaya dayanır (Şen, 2004, s. 248). Bu noktada, çeşitli toplumlardan gelen bireyler etnik ve kültürel bakımdan farklı olduğundan ulus-devlet, bu bireylere vatandaşlık verme konusunda genellikle çekince göstermektedir.

Vatandaşlık konusunda, “cemaatçilik” ve bunun zıttı “liberalizm” bağlamında ikili ayırım kurgulanmıştır. “Cemaatçilik”te vatandaşlık, politik cemaate yani millete olan bağlılık ve aidiyet anlamında olup milli kimlik ve ulus-devlet vatandaşlığının temelini oluşturmakta ve bu modelde askerlik, vergi ve seçim gibi konular yerine getirilmesi gereken vatandaşlık ödevleri olarak var olmaktadır. “Liberal vatandaşlık”ta ise, cemaatçi modelde öncelikli olarak yer alan askerlik, vergi gibi yükümlülükler dışlanmamakla birlikte, bu yükümlülüklerden daha ziyade önceliği “medenilik kültürü” ve vatandaşlık hakları oluşturmaktadır. Böylesi bir ikili ayırım, önce “vatan, millet, devlet” veya önce “ben” şeklinde formüle edilebilir. Birbirine zıt olan bu iki ayırım, tehlikeli de olabilmektedir. Bunlardan ilki, vatandaşlığın birey olarak var olmaya izin vermediği, vatandaşın duygusal anlamda kendini millet ve devlet için feda etme anlayışına yol açmaktadır. İkincisi ise bireysel çıkarlarını kar-zarar hesabıyla her şeyin üzerinde tutan, ortak toplumsal değerleri hiçmiş gibi varsayan ve böylece vatandaş olunmasını engelleyici bir anlayışa neden olmaktadır (Caymaz, 2007, s. 5-6).

Kadioğlu’na (2009, s. 112) göre liberal-bireyci yaklaşımlar, modern vatandaşlık anlayışının kişilere yaşam alanı vermediğini, cemaatçi yaklaşımlarsa farklı türden kimliklerin bu anlayışta yok edildiğini öne sürmektedirler.

Farklı kültürlerden insanların göçü, ulus-devletler için ikilem yaratmaktadır; yeni gelenlerin vatandaşlığa kabulü, ulus-devletin kültürel homojenliğine uymayacak, topluma katmamaksa bölünmüş toplumlara yol açacaktır (Toksöz, 2006, s. 42). Ulus-devletler artık, gerek içeride çokkültürlülüğün getirdiği sorunlardan gerekse dışarıdan küreselleşmenin etkilerinden dolayı kendilerine karşı bir meydan okuma hissetmektedirler (Habermas, 2002b, s. 25).

Tarihin eski dönemlerinden beri var olan ve günümüzde iletişim, ulaşım gibi unsurların gelişimi ve küreselleşmeyle birlikte göç olgusu daha kolay bir şekilde gerçekleştirilmeye devam etmekte ve artış göstermektedir. Pek çok farklı toplumlardan

gelen bireyler, aynı toplum içerisinde yaşamaktadırlar. Dolayısıyla aynı toplum içerisinde pek çok farklı kültür bulunduğu ve haklara erişim konusunda çok sayıda talep ortaya çıkmaktadır. Farklı toplumlardan ve kültürlerden gelen bireylerin, geldikleri toplumun yerel halkıyla aynı hakları elde etmesi konusunda, göçle gelen bireylere vatandaşlık vermek bir çözüm olarak görülebilse de devletler ve özellikle de ulus-devlet özelliğine sahip devletlerde bu durum, her zaman mümkün olmamakta veya devletler, vatandaşlık verme konusunda bireylere çeşitli şartlar getirmektedir.

2.8. Osmanlı Toplumunda Vatandaşlığın Gelişimi ve Türkiye

Modern anlamda yurttaş (citoyen, citoyenne) kavramını ilk önce Fransız Devrimi'ni gerçekleştirenler eşitliği vurgulamak için kullanmışken; kavram günümüz modern demokratik devletinde oy kullanarak siyasal karar sürecine katılma anlamında kullanılmaktadır (Kaya, 2003, s. 149-150).

Modern zamanlara yaklaşıldıkça vatandaşlık yerine halk, birey gibi kavramlar öne çıkmıştır (Heater 1990'dan aktaran Özkazanç, 2009, s. 252). Diğer yandan ticari kapitalizm ve insan bilimlerinin ortak etkisi üzerine vatandaş-tebaa, politik ve hukuki olarak daha geniş bir şekilde tanımlanır hale gelmiştir. Rönesans ile birlikte vatandaş kavramı, sadece belli başlı hakları içermek anlamının yanında eğitilen, ekonomik bir işlevi de içinde barındıran 'polytechnic' insan anlayışına dayanır hale gelmiştir (Bookchin 1987'den aktaran Özkazanç, 2009, s. 252). Diğer taraftan, modern liberal vatandaşlık kavramıyla birlikte vatandaşlığın siyaseten veya hukuken bir ait olma durumuna indirgenmesi hali ortaya çıkmış ve modern vatandaşlık kavramı, ulus-devlet ile bağlantılandırılarak anlaşılmıştır (Bendix, 1964'ten aktaran Özkazanç, 2009, s. 252).

Marshall'a (2006, s. 6) göre yurttaşlık, tarihsel açıdan medeni haklar, siyasal haklar ve sosyal hakların bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Bu hakların her biri belli unsurlardan oluşur. Medeni haklar, bireysel özgürlük, konuşma özgürlüğü, düşünce ve inanç özgürlüğü, mülk edinme ve sözleşme yapma özgürlüğü ve adalet hakkı gibi unsurlardan oluşmaktadır. Siyasal hakları ise, siyasi anlamda karar alma sürecine seçmen ve seçilen şeklinde katılma hakkı oluşturmaktadır (Marshall, 2006, s. 6). Sosyal haklar boyutunda ise içinde bulunulan toplumun standartlarına göre ekonomik anlamda refah ve sosyal güvenlik gibi haklara sahip olmak ve çağdaş bir birey olarak yaşayabilme hakkı gibi unsurlar yer almaktadır (Dalton'dan aktaran Marshall, 2006, s. 6-7). Söz konusu haklar, tarihsel süreçte kapitalizmin, içine girdiği meşruiyet krizleri karşısında oluşan muhalif

toplumsal hareketlerin yol açabileceği yıkımları engellemek amacıyla yönetici sınıfların kitlelere verdiği haklar olarak görülebilir (Kaya, 2003, s. 153).

Marshall'a (2006, s. 20) göre, özellikle yurttaşlığın yeni gelişmeye başladığı toplumlarda ideal yurttaşlıktan bahsedilir ve toplumun üyeleri arasında tam eşitlik gerçekleştirilmesi amaçlanır. Fakat toplumsal sınıfların varlığı da bir tür eşitsizliktir. Kaya'ya (2003, s. 152) göre Marshall, yurttaşlığı yönetici konumdaki siyasal elit kesim tarafından sosyal, siyasal ve ekonomik kaynakların sınıflar arasında bölüşümü sürecinde oluşan gerilimleri çözmek için kullanılan bir tür ideolojik araç olarak görmektedir.

Vatandaşlıkla ilgili problemlerin birçoğu göç süreçleri ile ilişkili olduğu için vatandaşlık meselesinde "göç" konusu önemli bir yere sahiptir. Göçle birlikte "vatandaşlık" ile ilişkili sorunsallar daha da karmaşıklaşmakta, çeşitlenmekte ve çözümü konusunda daha zor bir hal almaktadır.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra mülteciler konusundaki problemler artış göstermiş, Birleşmiş Milletler'in öncülüğünde göç kabul eden ülkeleri korumak ve mültecilerin insani hakları ve gereksinimlerini garantilemek için çeşitli çözümler getirilmiştir. Türkiye de 1950'lerden itibaren göç bağlamında uluslararası hukukta taraf olmuş; 2000'li yıllardan başlayarak göçle ilgili uygulamalarda Avrupa Birliği müktesebatına uygun düzenlemeler yapmıştır (Nurdoğan, Dur ve Öztürk, 2016, s. 219).

20. yy. sonlarında bazı ülkelerde siyasi istikrarsızlık ve çatışmaların meydana gelmesi sonucunda soykırım, insan hakları ihlali ve savaş suçlarının yaşanması tüm dünyada mültecilerin artmasına neden olmuştur (Nurdoğan, Dur ve Öztürk, 2016, s. 221).

Modern ulus-devletleri tanımlayan anayasa ve yasalarda olduğu haliyle devlet, gücünü vatandaşlarından almaktadır. Vatandaşlık, devlet ve ulusu birbirine bağlamakta ve kimlerin vatandaş olabileceği yeni gelenler bakımından büyük önem ifade etmektedir. Bazı devletler ortak bir etnik köken veya asimilasyon gibi unsurlar istemeden göçmenlere vatandaşlık verip etnik farklılıklar konusunu daha kolay çözümlerken, bazı devletler vatandaşlık konusunu kültürel asimilasyonla bağlantılandırarak göçmenlerin dışlanıp dezavantajlı duruma düşmesine neden olmaktadır (Stalker, 1994'ten ve Castles ve Miller, 1998'den aktaran Toksöz, 2006, s. 42). Göçmenler, yaşadıkları topluma "yabancılık" hissetmeme, onlarla aynı ölçüde aynı haklardan yararlanabilme gibi isteklerinden dolayı vatandaşlık talep edebilmektedir. Öte yandan devletler vatandaşlık verme konusunda her zaman esnek davranmamaktadır. Göçmenlerin vatandaşlık alabilmesi için bazı şartları yerine getirmeleri hatta kimi durumlarda bazen vatandaşlık karşılığında göçmenlerden

kendi ülkelerinin vatandaşlığından çıkmalarını talep edebilmektedir. Devletlerin bu tür talep ve uygulamalara yönelmesinin temelinde ulus-devlet olmayı, ülkede çoğunluk olan ve o ülkenin yerlisi olarak kabul edilen toplumsal kesimi ulus olarak görmeleri ve sadece o toplumsal kesimi “vatandaş” olarak tanımlamaları ve bundan dolayı yeni gelen göçmenlere vatandaşlık vermemeleri gibi etkenlerin yer aldığı söylenebilir. Her ne kadar günümüzde ulus-devlet paradigması zayıflamış gibi görünse de devletlerin göçmenlere kolaylıkla vatandaşlık vermemeleri göz önünde bulundurulduğunda ulus-devlet olma düşüncesinin hala varlığını koruduğunu söylemek mümkündür.

1789 Fransız Devrimi’yle birlikte Rousseau’cu evrensel vatandaşlık anlayışı meydana gelmiştir. Bu vatandaşlık anlayışında, eşitlik ve benzerlikler üzerinden kendini var eden bir durum söz konusudur ve bu durum 1970’li yıllara kadar etkili olmuştur. Bu tarihten sonra “anayasal vatanseverlik”e dayanan, “anayasal vatandaşlık” tanımı ilk önce Dolf Sternberger tarafından kullanılsa da, kavramın yaygınlaşmasına öncülük eden Jürgen Habermas olmuştur. Habermas, 1990’lı yılların başlarında, “anayasal vatandaşlık” kavramının, farklılıkları ortaya çıkarmayı amaçlayan bir kavram olarak Avrupa Birliği’nin gündeminde yer almasını sağlamıştır (Çoban-İnce ve Altun-Aslan, 2017, s. 340).

Osmanlı dönemine bakıldığında Osmanlı İmparatorluğu’nda vatandaşlığın, genel anlamda “Osmanlılık” ideolojisine dayandığı ifade edilebilir. Osmanlılık ideolojisinde, Osmanlı İmparatorluğu içerisinde yaşayan halkların Osmanlı Devleti’ne aidiyetini sağlama ve halkların eşit olarak siyasete katılmasından dolayı devlete karşı olan ayaklanma ve bağımsızlık hareketlerini engelleme amacı söz konusudur (Işın ve İşyar, 2008, s. 93).

Osmanlı’nın toplum yapısında azınlıklar, dini anlamda Ermeniler, Rumlar ve Musevilerden oluşmaktaydı. Ermeniler ve Rumlar Hristiyanlığın iki farklı Ortodoks koluydular. Bu gruplar toplum tarafından korunur, askerlik yapmaz ve silah bulunduramazlardı. Bu korunmanın ve askerlik yapmamanın karşılığında ise, mensubu oldukları cemaatlerin dini liderleri tarafından toplanan cizye adında bir vergi öderlerdi (Holmes and Meier, 1982’den aktaran Göçek, 2008, s. 72).

18. yüzyıldan itibaren siyasi hâkimiyetin temeli, artık uhrevi değil, dünyevi olmaya başlamıştır. Haklar, kişi düzeyinde tanımlanmış; Osmanlı Devleti’ndeki azınlıklar, eşit haklar istemişlerdir. 1839 ve 1856’da Batı tipi eğitimden geçen genç kadrolar reformlar yapmış, toplumda Müslüman ve gayrimüslimlerin hukuk önünde eşitliği kabul edilmiştir.

Fakat bu eşitliğin uygulanması konusunda birçok engel ortaya çıkmış; Müslümanlar toplumdaki üstünlüklerinden, bazı gayrimüslimler de kendi cemaat yönetimlerinden vazgeçmek istememişlerdir. Bunlar, 1876 ve 1908’de Kanun-i Esasi’nin kabulüne yol açmıştır. Hükümdar gücünü önce kanunla paylaşmış, sonra da gittikçe ona devretmiştir (Göçek, 2008, s. 73, 74). Bunların yanı sıra 1853 Kırım Savaşı, 1896 Girit İsyanı, Yunanistan’la yapılan savaş ve 1912’de başlayan Balkan Savaşı gibi bazı tarihi gelişmeler sonucunda “Osmanlılık”, imparatorluk içerisinde güç kaybetmiştir (Işın ve İşyar, 2008, s. 93). Osmanlı Devleti’nin gerileme zamanlarında gayrimüslimler, kapitülasyonlardan faydalanabilmek için yabancı devletlerin uyruklarına geçip bu durumu Osmanlı’ya karşı kullanma yoluna gitmişlerdir (Osmanoğlu, 2004’ten aktaran Aybay, 2008, s. 70, 71). Bu durum, Osmanlı Devleti’ni uyrukluk meselesinde düzenlemeler yapmaya yönlendirmiş ve 1869 yılında Tabiyet-i Osmaniye Kanunnamesi yayımlamıştır (Unat, 1966’dan aktaran Aybay, 2008, s. 71). Tabiyet-i Osmaniye Kanunnamesi, uyrukluk konusunda din unsurunun önemine son veren ilk önemli gelişme olmuştur. Bu kanunun, Osmanlı uyruklüğünü kazanma konusunda kan bağı ilkesini taşımakta olduğu görülmektedir. Ana babası ya da sadece babası Osmanlı uyruğundan olan çocuklar, Osmanlı uyruğundan sayılıyorlardı (m. 1.) (Aybay ve Özbek, 2015, s. 61).

Osmanlı ve Türkiye’de vatandaşlığın meydana gelmesi konusunda iki görüş söz konusudur. Bu görüşlerden biri, vatandaşlığın Cumhuriyet’le beraber ortaya çıktığını savunurken, diğeri vatandaşlığın doğuşunu Tanzimat’la ilişkilendirmenin yanı sıra, kökeninin II. Meşrutiyet olduğunu ileri sürmektedir (Işın ve İşyar, 2008, s. 83).

II. Meşrutiyet dönemi, hem devleti kurtarma çabalarıyla hem de toplumu dönüştürme gibi bazen birbiriyle çatışan iki amacın aynı anda gerçekleştirilmek istendiği bir dönem olmuştur. Bu dönemi farklı kılan tarafı ise, tebaadan vatandaşa geçme süreci olmuştur. Bu dönemde yeni düzenlemeleri gerçekleştirmek için “okul”, en çok da “ilkokul” önemli görülmüştür. II. Meşrutiyet’le birlikte ortaya çıkan değerlerle biçimlendirilme konusunda çocuklara olan ilgi artmıştır (Üstel, 2004, s. 30). Tanzimat’la beraber gittikçe bağımsız olarak kabul edilen çocuk, II. Meşrutiyet’le beraber kamusal özneye dönüşme potansiyeli taşımaya başlamıştır. Buna göre çocuk, artık sadece ailesine ait olmakla kalmamış; bazen ulusun, bazen ırkın geleceği olarak görülmüş, gelecekteki üretici, asker ve vatandaş olarak var olmuştur (Üstel, 2004, s. 32). Bu yüzden geleceğin neslinin “hürriyet, adalet, müsavat, uhuvvet” gibi ilkelere göre yetiştirilmesi gerektiği düşüncesi ve dolayısıyla yurttaşlık bilinciyle donatılması gerektiği düşüncesi hâkim

olmuştur (Toprak, 1988'den aktaran Üstel, 2004, s. 32). II. Meşrutiyet'le beraber siyasi modernleşme söz konusu olurken; cemaatten topluma, mekanik dayanışmadan organik dayanışmaya geçiş ve bu bağlamda “vatandaş” kavramını geliştirmeye başlamıştır. II. Meşrutiyet'in devamı olan dönemde gerçekleştirilen düzenlemelerle “vatandaş” ile devlet arasındaki hukuki-siyasi ilişkinin kuralları belirlenmiştir. Dernek kurma ve toplanma hakkını düzenleyen 16 Ağustos 1909 Cemiyetler Kanunu ve 30 Temmuz 1909 Tatil-i Eşgal Kanunu, örgütlü toplum olmayı ve bu doğrultuda vatandaşların sivil ve siyasi katılımlarını mümkün hale getirmiştir (Üstel, 2004, s. 27).

Osmanlı'nın son zamanlarında ise Osmanlıcılık, İslamcılık ve Türkçülük olmak üzere üç tür etrafında kimlik tartışmaları yoğunlaşmıştır. Milli Mücadele döneminde Türkçülük resmi olarak belgelerde geçmemiş, ifadeler Osmanlılık ve Müslümanlık kimlikleri çerçevesinde egemenliğini korumuştur (Özbudun, 1998'den aktaran Çoban-İnce ve Altun-Aslan, 2017, s. 346).

Bu konuda önemli görülen iki kavrama değinmek gerekecektir.

“Ulustan arındırılma” terimini esas olarak Saskie Sassen ulusal kimlik dönüşümünü belirtmek için kullanmıştır (Sassen, 2003a ve b'den aktaran Kadioğlu, 2012, s. 33). “Ulustan arındırma”, yeni yapılarla işaret etmekle birlikte ulusalın içerisinde meydana gelen bir dönüşümü belirtir (Kadioğlu, 2012, s. 33).

Türkiye bağlamında vatandaşlık konusunu ulus-sonrası kavramının yerine, ulustan arındırma kavramıyla ele almak daha uygundur (Kadioğlu, 2012, s. 33-34). Türk vatandaşının kapsamında dinsel olarak Sünni İslam, dilsel olarak Türkçe ve kültürel özellikler yer almaktadır. Rum, Ermeni, Yahudi, Kürt, Arap, Alevi, Çerkez, Gürcü, Laz gibi kimliklerin içerdiği farklılıkları ortadan kaldırmadan gerçekleştirmek istedikleri siyasi ve sosyal anlamda katılım talepleri vatandaşlığın ulustan arındırılması kavramının içinde bulunmaktadır (Kadioğlu, 2012, s. 34).

Türk ulusal kimliğini oluşturan temel etmenlerde 1919-1923 döneminde dinsel unsurlar; 1924-1929 döneminde seküler unsurlar; 1929-1938 dönemindeyse etno-kültürel unsurlar ön plana çıkmıştır (Yıldız, 2001, s. 16-17). Kadioğlu'na göre (2012, s. 35) vatandaşlığın ulustan arındırılmasıyla, Türk olmayan öğeler de kendilerini Türkiye Cumhuriyeti'nin vatandaşı olarak hissederek Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının sahip olduğu haklardan faydalanırken Türk kimliği içerisinde yok olmadan, farklılıklarıyla birlikte yaşayabilme imkânı elde edebilecektir.

1999'da Helsinki Zirvesi'nde Türkiye Avrupa Birliği'ne aday olmuş ve bundan sonra vatandaşlığın daha demokratik bir nitelik kazanmasına yönelik gelişmeler hızlanmıştır (Kadıoğlu, 2012, s. 31).

10.04.2013 tarihli Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile yabancı kişilerin Türkiye'ye gelmeleri, Türkiye'de kalmaları ve Türkiye'den çıkmaları, Türkiye'den koruma talep eden yabancılara sağlanacak korumanın kapsamı ve uygulamasına ilişkin usul ve esaslar ile Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kuruluş, görev, yetki ve sorumlulukları belirlenmiştir. Geri gönderme yasakları, yabancılar, uluslararası koruma, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün işleyişi hakkında düzenlemeleri içermektedir (Nurdoğan, Dur ve Öztürk, 2016, s. 226). Bu kanunun 91. maddesine göre ülkesinden ayrılması için zorlamaya uğramış, çıktığı ülkeye geri gidemeyen, acil ve geçici olarak koruma bulabilmek için kitle şeklinde Türkiye'nin sınırlarına gelen ya da sınırları geçen yabancılara “geçici koruma” verilebileceği kabul edilmiştir. 13 Ekim 2014 tarihinde 2014/6883 sayılı “Geçici Koruma Yönetmeliği” yayımlanmış ve bu yönetmelikte “geçici koruma” statüsünün geçici olduğu belirtilmiş (m.7(1)), mülteci veya sığınmacı statüleri için hak elde ettiremeyeceği ifade edilmiş (m.7(3)) ve “geçici koruma” için verilecek olan kararları İçişleri Bakanlığı'nın teklif etmesi üzerine Bakanlar Kurulu'nun vereceği kabul edilmiştir (m.9). Yönetmelikteki geçici 1. maddesi ise 28 Nisan 2011'den beri Suriye'den Türkiye'ye gelen Suriyelilerin “geçici koruma” statüsünde oldukları açık bir şekilde düzenlenmiştir (Uzun, 2015, s. 112-113).

Türkiye'de hem yabancılar hem de mülteciler için yasal oturma izni 5 yıl olup, vatandaşlık verme konusunda aranan şartlar arasında yeterli düzeyde Türkçe bilmek ve yeterli gelire ve mesleğe sahip olmak bulunmaktadır (Yıldız, 2017, s. 48).

Vatandaşlık, asli vatandaşlık ve müktesep vatandaşlık olarak iki şekilde kazanılmaktadır. Kişinin doğumu anında ve doğumundan ötürü elde ettiği vatandaşlık, asli vatandaşlık olmaktadır. Asli vatandaşlık, soy bağı (kan esası) ve doğum yeri (toprak esası) olarak iki biçimde kazanılmaktadır. Bunlardan biri yoluyla vatandaş olan kişiye “asli vatandaş” denilmektedir. Soy bağı (kan esası), kişinin soy bağı yoluyla bağlı bulunduğu ana ve/veya babası dolayısıyla vatandaşlık kazanmasıdır. Burada doğumun gerçekleştiği yerin herhangi bir önemi bulunmamakla birlikte soy bağı ile birlikte hukuki soy bağı da vatandaşlık kazanılabilmesi için gerekli olmaktadır. Doğum yeri (toprak esası) ile vatandaşlık kazanılmasında kişinin doğduğu ülkenin, yani doğumun gerçekleştiği ülkenin vatandaşlığını kazanması söz konusudur. Bu esaslardan sadece

birinin uygulanmasının, sakıncalara yol açtığına ortaya çıkmasıyla bazı devletler hem kan (soy bağı) hem de toprak (doğum yeri) esasının beraber uygulandığı karma yapıyı kabul etmeye başlamışlardır. Müktesep vatandaşlık ise kişinin doğumundan sonra ve doğumu sebebiyle değil, doğumu dışında bir sebeple kazandığı vatandaşlıktır. Örnek olarak evlenme ve evlat edinme vb. durumlarda kişi müktesep vatandaşlık kazanabilmektedir (Doğan, 2015, s. 30-31-32).

Türk vatandaşlığının asli olarak elde edilmesinde kan esası geçerlidir (Yıldız, 2017, s. 50). Kanunun 7. maddesi doğrultusunda, “Türkiye içinde veya dışında Türk vatandaşı ana veya babadan evlilik birliği içinde doğan çocuk Türk vatandaşıdır (Türk Vatandaşlığı Kanunu, s. 10441)”. Türk toprakları üzerinde doğmuş olmak, Türk vatandaşlığına sahip olmayı beraberinde getirmemektedir (Yıldız, 2017, s. 50). Fakat Türk Vatandaşlığı Kanunu’nun 8. maddesi doğrultusunda, “Türkiye’de doğan ve yabancı ana ve babasından dolayı doğumla herhangi bir ülkenin vatandaşlığını kazanamayan çocuk, doğumdan itibaren Türk vatandaşıdır (Türk Vatandaşlığı Kanunu, s. 10442)”.

Türk vatandaşlığını sonradan kazanmak için ilgili kanunun 11. maddesinde, yetkili makamın kararı ile Türk vatandaşlığını kazanma konusunda şu şartlar yer almaktadır (Türk Vatandaşlığı Kanunu, s. 10442);

- Kendi milli kanununa, vatansız ise Türk kanunlarına göre ergin ve ayırt etme gücüne sahip olmak,
- Başvuru tarihinden geriye doğru Türkiye’de kesintisiz beş yıl ikamet etmek,
- Türkiye’de yerleşmeye karar verdiğini davranışları ile teyit etmek,
- Genel sağlık bakımından tehlike teşkil eden bir hastalığı bulunmamak,
- İyi ahlak sahibi olmak,
- Yeteri kadar Türkçe konuşabilmek,
- Türkiye’de kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kimselerin geçimini sağlayacak gelire veya mesleğe sahip olmak,
- Milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından engel teşkil edecek bir hali bulunmamak (Türk Vatandaşlığı Kanunu, s. 10442).

18.09.2018 tarihli ve 30540 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile 11/2/2010 tarihli ve 2010/139 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 20 nci maddesinin ikinci fıkrasındaki “Bakanlığın teklifi ve Bakanlar Kurulu” ibaresi “Cumhurbaşkanı” olarak değiştirilmekle birlikte diğer maddeler şu şekilde değiştirilmiştir:

- En az 500.000 Amerikan Doları veya karşılığı döviz ya da karşılığı Türk Lirası” tutarında sabit sermaye yatırımı gerçekleştirdiği Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca tespit edilen,
- En az 250.000 Amerikan Doları veya karşılığı döviz ya da karşılığı Türk Lirası tutarında taşınmazı tapu kayıtlarına üç yıl satılmaması şerhi koyulmak şartıyla satın aldığı Çevre ve Şehircilik Bakanlığınca tespit edilen,
- En az 50 kişilik istihdam oluşturduğu Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığınca tespit edilen,
- En az 500.000 Amerikan Doları veya karşılığı döviz ya da karşılığı Türk Lirası tutarında mevduatı üç yıl tutma şartıyla Türkiye’de faaliyet gösteren bankalara yatırdığı Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunca tespit edilen,
- En az 500.000 Amerikan Doları veya karşılığı döviz ya da karşılığı Türk Lirası tutarında Devlet borçlanma araçlarını üç yıl tutmak şartıyla satın aldığı Hazine ve Maliye Bakanlığınca tespit edilen. (Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik).

Vatandaşlık, hak ve özgürlükleri kapsayan, farklılıklar içerisinde bir olmayı geliştiren, kimlikten kaynaklı istek ve çatışmaları cevaplama görevinde olan bir alandır (Keyman, 2012, s. 222). Türkiye’deki vatandaşlık anlayışı, farklılıklar içinde birlikte yaşamayı mümkün hale getirmeli, çeşitli kültür kimliklerinin sahip oldukları farklılıklarını ifade edebilmelerini anayasa açısından güvenceye almalı, bunun sonucunda toplumdaki çoğulcu yapı içerisinde birlikte yaşayabilme ihtimalini artırmalıdır; bu, çokkültürlü anayasal vatandaşlıktır (Keyman, 2012, s. 219).

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evreni, çalışma grubu ile verilerin toplanması ve çözümlenmesine ilişkin bilgiler verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu tez çalışması nitel bir araştırma olarak desenlenmiştir. Nitel araştırma gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemleri kullanarak olayların doğal ortamında ortaya konulmasına yönelik nitel bir süreçle gerçekleştirilen araştırma şeklinde tanımlanabilir (Glaser, 1978'den aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2006, s. 39-40).

Nitel bir araştırma gerçekleştiren araştırmacı, bizzat alanda zaman geçirmekte, araştırmaya katılan bireylerle doğrudan görüşmekte ve gerektiği zaman bu kişilerin deneyimlerini yaşayıp alanda kazanmış olduğu deneyimleri, verilerin analizinde kullanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s. 43). Bu çalışmada da çalışmacı, katılımcılarla doğrudan görüşmeler gerçekleştirmiş ve alanda bizzat zaman geçirmiştir.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu amaçlı örneklem ile belirlenmiştir. Araştırmanın amacı doğrultusunda, kartopu yöntemiyle ulaşılan Eskişehir'de yaşayan yabancı uyruklulardan 30 katılımcı ve onların Eskişehir yerel halkından komşuları, işverenleri veya iş arkadaşlarından 30 katılımcı olmak üzere toplam 60 katılımcı araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur. Çalışmanın gerçekleştirildiği zaman aralığında Eskişehir'de daha çok Suriye, Irak, İran, Afganistan ve Somali gibi ülkelerden göç edenler ağırlıkta olduğundan, çalışma grubunu da daha çok bu ülkelerden gelenler oluşturmuştur. Çalışma grubunun oluşturulmasında Eskişehir yerel halkı ve Eskişehir'de bulunan yabancı uyrukluların seçiminde farklı sosyo-ekonomik ve demografik özelliklere sahip katılımcıların seçilmesi amaçlanmıştır. Kartopu örnekleme süreci, konu hakkında en fazla bilgiye sahip kişilerin kim olduğu ve kim ya da kimlerle görüşmenin önerildiğine yönelik bir soru ile başlamaktadır (Patton, 1987'den aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2006, s. 111). Daha sonra bu isimler ya da durumlar kartopu gibi büyümekte ve belli bir zamandan sonra belli isimler öne çıkmakta, araştırmacının görüşeceği birey veya ilgileneceği durum sayısında azalma gerçekleşmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s. 111). Bu çalışmada da önce bu konuda en çok bilgi edinilecek bireyler belirlenmiş, sonrasında bu bireylerin komşuları, işverenleri veya iş arkadaşlarına ulaşılmıştır.

Çalışmanın Eskişehir’de gerçekleştirilmesinin en önemli sebebi ise Eskişehir’in uydu kent olması; eğitim ve iş gibi imkânlarından dolayı göçmenler için çekici faktörlere sahip olması ve Eskişehir’de çok sayıda farklı ülkelere yabancı uyrukluların bulunmasıdır. Eskişehir en fazla şartlı mülteciye ev sahipliği yapan uydu kentlerden birisidir (Göktuna Yaylacı, 2017, s. 5).

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 16 Mayıs 2019 itibarıyla 3 milyon 606 bin 737 kayıtlı Suriyeli bulunduğunu açıklamıştır (Mülteciler Derneği). Eskişehir’de geçici koruma kapsamında bulunan Suriyeli sayısı 23.05.2019 itibarıyla 4.657’dir (T. C. Eskişehir Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğü). 31 Aralık 2017 tarihindeki rakamlara göre Eskişehir’de 13 bin 953 yabancı uyruklu bulunmaktaydı (Anadolu Gazetesi). 08.07.2019 tarihindeki rakamlara göre ise Eskişehir’de, başta Suriye, Irak, İran ve Afganistan kökenli olmak üzere 19.100 mülteci bulunduğu açıklanmıştır (Eskisehir.net).

Araştırmanın çalışma grubunda yer alan yabancı uyruklu katılımcıların cinsiyetleri ve geldikleri ülkelere ilişkin bilgiler Tablo 3.2.1’de gösterilmiştir. Buna göre (Tablo 3.2.1) katılımcıların 9’u Iraklı, 8’i Suriyeli, 6’sı İranlı, 5’i Afganistanlı ve 2’si Somalidir. Görüşme yapılan kişilerin 16’sı kadın, 14’ü erkektir. Bu katılımcıların 7’si Iraklı kadın, 1’i Suriyeli kadın, 4’ü İranlı kadın, 2’si Afganistanlı kadın, 2’si Somalili kadın olup 2’si Iraklı erkek, 7’si Suriyeli erkek, 2’si İranlı erkek, 3’ü Afganistanlı erkektir.

Tablo 3.2.1. Cinsiyetlerine ve geldikleri ülkelere göre yabancı uyruklu katılımcılar

	Iraklı	Suriyeli	İranlı	Afganistanlı	Somalili	Toplam
Kadın	7	1	4	2	2	16
Erkek	2	7	2	3	0	14
Toplam	9	8	6	5	2	30

Yabancı uyruklu katılımcıların yaşlarına ilişkin veriler Tablo 3.2.2’de gösterilmiştir. Buna göre (Tablo 3.2.2), katılımcıların üçte ikisinin yani büyük çoğunluğunun 20-34 yaş aralığında, yani genç nüfus olarak kabul edilebilecek bir yaş aralığında olduğu görülmektedir.

Tablo 3.2.2. Yaşlarına Göre Yabancı Uyruklu Katılımcılar

	Iraklı	Suriyeli	İranlı	Afganistanlı	Somalili	Toplam
Yaş						
10-14	1	-	-	-	-	1
15-19	-	1	-	1	-	2
20-24	2	1	-	2	1	6
25-29	3	1	-	2	-	6
30-34	3	2	3	-	-	8
35-39	-	2	3	-	-	5
40-44	-	-	-	-	1	1
45-49	-	-	-	-	-	-
50-54	-	-	-	-	-	-
55+	-	1	-	-	-	1
Toplam	9	8	6	5	2	30

Yabancı uyruklu katılımcıların medeni durumlarına ilişkin veriler Tablo 3.2.3'te gösterilmiştir. Buna göre (Tablo 3.2.3) katılımcıların büyük kısmının (yaklaşık olarak üçte ikisi) evli olduğu görülmektedir. Bunu 9 kişiyle bekâr oranları takip etmektedir. Evli olan 17, bekâr 9, nişanlı, sözlü vb. olan 1, boşanmış ya da dul olan 3 katılımcı vardır.

Tablo 3.2.3. Medeni Durumlarına Göre Yabancı Uyruklu Katılımcılar

	Iraklı	Suriyeli	İranlı	Afganistanlı	Somalili	Toplam
Medeni Durum						
Evli	5	3	5	3	1	17
Bekâr	3	3	1	1	1	9
Nişanlı, sözlü vb.	-	-	-	1	-	1
Boşanmış/Dul	1	2	-	-	-	3
Toplam	9	8	6	5	2	30

Yabancı uyruklu katılımcıların istihdam durumlarına ilişkin veriler Tablo 3.2.4'te gösterilmiştir. Buna göre (Tablo 3.2.4), tüm katılımcıların yaklaşık üçte birini “çalışmayan” kategorisinde yer alan katılımcılar oluşturmaktadır. “Çalışmayan” kategorisini mesleği olan, mesleğini daha önce yapmış veya daha önce çalışma hayatında bulunmuş olup görüşmenin gerçekleştirildiği tarihte çalışmayan katılımcılar oluşturmaktadır. Öğrenci olan ve hem öğrenci olup hem çalışan yalnızca 2 kişi

bulunmaktadır. Emekli olan ya da kendi işini kurmuş olan katılımcının hiç bulunmaması dikkat çekmektedir.

Tablo 3.2.4. İstihdam Durumlarına Göre Yabancı Uyrıklı Katılımcılar

	Iraklı	Suriyeli	İranlı	Afganistanlı	Somalili	Toplam
İstihdam Durumu						
Ücretli (Çalışan)	2	-	3	1	-	6
Kendi işi	-	-	-	-	-	-
Ev Kadını	4	-	-	2	1	7
Emekli	-	-	-	-	-	-
Çalışmayan	2	2	3	-	1	8
Dönemsel işler (tarla, inşaat vb).	-	5	-	2	-	7
Öğrenci	1	-	-	-	-	1
Öğrenci ve çalışan	-	1	-	-	-	1
Toplam	9	8	6	5	2	30

Eskişehir yerel halkının oluşturduğu katılımcıların cinsiyetlerine ilişkin veriler Tablo 3.2.5'te gösterilmiştir. Buna göre (Tablo 3.2.5), 12 kadın ve 18 erkek katılımcı bulunmaktadır. Katılımcıların yaklaşık üçte ikisi erkek, yaklaşık üçte biri de kadındır.

Tablo 3.2.5 Cinsiyetlerine Göre Eskişehir Yerel Halkından Oluşan Katılımcılar

Cinsiyet	Katılımcı
Kadın	12
Erkek	18
Toplam	30

Eskişehir yerel halkının oluşturduğu katılımcıların yaşlarına ilişkin veriler Tablo 3.2.6'da gösterilmiştir. Buna göre (Tablo 3.2.6), üçte birinin 55 yaş ve üzeri olduğu görülmektedir. 10-14 ve 30-34 yaş aralığında ise hiçbir katılımcı bulunmamaktadır.

Tablo 3.2.6. Yaşlarına Göre Eskişehir Yerel Halkından Oluşan Katılımcılar

Yaş	Katılımcı
10-14	-
15-19	1
20-24	2
25-29	5
30-34	-
35-39	3
40-44	1
45-49	1
50-54	7
55+	10
Toplam	30

Eskişehir yerel halkının oluşturduğu katılımcıların istihdam durumlarına ilişkin veriler Tablo 3.2.7’de verilmiştir. Buna göre (Tablo 3.2.7), katılımcıların 9’u emeklidir ve bu rakam tüm katılımcıların yaklaşık üçte birine denk gelmektedir. Bunu 7 katılımcı ile kendi işi olan katılımcılar takip etmekte ve ardından 6 katılımcıyla ücretli çalışanlar gelmektedir.

Tablo 3.2.7. İstihdam Durumlarına Göre Eskişehir Yerel Halkından Oluşan Katılımcılar

İstihdam Durumu	Katılımcı
Ücretli çalışan	6
Kendi işi	7
İşsiz	1
Serbest Meslek	1
Ev Kadını	4
Emekli	9
Çalışmayan (normalde çalışıp mesleği olan)	1
Dönemlik işler (tarla, inşaat vb.)	-
Öğrenci	1
Öğrenci ve çalışan	-
TOPLAM	30

3.3. Verilerin Toplanması

Veriler, yarı yapılandırılmış görüşme formunun kullanıldığı görüşme yöntemi ile toplanmıştır. Görüşmeler, araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların gerçek isimleri çalışmada kullanılmamış olup, takma isimler kullanılmıştır. Katılımcıların, takma isimleri ile kısa biyografik öyküleri EK-1'de sunulmuştur. Eskişehir yerel halkından oluşan katılımcılardan bazıları gelirlerini söylemek istemediklerinden dolayı bu veri elde edilememiş ve EK-1'de sunulmamıştır.

Görüşmeler, çoğunlukla katılımcıların evlerinde veya evlerinin kapısı önünde ya da bahçelerinde gerçekleştirilmekle birlikte, iki katılımcıyla bir kafede, esnaflık yapan katılımcılarla ise dükkânlarında gerçekleştirilmiştir. Shahab isimli katılımcı ve onun arkadaşı olan Necmettin isimli katılımcı ile yapılan görüşme bir kafede gerçekleştirilmiştir. Saleh isimli katılımcı ve onun patronu olan Şevki isimli katılımcıyla çalıştıkları çiftlikte görüşülmüştür. Faghih isimli katılımcı ve onun iş arkadaşı olan Sibel isimli katılımcıyla ise işyerlerinde görüşülmüştür. Benzer şekilde Hasan isimli katılımcıyla yine bir Suriyeli arkadaşıyla işlettiği işyerinde ve onun esnaf arkadaşı olan Nilgün isimli katılımcıyla da kendi işyerinde görüşülmüştür.

İranlı katılımcılardan 2'sine araştırmacının kişisel ilişkileriyle ulaşılmış; bu iki kişiden biri yoluyla da diğer İranlı katılımcılara ulaşılmıştır. Suriyeli, Iraklı ve Afganistanlı katılımcılara bu grupların yoğun olarak yaşadıkları mahallelere gidilerek ulaşılmıştır. Görüşme gerçekleştirilen yabancı uyruklu katılımcılar yoluyla da onların komşuları, işverenleri veya iş arkadaşları olan Eskişehir yerel halkına ulaşılmıştır.

Suriyeli, Iraklı ve Afganistanlı katılımcıların birçoğuna, Eskişehir'in Yeşiltepe Mahallesi, Sütlüce Mahallesi, Esentepe Mahallesi ve Erenköy Mahallesi'nde ulaşılmıştır.

Yaklaşık olarak toplam 3 ay süren alan araştırması 2 Şubat 2018- 1 Mayıs 2018 tarihleri arasında Eskişehir'de yapılan görüşmelerle gerçekleştirilmiştir. Görüşme, önceden belirlenmiş ve ciddi bir hedef için gerçekleştirilen, soru sorma ve cevaplama tarzına dayanan karşılık ve etkileşim içeren bir iletişim sürecidir (Stewart ve Cash, 1985'ten aktaran Yıldırım ve Şimşek, 2006, s. 119). Yarı yapılandırılmış görüşme ise araştırılan konu hakkında katılımcılardan aynı türde bilgileri toplamak için yapılır. Görüşmenin öncesinde, görüşme soruları veya konu başlıklarının bulunduğu görüşme formu hazırlanır. Görüşme formu, cevaplanması beklenen tüm konuları içerisine alan geniş bir liste şeklindedir. Görüşmeyi gerçekleştiren kişi, görüşme formunda bulunan

soruları sorabilmekle beraber ayrıntılı bilgiler elde etmek için ek sorular da oluşturabilir. Görüşme, amaçlı bir sohbet gibi olup görüşme formunda bulunan soruların belli bir öncelik sırasına göre sorulması zorunlu değildir (Balaban Salı, 2013, s. 145). Gerçekleştirilen bu çalışmada sorular önceden oluşturulmakla birlikte bu sorular, katılımcılara sohbet tarzında yöneltilmiş ve görüşmedeki konunun gidişatına göre mevcut sorulara yeni sorular eklenmiştir.

Görüşme soruları hazırlanırken katılımcıların önce demografik bilgilerini ve sosyo-ekonomik durumlarını ortaya çıkarmaya yönelik sorular yöneltilmiş; sonrasında yabancı uyruklu katılımcılar için göç hikâyeleri ve “vatandaşlık”la ilgili sorular; Eskişehir yerel halkına ise göçle ilgili temel kavramlar hakkındaki bilgilerini, yabancı uyruklu tanıdıklarıyla günlük yaşamda iletişimlerini ve son olarak vatandaşlıkla ilgili düşüncelerini ortaya çıkarmaya yönelik sorular yöneltilmiştir. Görüşme soruları EK-2’de sunulmuştur.

Yüz yüze yapılan 60 görüşmenin tamamı ses kayıt cihazıyla kaydedilmiştir. Görüşmelerden önce kayıt almak için katılımcılardan izin alınmıştır. Farhad, Parinaz, Sahro ve Mohammad isimli katılımcılarla tercüman eşliğinde görüşme gerçekleştirilmiştir.

3.4. Verilerin Çözümlemesi

Elde edilen verilerin çözümlemesinde betimsel ve yordamsal tekniklerden faydalanılmıştır. Ses kayıt cihazına kaydedilen görüşmeler, veri analizi süreciyle beraber araştırmacı tarafından yazıya dökülmüştür. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin kullanılmasıyla elde edilen veriler, çalışmanın amaçları doğrultusunda alanyazına dayalı olarak çözümlenerek yorumlanmıştır.

4. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgular ve yorum bulunmaktadır. Bulgular, araştırmanın alt amaçları doğrultusunda aşağıdaki alt başlıklar kapsamında verilmiştir;

- Yabancı uyrukluların vatandaşlıkla ilgili düşüncelerine ilişkin bulgular
- Eskişehir yerel halkının vatandaşlıkla ilgili düşüncelerine ilişkin bulgular
- Eskişehir yerel halkı ile yabancı uyrukluların günlük yaşamda toplumsal iletişimlerinin, söz konusu grupların vatandaşlıkla ilgili düşünceleri üzerine etkisine ilişkin bulgular

4.1. Yabancı uyrukluların vatandaşlıkla ilgili düşüncelerine ilişkin bulgular

Katılımcılara öncelikle göç hikâyeleri ile neden Türkiye'yi ve neden Eskişehir'i seçtikleri soruları yöneltilerek vatandaşlık konusunda düşüncelerinin arka planı anlaşılmaya çalışılmıştır.

Katılımcıların 23'ü ülkelerindeki savaş nedeniyle Türkiye'ye göç ettiklerini belirtmişlerdir. Bu katılımcıların 9'u Iraklı, 8'i Suriyeli, 4'ü Afganistanlı, 2'si Somalilidir. Katılımcıların üçte ikisinden fazlasının savaş nedeniyle göç etmiş olması dikkat çekicidir. 6 katılımcı ise savaş dışındaki bazı siyasi problemlerden dolayı kendi güvenliklerini sağlayabilmek için göç ettiklerini ifade etmiştir. Bu şekilde göç eden katılımcıların 6'sı da İranlıdır. İran'dan gelen katılımcıların tamamı siyasi nedenlerden dolayı güvenliklerinden endişe ettiklerini, bu nedenle göç ettiklerini belirtmişlerdir. Sadece Afganistanlı 1 katılımcı çalışmak için Türkiye'ye geldiğini belirtmiş; diğer katılımcılar ya ülkelerindeki savaş durumundan ya da ülkelerindeki hükümetlerle sorun yaşadıklarından dolayı can güvenliklerini tehlikede gördüklerinden Türkiye'ye geldiklerini aşağıda yer alan ifadelerle belirtmişlerdir:

Ben Türkiye neden geldim çünkü bizim devleti ben aktivistim hükümette protesto itiraz yaptım mesela neden bu şekilde insanlar haksız yapıyorsunuz idam yapıyorsunuz neden ekonomi bu şekilde bu kadar kötü felan her şey çok itiraz yaptım protes yaptım... Ben de korktum ben de hapis gidicem felan kocami burda yani oturduğu zaman konuştum ben napicam geliyom felan gelmiyom felan diyo ki sakın hiçbi şey yapma çabuk İran'dan çıkış yap yani o şekilde ben de çıkış yaptım... (Farnaz).

Biz Afganistan'dan çünkü savaştan dolayı işte babam da düşündü yani bu çocukların nası durduram yani nası bunları şey yapacam diye işte bunun için biz Türkiye'ye geldik. Türkiye'nin de yani geçineyim diye geldik buriya biz. Savaştan dolayı urda galırsak şimdi iki kardaş bi yerden bi arada iki kardaş olursa askere gönderse ya birisini Taliban'a vermek zorunda galır ya birisini devlete vermek zorunda galır. Hatta devlete verdiği zaman maaşlan gidiyo askerlikte. Ona verdiği zaman kuraktımdı askerliği sokakta gezemez yani. Taliban yakaladığı zaman direk keserler orda. Ondan dolayı geldik biz buriya (Hamid).

Savaş vardı orda o yüzden geldik. Mesela komşu komşum şey geldi Türkçe nası söyledim söylemek biliyorum da yani bomba mı diyosunuz heh ondan öldüler (Halima).

Mesela göç ettiğimiz mesela çoğu işsizlik oluyo mesela orda Talibanlar var. İşte törürüstler var. O yüzden geldik. Biz de aylamız işte orda çalışma olmadı mı buriya geliyoz... (Saleh).

Katılımcılara başka bir ülke yerine Türkiye'ye gelmelerinin nedeni sorulduğunda, 9 katılımcı ailesi ve akrabaları Türkiye'de olduğundan geldiğini ifade etmiş ve bu cevap katılımcıların bu soruya en fazla verdikleri yanıtı oluşturmuştur. Bu nedenle Türkiye'ye göç eden katılımcılardan 3'ü Iraklı, 3'ü Suriyeli, 1'i İranlı, 1'i Afganistanlı ve 1'i de Somalilidir. Aile ve akrabaları Türkiye'de olduğu için Türkiye'ye gelen katılımcıların çoğu Iraklı ve Suriyelidir. Bu veriden hareketle Suriye ve Irak'tan gelenlerin, bu araştırmadaki diğer ülkelerden gelenlere göre Türkiye'de daha fazla aile ve akrabalarının bulunduğu söylenebileceği gibi, göç etmeleri konusunda aile ve akrabalık bağlarına diğer unsurlardan daha fazla önem verdikleri de söylenebilir.

Bundan sonra Türkiye'ye geliş nedeni olarak ikinci sırada 6 cevapla, Türkiye'yi dini ve dili açısından kendilerine yakın bulmaları, Türkiye'nin dininin İslam olması ve dilinin Türkçe olması gelmektedir. Türkiye'yi dini ve dili dolayısıyla kendilerine yakın bulan katılımcılar Suriye, Irak ve Afganistan'dan gelenler olmuştur ve bu katılımcıların 3'ü Suriyeli, 2'si Afganistanlı ve 1'i Iraklıdır. Bu katılımcılardan kendilerini Türkmen olarak tanımlayanlar Osmanlı Türkmeni olduklarını, din ve dil bakımından Türkiye'yi kendilerine yakın bulduklarını ifade etmişlerdir. Kendilerini Türkmen olarak tanımlamayan katılımcılar ise dille birlikte daha çok dini bakımdan kendilerini Türkiye'ye yakın gördüklerini belirtmişlerdir.

Üçüncü en yoğun kategoriyi 4 cevapla Türkiye'yi eğitim ve sosyo-ekonomik durumu açısından iyi bulmaları, Türkiye'deki yaşam koşullarını ve imkânlarını iyi görmelerinden dolayı tercih ettiğini ifade eden katılımcılar oluşturmuştur. Türkiye'yi

sahip olduğu eğitim ve sosyo-ekonomik özelliklerinden dolayı tercih ettiğini belirten katılımcılar Irak ve Afganistan'dan gelenlerdir. Bu katılımcıların 3'ü Iraklı ve 1'i Afganistanlıdır. İş bulup çalışmak için Türkiye'ye geldiğini söyleyen 1 katılımcı vardır ve Afganistanlıdır. Türkiye'yi sevdikleri için Türkiye'ye göç ettiklerini belirten 3 katılımcı vardır ve bu katılımcıların 2'si Suriyeli ve 1'i Somalilidir. Türkiye'ye coğrafi yakınlığından dolayı göç ettiğini ifade eden 2 katılımcı bulunmaktadır ve ikisi de İranlıdır. İranlı katılımcıların 2'si Türkiye'nin güvenli olmasından dolayı Türkiye'ye göç ettiklerini ifade etmişler ve bu sebeple Türkiye'ye göç ettiğini ifade eden katılımcılar sadece İran'dan gelenler olmuştur. Türkiye'ye göç etme nedeni olarak herhangi bir kişisel görüş belirtmeyen, Birleşmiş Milletler kararından dolayı Türkiye'ye göç ettiğini belirten katılımcılar ise 2'si Iraklı ve 1'i İranlı olmak üzere toplamda 3 kişidir. Katılımcılar bu çerçevedeki görüşlerini şöyle açıklamıştır:

Biz Osmanlı Türkmeniyik...Bizim doğmamız Suriye'de. Doğmamız Suriye'de. Bes bizden büyükleri evveli uza geçenler bütün Osmanlı bu Türkiye'de otururlarmış kendileri. Antep, Gırıkhan, Kilis a bu tarafta kendileri otururmuş kendileri bizim dedelerimiz... (Ammar).

Biz yani kocam arkadaş var. Eskişehir dedik gel Türkiye müslüman Eskişehir çok iyi cami var ondan sonra adem insaniye var o sebeple yani (Gulshan).

En yakın yer bize Türkiye bi de size şöyle söyleyim bura geldiğimizde şu şehir yani kendimiz seçemeyiz şöyle söyleyim size kendimiz seçemeyiz biz Türkiye geldiğimizde şeye gittik Ankara'da şu Birleşmiş Milletler var ya ora gittik yani Türkiye'de kalmak amacımız yoktu. Burdan gitmek istiyoduk ondan dolayı orda bizi kaydettiler. Eskişehir'e gönderdiler... (Roya).

Çünkü burası İslami yeridi. İslami yeridi hem dili çok bizge yakındı. Onun için geldik (Zahra).

Çünkü burayı biz beğendik. Ondan sonra geçiniyoz. Kardaşlarım okumak için okutuyoz burda. Şimdi kardaşlarım da bi üç tanesi Kur'an kursa gidiyi. Kur'an kursu okuduğa sora okula gidiyo. İşte çocuklar okutmak için geldik burıya. Çocuklara ekmek bulması için. Bi şey olsun diye geldik burıya (Hamid).

Katılımcılara göç etme konusunda Eskişehir'i seçme nedenleri sorulmuş ve Eskişehir ilinin, bu araştırma kapsamındaki ülkelerden gelen yabancı uyruklular tarafından tercih edilme nedenlerinin ve bu kişilerdeki Eskişehir'e ilişkin algılarının

ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Katılımcıların 15'i aile ve akrabaları Eskişehir'de olduğu için geldiklerini ifade etmişlerdir.

Katılımcıların çoğu göç ederken tanıdıklarının bulunduğu yerleri tercih etmektedirler. Bu nedenle çalışmadaki katılımcılar için göç konusunda genel olarak hemşehrilik ve akrabalık faktörlerinin önemli olduğu söylenebilir. Aile ve akrabaları Eskişehir'de olduğundan Eskişehir'e geldiğini belirten 15 katılımcının 7'si Iraklı, 4'ü Suriyeli, 3'ü Afganistanlı ve 1'i Somalidir. İranlı katılımcıların hiçbiri aile ve akrabaları dolayısıyla Eskişehir'e geldiğini ifade etmemiştir. 5 katılımcı ise Eskişehir'i iş imkânlarının fazla olduğunu düşündüğü için tercih ettiklerini ifade etmiştir. Bu katılımcıların 2'si Suriyeli, 1'i Iraklı, 1'i İranlı, 1'i Afganistanlıdır. Somalili 1 katılımcıdan bu soruya dil yetersizliğinden dolayı herhangi bir cevap alınamamıştır. Eskişehir'de iş olanaklarının daha fazla olacağını düşünenlerin bazıları bunu daha önce Eskişehir'de bulunmuş olan akraba veya arkadaşlarından duyduklarını ifade etmişlerdir. Hem akrabaları Eskişehir'de olduğundan hem de iş olanakları dolayısıyla Eskişehir'e göç ettiğini belirten bir katılımcı Suriyelidir. 2 katılımcı ise Eskişehir'i ve insanlarını sevdiği için Eskişehir'e göç ettiğini belirtmiştir ve bu katılımcıların 1'i Iraklı, 1'i Suriyelidir. 1 İranlı katılımcıysa kızını tedavi ettirebilmek için Eskişehir'e göç ettiğini belirtmiştir. 4 katılımcı Birleşmiş Milletler gönderdiği için Eskişehir'e göç ettiğini ifade etmiştir. Bu 4 katılımcının 3'ü İranlı ve 1'i de Afganistanlıdır. Katılımcıların bu konudaki açıklamaları şöyle ifade edilebilir:

Bizim akrabalarımız tilifon açtı Eskişehir'deyik diye buriya gelin diye biz de buriya geldik kiralar da ucuz dediler (Mahmoud).

Eskişehir akraba var burda. İş var. Ama Mardin akraba yok, iş az çok az. Burda iş var akraba var (Mohammad).

Eskişehir'de yani bizim önce gelen akraba vardı. Türkiye'de bizden önce gelen yani benim teyze falanlar bunlar buruya vatandaş otuz sene önce gelmişler. Biz yani u zamanlara gelmedik. U zaman yani tahammül yaptık yani. Savaş falan da oldu. Biz yani gitmedik hiçbi yeriye çıkmak istemedik. Ondan sonra başımıza çok yani sıkıştı olduğu için çıktık. Çoluk çocuğu hepsini çıkartık. Bi de adam başı bin dolar para verip çıktık kendimizi. Şimdi Eskişehir'e geldim. Burda bizim akraba falanlar onlar da kaçak geldi. Onlar Eskişehir'e yerleşmişler. Ben dedim benim teyzem nerde hangi şehirde biz bilmiyoduk hangi şehire oldusa Eskişehir'e gelenlerin yanında geldik. Akraba vardı. Onun için onların yanında geldik (Samir).

Akraba akrabamız var buriya. Eskişehir’de teyzem var (Mesrure).

...burda Birleşik Milletler geldik, kendimizi oriya kaydettik. Onlar bizi Eskişehir’e yönlendirdiler (Farhad).

Katılımcılara bu çalışmanın temel amacı bağlamında “Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak isteyip istemedikleri ve bu konudaki görüşlerinin nedenleri” sorulmuştur. Bununla beraber dünyada en çok hangi ülkenin vatandaşı olmak istedikleri sorusu da nedenleriyle birlikte katılımcılara yöneltilmiştir.

9 Iraklı, 8 Suriyeli, 6 İranlı, 5 Afganistanlı ve 2 Somalili olmak üzere, toplamda 30 katılımcının 26’sı Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı istediğini, 4 katılımcı istemediğini ifade etmiştir. Iraklı katılımcılardan da 8’i vatandaşlığı istediğini, 1’i istemediğini belirtmiştir. Suriyeli katılımcılardan 7’si vatandaşlık istediğini, 1’i istemediğini, İranlı katılımcılardan 4’ü vatandaşlık istediğini, 2’si istemediğini, Afganistanlı katılımcıların hepsi vatandaşlık istediklerini, Somalili katılımcıların ise 2’si de vatandaşlık istediklerini ifade etmişlerdir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı isteyen Suriyeli, Iraklı ve Afganistanlı katılımcılardan kendini Türkmen olarak tanımlayanlar, Türkiye’ye yakın hissettiklerinden dolayı vatandaşlık istediklerini belirtmiştir. Kendini Türkmen olarak tanımlamayan Suriyeli, Iraklı ve Afganistanlı katılımcılar ise Türkiye’nin dininin İslam olması, Türkiye’de savaş olmaması ve iş imkânları bulunması, Türkiye’den iyilik görmeleri gibi sebeplerden dolayı vatandaşlık istediklerini ifade etmişlerdir;

Çünkü biz Osmanlı torunlarıyık aslımız Türkiyeli bizim dilimiz Türkçe... (Mahmoud).

Çünkü Türkiye böyle müslüman cami var namaz var insaniye var o şekil yani çocuklar Türkiye seviyorum çocuklar Türkiye okula gidiyorum o şekil yani (Gulshan).

Çünkü burası aynı biz şekil bizi istiyorlar. Çok bizde iyilik yaptılar. Onun için istiyormuz (Zahra).

Türkiye’de vatandaşlık isteyen İranlı katılımcılardan biri Türkçe bildiği ve kültür anlamında kendini Türkiye’ye yakın hissettiğini, bir diğer İranlı katılımcı ise kendi ailesi gibi gördüğü Türkiyeli bir aileden ayrılmak istemediğini belirtmiştir;

Ben kendim isterim. Yani benim için çok iyi olur... Ben Türkçe biliyorum. Bi de kültürlerimiz biraz yakın. Ben isterim yani (Roya).

...mesela çünkü tekrar istemiyorum ki ailemi ayrılıyorum bir sefer eski ailemi ayrıldım ikinci ailemi ayrılmak istemiyorum (Farnaz).

Katılımcılardan bazıları ise Türkiye'ye alıştıklarını ve bu nedenle başka bir ülkeye göç etmek istemediklerini ifade etmişlerdir. Buradan da anlaşılacağı üzere kişilerin göç ettikleri ülkelerde belli bir dönem kalıp o ülkeye alışmış olmaları, başka bir ülkeye göçlerini zorlaştırmakta ve alışılan ülkenin vatandaşlığına sahip olmayı istemelerinde önemli bir etken olmaktadır. Örneğin; kendisinin ve kızının Türkçe bildiğini, Türkiye'ye alıştığını belirterek Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı istediğini ifade eden İranlı bir katılımcı şu ifadelerde bulunmuştur:

Şimdi benim kızım burda alıştı. Dili çok iyi biliyo... (Faghih).

Benzer şekilde İranlı başka bir katılımcı da Türkiye'de arkadaşı ve işi olduğunu, Türkçe konuşabildiğini fakat başka bir ülkeye, kendi verdiği örneğe göre Amerika'ya gittiğinde her şeye en baştan başlayacağını ve bu nedenle Türkiye'de vatandaş olmak istediğini ifade etmiştir:

...Türkçe biliyorum. Arkadaşım var. Her şey var... Ben Amerika'ya gitcem hani sıfır başlıyorum. O yüzden istemiyorum. Şimdi mesela iki sene iki buçuk sene burdayım. Biraz Türkçe öğrendim. Arkadaşım var. İyi Türkiye. İş çalışıyorum da... (Shahab).

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı isteyen Somalili katılımcılardan biri dinin aynı olmasından, diğeri ise iş imkânlarından daha fazla yararlanabileceğini düşündüğünden dolayı istediğini belirtmiştir:

İslam var yani... (Sahro).

...yani çalışmak her şey... Yani bilmiyorum ama yani her işe girmek için yani bizim şimdi her işi girmiyoruz (Halima).

Her ne kadar Türkiye'de yaşıyor olsa da Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına sahip olmamanın, bazı yabancı uyrukluların kendilerini güvende hissetmemelerine neden

olduğu söylenebilir. Vatandaş olmamak, yabancı uyruklularda gelecekle ilgili kaygılar oluşturabilmektedir. Örneğin, Afganistanlı bir katılımcı bu durumu şu sözlerle ifade etmiştir:

...Allah'ım bizi napar? Bugün yaşıyoruz mı yarın n olacak, dışarı atar mı, Afganistan gönderir mi? Böyle sıkıntı geçiriyoruz. Gece namazımızı oku yatarız gündüz biraz mutlu oluruz gece geldiği zaman napar bizi gönderir mi Afganistan? Afganistan gelse biz naparız çocuklarımız ölür mü kalır mı? Okuydu mu? Öyle sıkıntı geçiririz. Zaten bizim hiç umudumuz bile yok. Çünkü umut olmadı. Her yeri gittik her yerde kaçtık. Her yerge gittik. Ama kimse bizi kardeş olmadı. Vatandaş olmadı. Zaten bu T.C.'ye biz güvenemiyiz (Sadaf).

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı istemeyen İranlı katılımcılardan biri İran'dan kendisine gelebilecek tehlikelere karşı kendini güvende hissetmediğinden, bir diğeri ise Türkiye'de yabancılarla rahat iletişime geçilemediğini, kendi iş hayatının ve yaşamının bu durumdan olumsuz etkileneceğini düşündüğünden Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı istemediğini ifade etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı istemeyen Iraklı bir katılımcı, Kanada vatandaşlığı istediğini, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı istemeyen Suriyeli bir katılımcı ise, Suriye'yi çok sevdiğinden dolayı Türkiye'de vatandaşlık istemediğini ifade etmiştir:

Diyo ki İran'da bana tehdit edenler buraya gelebilirler. Yani kolayca buraya gelebilirler. Tehditlerini yani buranın vizesi yok. O yüzden kolayca buraya buraya gelebilirler... (Parinaz).

Şimdi iş için burda biraz sorun yaşayabiliriz. Türk milleti böyle şey yabancılarla çok böyle rahat iletişime geçemiyö. İş ve yani yaşam için biraz burası burda çok rahat değil yani. Öyle (Farhad).

Kanada ben istiyö... (Nesimi).

Seviyör, emme şey ben beni benim memleket zeten iyi. Emme ö istemiyö meselen vatandaş kimlik benim yani mesela istemiyö. Ben Suriye iste istiyörüm (Hasan).

Katılımcılara ayrıca "Size dünyanın herhangi bir ülkesinde vatandaşlık verilseydi hangi ülkeyi isterdiniz?" sorusu yöneltilmiştir. Afganistanlı, Suriyeli ve Iraklı katılımcılardan kendini Türkmen olarak tanımlayanların birçoğu Türkçe bilmeleri,

Osmanlı'dan gelmiş olmaları, aynı dinden olmaları gibi nedenlerden dolayı Türkiye'de vatandaş olmak istediklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca Somalili bir katılımcı da Türkiye'de yaşadığını, Türkiye'nin bildiği bir ülke olduğunu ve Türkçeyi de bildiğini ifade ederek Türkiye Cumhuriyeti'nde vatandaşlık istediğini belirtmiştir. Türkiye'den iyilik gördüklerini belirterek Türkiye Cumhuriyeti'nde vatandaş olmak istediklerini ifade eden katılımcılar da bulunmaktadır:

Türkiye'yi isterdik. Türkiye'yi mesela Türkiye. Kendi şeyimiz kendi şeyimiz işte kendi dinimiz. İşte öyle biz çok da şey değiliz o yüzden yani istiyoruz. Mesela biz de eski mesela Osmanlı'nın galanlarıyız işte. Dışarı mesela müslüman olarak Türkiye'ye şey şey olurdu isterdim... (Saleh).

Türkiye'yi isterdük. Türkiye çok bir iyidir. İyi bir yerdir. İyi bir insanları var. Hiçbi şey görmedük sadece iyiliklerini gördük. Allah razı olsun (Rohan).

Valla biz Türkiye'yü seçeruk. Yani benim çocuklarım, karım neden yani dilimiz Türkmen seviyok yani. Bu bele seviyok biz (Mutemed).

...sadece Türkiye istiyem. Yani aynı bizim millet gibi. Müslümanları adamları Türki yani bizim yabancılar görmez yani. Çok iyi olur. Burdan çok rahat. Yani küçükler okul gidiyorum başlıyorum, ondan sonra dil Türkçe öğreniyorum. Meslek yani başlıyorum. Hayat çok güzel buri yani (Ahmad).

Tüm dünyada Türk diyilim Türkiye. Çünkü yaşadığım bi ülke. Her şey biliyorum. Bi de dili öğrendim. Yani onun için (Halima).

Türkiye. Kızım için en kol en iyi Türkiye. Dilimizden anlık en azından anlıyoruz, anlatabiliyoruz. Kendimiz çıka da biliriz ama başka memlekette olsak anlatamaz ki derdimizi. Mesela burda hastaneye gidip kendimiz konuşup kendimiz derdimizi anlatıyoruz. Tercümana gerek yok. O yüzden Türkiye. Türkiye daha iyidir bence (Süveybe).

Bunların yanı sıra kendini Arap olarak tanımlayan Suriyeli bir katılımcı ise ülkeleri savaş durumunda kaldığında Türkiye'nin onlara kapılarını açmış olmasından dolayı Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak istediğini ifade etmiştir:

Arap. Arab arablara vatandaşı sevmiriz, istemiyoruz. Tamam, çünkü bize kabul etmedi. Yani multeciler Suriyeliler kabul etmedi. Bu yüzden istemiyoruz. Yani Türkiye olursa Türkiye vatandaş olursa onu olacak. Başkasını istemiyoruz... Zaten yani Türkiye'de beş milyon

mülteci vardı. Suriyeliler sade Suriyeliler. Yani Arablar ülkeleri hiçbi kabıları açmadı... Yani Araplara ülkeleri bize fazla sevmiyolar yani bize ülkemiz savaş düştü düşmüş yani. Kimse yanımda yanımda durmadı yani (Hussein).

Türkiye’de vatandaş olmak istediğini ifade eden fakat başka bir ülkenin vatandaşlığını seçme imkânı olsa Türkiye’yi seçmeyeceğini belirten katılımcılar da bulunmaktadır. Bu yönde ifadede bulunan katılımcılardan İranlı olanlar, Türkiye dışında vatandaşlığını istedikleri ülkelerde özgürlük ve güvenliğin bulunduğunu, iş, eğitim olanaklarının olduğunu, dilin daha kolay olduğunu ve vatandaşlığını istedikleri ve bu ülkelerin de göçmen ülkesi olduğundan kendileri için daha yaşanılabilir olduğunu ifade etmişlerdir:

İran on olduğu için kendi ülkesinde isterdi bulunmasını isterdi. Ama olmadığı için Avustralya, olmasa da Amerika. Şimdi orda özgürlük çok yani insanlar için özgürlük çok var. Herkes orda özgürce çalışabiliyo. İş fırsatları daha çok. Daha iyi maaşlarla insanlar çalış çalışıyo. Böyle yani yükselebiliyo. Kendini geliştirebiliyo. Bi de şimdik onların Amerika’da ya da Avustralya’da ülkelerde onlar da çok kendileri başka bi yerlerden geldiği için öyle çok böyle sen yabancısın falan gibi öyle bi şeyler orda yani söz konusu değil. Ondan dolayı daha rahat yaşayabiliyor orda (Farhad).

Kanada. Diyo ki ordan emniyet biliyor yani emniyet rahatsız olma diye orda emniyet var. Çocuğum şeyde yaşıyo emniyette. Diyo ki orda yaşamak için daha kolay. Benim okulum falan için. Kendim üniversitime devam edebilirim diyo. Dili İngilizce daha kolay (Parinaz).

Somalili bir katılımcı ise, eşinin başka bir ülkede yaşıyor olmasından dolayı, eşinin yaşadığı ülkenin vatandaşlığını istediğini şu sözlerle ifade etmiştir:

...İsveç. Eşim gel burya (Sahro).

Ayrıca İranlı katılımcılardan biri, Türkiye’de arkadaşı olduğundan dolayı Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak istediğini, fakat olamazsa da ekonomik şartları daha iyi olduğunu ileri sürerek ABD vatandaşı olmak istediğini ifade etmiştir:

Türkiye Amerika istiyorum. İkisini söylüyorum. Türkiye Amerika... green kart alcam fark etmez... İki sene burdayım iki buçuk sene burdayım. Arkadaş var o yüzden seviyorum ama mesela Türkiye bana kabul etmez yabancılar kabul etmez Türk vatandaşlığı vermiyor ben o yüzden Amerika vatandaşlığı...Green kart veriyor Amerika pasabort bana veriyor Amerika.

O yüzden ben seviyorum Amerika'yı. Orası mesela çalışıyorum benim maaş iyi. Burda mesela ben ustayım maaş iyi değil anladın mı? İki buçuk sigorta var ben sigortasız çalışıyorum. Bin doksan dokuz yüz maaş alıyorum. İyi değil ama Amerika üç bin dolar. Sigorta var iki buçuk dolar. Üç bin dolar sigorta var... (Shahab).

Katılımcıların yaşantıları, beklentileri ve hayata ilişkin algılarının vatandaşlıkla ilgili görüşler üzerinde etkili olacağı düşüncesi ile yaşantı, beklenti ve algılarını anlamaya yönelik olarak mükemmel bir günü nasıl tanımladıkları, kendileri için mükemmel bir günü belirleyen etmenlerin neler olduğu soruları katılımcılara yöneltilmiştir. Bununla birlikte hayatlarına yönelik tahminleriyle ilgili veriler elde edebilmek amacıyla katılımcılara gelecek on yılda kendilerini gördükleri yer, durum ve gelecekte yaşamak istedikleri ülkeler ile ilgili sorular yöneltilmiştir.

Katılımcıların bazıları her şeyin yolunda olduğunu şükür ifadeleriyle belirtmişlerdir. Katılımcılar mükemmel gün tanımlamalarını, eksikliğini hissettikleri şeye göre yapmışlardır. Örneğin; İran'dan Türkiye'ye gelen bir katılımcı, huzur ve emniyet olan bir günü "mükemmel gün" olarak tanımlamıştır. Afganistanlı bir katılımcı ise "mükemmel gün"ü ailesiyle beraber oturup yemek yiyebildiği gün olarak tanımlamıştır. Ailesi yanında olan ve güvenlik kaygısı taşımadığı düşünülen Iraklı bir başka katılımcı "mükemmel gün" sorusuna ekonomik sıkıntı çekmediği gün şeklinde cevap vermiştir. Katılımcılar, "mükemmel gün"ü en çok ihtiyaç duydukları unsurlara göre şöyle tanımlamışlardır:

Yo Allah'a şükür olsun geçinip gidiyiz. Her şey güzel abla Allah'a şükür abla bir guru ekmek yiyek Allah'a şükredek (Ahmad).

...ne biliyim en önemlisi huzur yani emniyet. Emniyet çok önemli. Yani böyle rahat bi yaşamak istiyorum gerçekten. Bıktım şu tehditlerden... (Faghih).

...bizim evimiz olsa yani burda yani bir şey gelse bize bir para gelse yani bu kadar yani. Çok güzel olur... (Mutemed).

Nası diyim size aile olarak birlikte oturup yemek yiyip mutlu olmak işte o gün (Saleh).

Katılımcılara gelecek on yılda kendilerini nerede gördükleri ve hayatlarına dair tahminleri sorulduğunda, katılımcıların birçoğu herhangi bir fikirleri olmadığını ifade

etmişler; bazıları da “Allah bilir, bilemem” gibi ifadeler kullanmışlar ve gelecekleriyle ilgili net bir görüş bildirmemişlerdir. Bu doğrultuda, katılımcıların gelecek planı yapmadıkları ve belirsizliğin hâkim olduğu bir hayatları olduğu söylenebilir. Katılımcılar, bu konuda şu ifadelerde bulunmuşlardır:

Allah bilir abla biz bilemek Allah bilir (Mahmoud).

Valla bilmiyorum. Şimdilik her şey çok zor gidiyor. Bizim yani yaşamaklarımız olur bilmiyorum. Gerçekten bilmiyorum. Ama hep kendime sabır diliyorum. Sabır sabır. İnşallah iyi olur. Her şey böyle. Kendime böylece diyorum. İnşallah her şey iyi olur...(Faghih).

Gelecek Allah bilir nerde olacağımız Allah bilir yani evimizi göremiyoz ya o yüzden Allah bilir nerde olacağız ne zaman gidecez ne yapacağımız belli olmaz (Huzeyfe).

Katılımcıların bazıları ileride göç etmek istedikleri ülkeleri söylemişler, bazıları hayata dair çeşitli isteklerini ifade etmişlerdir.

Vallahi düşüncemiz şöyle işimiz iyi giderse Amerika’ya gidicez. Sanırım dört yıl içinde felan. Oraya gidicez bakalım orda napabiliriz? (Roya).

Ben ben de güzel yaşıcam çocuklarım da kocam da. Allah’tan bir şey istemicem. Biz ben de çocuklarım kocam güzel yaşıcak. Sıkıntılı olmasın. Hayatları güzel geçsin. O yüzden her şeyden koruyom (Azade).

Hayatım inşallah iyi olacak. Yani çalışıcam. Çocuğum olacak. Evlencem yani o kadar (Halima).

4.2. Eskişehir yerel halkının yabancı uyruklulara vatandaşlık verilmesi ile ilgili düşüncelerine ilişkin bulgular

Eskişehir yerel halkına, “Sizce Türkiye’de bulunan yabancı uyruklulara Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı verilmeli mi?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların 22’si verilmemesi gerektiğini ifade ederken 7’si verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. 1 kişi kararsız olduğunu ifade ederek konu hakkında herhangi bir görüş belirtmemiştir.

Vatandaşlık verilmemesi gerektiğini belirten 22 katılımcının 11’i “Türkiye halkını ekonomik anlamda ikincilleştirmesi” düşüncesiyle vatandaşlık verilmemesi gerektiğini ifade etmiştir. 3 katılımcı, “Türkiye halkını sosyal ve günlük hayatta rahatsız ettiğini”

düşündüğünden, 2 katılımcı “kendi ülkelerinde savaşmadıkları ve bu nedenle Türkiye'ye katkı sağlayamayacaklarını” düşündüğünden vatandaşlık verilmemesi gerektiğini ifade etmiştir. 1 katılımcı “sosyal çatışmaya sebep olacağını”, 1 katılımcı “yabancıların Türkiye'deki koşulları zor olarak nitelemesinden” dolayı, 1 katılımcı “yabancıların kendi ülkeleri olduğundan vatandaşlık vermenin gereksiz olacağını”, 1 katılımcı da “başka bir ülkede yaşamının insanları mutlu etmeyeceğini” düşündüğünden dolayı vatandaşlık verilmemesi gerektiği görüşüne sahip olduğunu belirtmiştir. 2 katılımcı ise özellikle bir neden belirtmeksizin verilmesini istemediğini ifade etmiştir. Vatandaşlık verilmesi gerektiğini belirten 7 katılımcıdan 2'si “yabancılardan nitelikli olanlara ve iş hayatına katkı sağlayabilecek olanlara vatandaşlık verilmesi gerektiğini”, 1'i “Türkiye'ye zarar vermemesi koşuluyla yabancılara vatandaşlık verilmesi gerektiğini”, 1'i “eğitim düzeyi yüksek olan ve Türkiye'ye katkı sağlayabilecek olanlara vatandaşlık verilmesi gerektiğini” belirtmiştir. Katılımcılardan 1'i “eğitim düzeyi yüksek olan ve Türkiye'nin kültürüne uyum sağlayabilecek olanlara vatandaşlık verilmesi gerektiğini”, 2'si de “yabancıların dışlanmaması gerektiğini” düşündüğü için vatandaşlık verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Fakat bu iki katılımcının biri bunun çok iyi bir istihbarat elemesinden sonra gerçekleştirilmesini ve güvenlik açısından sorun oluşturmayacak kişilerin vatandaşlığa alınması gerektiğini ifade etmiştir.

Eskişehir yerel halkının oluşturduğu katılımcıların 3'ü ise genel anlamda sorulara empati yaparak cevap verdiklerini, kendilerinin de önceden göçmen olarak yaşam deneyimleri olduğunu, kendi ülkesinden ayrı yaşamının zorluklarını bildiklerini ve bu nedenle Türkiye'deki yabancı uyruklulara hoşgörüle yaklaşılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu 3 kişiden Şevki isimindeki katılımcı, Bulgaristan'dan Türkiye'ye göç ettiğini, Yeşim isimli katılımcı daha önce Almanya'da yaşadığını, dedelerinin Bulgaristan göçmeni olduğunu ve Yengi isimli katılımcı ise daha önce Almanya ve Fransa'da yaşadığını belirtmiştir. Yengi isimli katılımcı yabancı uyrukluların iş hayatına katkı sağlayacağını düşündüğünden, Şevki isimindeki katılımcı ise empati yaptığını ve onların dışlanmasını istemediğinden vatandaşlık verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Fakat Şevki isimindeki katılımcı vatandaşlığın çok iyi bir istihbarat elemesinden sonra verilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Yabancı uyruklulara hoşgörüle yaklaşılması gerektiğini ifade etse de, Yeşim isimli katılımcı vatandaşlık sorusunu olumsuz yönde, yani “verilmemeli” şeklinde cevaplamıştır:

Nası desem zor bi süreç. Yani onlar için de zor süreç bizim için de zor süreç. Hani kendim daha önce yurtdışında yaşadığım için bazı böyle ırkçı saldırılara maruz kaldığım için bence biraz daha pozitif yaklaşmamız lazım bu insanlara. Hep negatif negatif dediğin zaman işte devlet onlara bakıyo devlet onlara şey yapıyo. Napcaz yani atıcaz mı bu insanları yani orda bi savaş var. İnanılmaz bi katliam var. Ama buraya gelen insanlar da bizim insanımızın gözüne batıyo. Bu olmaması lazım... Gittikçe o zaman Avrupa'daki ırkçı insanlara dönüşürüz yani bu olmaması lazım. Hani benim dedelerim de mesela otuz dokuzda gelmişler Bulgaristan'dan. Biz Bulgaristan göçmeniyiz. Çok zor şartlarda gelmişler. Diyarbakır'a yerleştirilmişler. O dönemde çok zulüm görmüşler. Yani bunları insan kendini hani geçmişimizi bildiğimiz zaman bence insan insana daha bi pozitif yaklaşmamız lazım. Ben öyle düşünüyorum... (Yeşim).

Katılımcı, yukarıdaki ifadeleriyle Türkiye'deki yabancı uyruklulara olumlu yaklaşmak gerektiğini ve dini, dili ne olursa olsun yabancı uyruklularla bir arada yaşamının gerekli olduğunu şu sözlerle ifade etmiştir:

...kimisi diyo ki manavları sevmiyom macurları sevmiyom. İşte tatarları sevmiyom. Hepimiz Allah'ın yarattığı insanlarız yani. Hepimizin şeyi dili, ırkı farklı olabilir. Bu ülkede yaşamamız lazım... (Yeşim).

Aynı katılımcıya vatandaşlık konusundaki düşünceleri sorulduğunda ise tüm olumlu anlamdaki sözlerine rağmen, konu vatandaşlığa gelince şu ifadelerde bulunmuştur:

Vatandaşlığa niye sıcak bakmıyorum şimdi mesela eşim benim iki bin on birde emekli oldu ve uzun yıllar çalışıp bu emekliliğini haketti. İşte dediğim gibi eğer bi sosyal güvencesi olmasaydı bi hastaneye gidemezdik hiçbi şey yapamazdık. Yani sürekli biz bu ülkenin kurallarına uyup bi şekilde o şekilde yaşadık. Ama onlar geldi. Tamam, faydalanıcaklar tabi ölücek halleri yok. Ama hastanelerden her şeyden ücretsiz yararlanıyolar...biraz bu bize yansıyo yani...bi şekilde orta yolu bulup bi yerde yaşamak zorundayız. Ama vatandaşlığa gelince çok sıcak bakmıyorum açıkçası (Yeşim).

Katılımcı konuşmasının devamında, Avrupa ülkelerinde vatandaşlık alabilmenin zor olduğunu belirtmiş ve savaştan gelip Türkiye'ye sığınan yabancı uyrukluların bayram ziyareti için kendi ülkelerine gidebildikleri halde, Türkiye'de yaşamaya devam ettiklerini belirterek bu durumun sorgulanması ve göz önünde bulundurulması gerektiğini ifade etmiştir:

Almanya’da bile mesela bi vatandaşlığa geçceniz zaman incığınız cıncığınızı şey yapıyo. Hatta abimin hanımı Türk ama Alman vatandaşı olarak şey yapmış. Çok zor şartlarda geçiyo. Bu böyle hadi geçirelim de şey yapsın zannetmiyorum. Mesela bayramda şunu da gördük. En sonki bayramda. Mülteciyiz diyolar ama kalkıp Suriye’ye işte Irak’a ziyarete gidiolar. Mülteci dediğin zaman o ülkesine geri dönemez. Bunları da göz önünde bulundurmak he senin mademki bu kadar bi imkânın var o zaman geri gelmiceksin. Bizim kaynaklarımızdan sonsuz bi şey kullanmıcaksın yani. Mesela Almanya olsun diğer ülkeler olsun ordan da gidenler olmuş sen mültecin sen mülteciysen ülkeneye nası geri gidersin diye onlar geri almadılar. Hiçbi şekilde de yaşamıyolar mesela onlar nası deniliyo Almanya’da getto gibi yerlerde öyle rahat öyle ev tutulup da şey yapıp yaşamıyo onlar. Belli bi toplu halde belli şeylerde tutuluyolar mesela. Burdaki insanların bazı konularda daha özgür olduğunu düşünüyorum yurtdışındaki Avrupa’ya göre. Yani fikirlerim bu... (Yeşim).

...Vipertal Almanya Vipertal, Soringen o bölgelerde. Kassel’de Düsseldorf’ta kaldım, orda çok zorluk yaşadım. (Yengi).

Ya burda uyum sağlayıp okuyup kalıp isteyenlere kendi isteği olursa verilsin yani benim için bi şey yok. Sorun yok. Daha da verilecek yani ben söyliyim şunu. Niye biliyo musun? Almanya’da da Almanlar verdi Türklerin onlara faydalıydı. Bu vatana faydalı oldukları müddetçe faydalı olan insanlara verilsin derim (Yengi).

Katılımcı, kullandığı “faydalı olmak” ifadesini daha ayrıntılı bir şekilde şöyle açıklamıştır:

...bunlar da çok becerikli insanlar. Çok çalışkan sebatlı insanlar yani. İçlerinde çok değerli şeyleri var mesela birinle görüştüm ihracat Suudi Arabistan Türkiye arası ihracat ithalat yapan çok değerli bi adam da geldi... (Yengi).

Katılımcı, konuşmasının devamında “çeşitli olma”nın fayda sağlayacağı yönünde görüş belirtmiş, ayrıca işgücü sağlamanın ve işçi alımları gerçekleştirmenin Türkiye ekonomisi için iyi olacağını, Almanya örneği üzerinden ifade etmiştir:

Ama şu öngörülür. Türkiye ekonomisi bu hızla devam ederse yabancıları da vatandaş yapabilir. Nası yapabilir? Çünkü şöyle söyliyim hani güzel bi yemek nası bi sürü çeşidi karıştırarak çıkıyosa elde e güzel bi ekonomi de çeşitli beyinlerin bir araya gelmesinle oluyo... Ama teknoloji de teknoloji endüstrinin sanayinin her şeyi bilimle ilgili teknolojiyle ilgili. Bunu geliştirmek için bi sürü beyinlere ihtiyaç var. Ha bunların içinde başarılı olanlar

muhakkak ki vatandaşlığa falan da geçebilir. Şimdi bak şimdi savaştan çıkmış bi Almanya genç neslini kaybetmiş, nüfusunu kaybetmiş. Ama temel yapıda bi bilgi birikimi var. Bi proje birikimi var yani bunları yapcak işgücü için Türkiye'den oradan burdan yabancı topladı işçi yaptı ve o endüstriyi kalkındırdı projelerini. Şimdi şurada sizin beş yüz dönüm tarlanız var siz tek başına ekip biçip kaldırabilir misiniz? Yapamazsınız değil mi? Ne lazım işçi lazım oraya. Aynı böyle ülkeler de böyle yani. Onun için tabi Türkiye'nin gelişimiyle ilgili Türkiye çok gelişirse insan ihtiyacı alırsa bunları da alabilir... (Yengi).

...bi hoşgörü hoşgörü sevdası içinde dönecek çünkü bunların çoğu. Ama buldukları süre içerisinde yani hoşgörüyle yaklaşmak lazım. Mesela Afganistanlı çalışan çocukların hiçbirisi Türkiye'de kalıcı değil bunlar evlenecek dönecek veya Afganistan'daki sosyo-ekonomik şartlar iyileşince yani ordaki savaş ortamı düzelince herkes evinin başına çocuğunun başına ailesinin başına gidecek yani. Suriyeli insanlar da bakma onlar da kalmak isteyen de var rahatsız olan insan da var. Çoğu dönecek zaten. Ama kalmak isteyen ülkeye ihtiyacı olan insanlara da verilebilir verilmez diye bi şey yok. Şimdi çok iyi bi istihbarat elemesinden sonra verilmesi taraftarıyım... Yabancı bi ülkeden geldim. Sıkıntıları biliyorum. Verilse benim kendi şahsi açıdan sıkıntı olmaz. Böyle toplumumuzu olumsuz yönde etkileyecek hareketleri yok. Gördüğüm kadarıyla. (Şevki).

Bir katılımcı, kendisinin de göçmen olarak Türkiye'ye geldiğini ve yabancı uyrukluların neler yaşadığını anlayabildiğini belirterek şu ifadelerde bulunmuştur:

Ben kendim bi Bulgaristan göçmeniyim. Bulgaristan'da Türklerin yaşadığı sıkıntıları çok iyi bildiğim için yani müslümanım kaçak sünnet olmak zorunda kaldım zamanında bir. Bunu da biliyorum ve bu insanlara çok hoş hoşgörüyle bakıyorum... (Şevki).

Bir katılımcı, Türkiye'ye zarar vermemesi koşuluyla yabancılara vatandaşlık verilmesi gerektiği yönündeki görüşünü şu sözlerle ifade etmiştir:

Verilebilir niye verilmesin yani zarar vermediği müddetçe yani bu devletin vermiş olduğu imkânlardan devletin izin vermiş olduğu ülkelerden artık yani o şekilde bi karar veriliyorsa benimserim niye benimsemeyim yani gelsinler kalsınlar olabilir (Yahya).

Bir katılımcı, eğitim düzeyi yüksek olan ve Türkiye'ye katkı sağlayabilecek olan kişilere Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı verilmesi gerektiğini ifade etmiştir:

Seçici olunmalı bence. Nası seçici olunmalı? Mesela öğrenim düzeyi yüksek olan, bizim ülkemiz için getirileri yani bize katabilecekleri yüksek olan insanlara verilmeli. Her önüne gelene vatandaşlık verilip bizle eşit düzeyde hatta bizden yüksek tutulmamalı bence (Burak).

Bir diğer katılımcı da yabancı uyruklulara vatandaşlık verilmesi konusunda, eğitim düzeyinin ve Türkiye'nin kültürüne uyum sağlayabilme düzeyinin dikkate alınması gerektiğini ifade etmiştir:

Hepsine verilmemeli yani bunun bi kriteri olması lazım bence. Bu kriter de eğitim seviyesi kesinlikle göz önünde bulundurulmalı. Bizim kültürümüze uyum sağlayıp sağlayamadıkları kesinlikle test edilmeli. Ona göre yapılmalı verilmesi lazım yani. Ama tamamına değil. Belli kriterler çerçevesinde olursa daha iyi olur (Selçuk).

Başka bir katılımcı yabancı uyruklulara vatandaşlık verilmesi konusunda seçici olunması gerektiğini ifade etmiştir:

Hepsine değil bence. Hak edene verilmeli... (Sibel).

Katılımcı kullandığı "hak edene verilmeli" ifadesini daha ayrıntılı bir şekilde şöyle açıklamıştır:

Yani burada bizim paramızı değerlendirecek olanlar ülkeye katkı sağlayacak olanlar... (Sibel).

Bir katılımcı, “yabancı uyrukluların dışlanmaması” gerektiğini düşündüğünden vatandaşlık verilmesi gerektiğini şu sözlerle ifade etmiştir:

Verilsin istiyosa herkes. Hiçbir şekilde bi şeysi yok. O taraftan yani dışardan gelip de zor durumda kaldıktan sonra orda bi dışlanmak burdan da bi hoş bi şey değil yani ben insanlık adına konuşuyorum yani hoş bi şey değil. Yani ben bana öyle yapılsa ben istemem. Verilmesini isterim yani (Fatma).

“Türkiye halkını ekonomik anlamda ikincilleştirmesi açısından yabancı uyruklulara vatandaşlık verilmemesi” gerektiği görüşüne sahip olan katılımcıların ifadelerinden birkaç örnek şu şekilde verilebilir:

Hayır verilmemeli verdikleri zaman buraya yerleşmeye çalışıyorlar bizim hakettiğimiz şeyleri onlar alıyorlar (Beril).

Türkiye'nin nüfusu zaten fazla bi de onların da gelmesi iyice artıcak. Bi de normalde bize ya onlara sunulan imkânlar Türkiye'ye sunulsa daha farklı olur diye düşünüyorum ama bilmiyorum. Mesela Suriyelilere çocuklarına ayrıyetten yani maaş veya ek gelir olarak şeyler veriyorlar. Artı sağlık ocaklarında veya işte liseye girişlerinde felan onları daha öncelik tanıyo. Onları bizim davransa daha mantıklı olur (Refik).

Verilmesin Türkiye'nin üniversite gençleri yani iş bulamıyorlar. Çocuklar çalışamıyorlar... dışardan gelenlere hazır iş kuruluyo yani istemiyoruz. İstemiyoruz yani kendi gençlerimiz iş bulsun... (Hayriye).

...ya şimdi biz kendi fakirimizi doyuramıyoz ki bin altı yüz lira ücret de alıyor adam anladını evini zar zor geçindiriyor. Ha bi de onlar bize yük. İlerlerde dediler ki elli milyar dolar masraf olduğunu söylüyorlar Suriyelilere... yani bakıyorum. Yabancıya o kadar rağbet var ki. Benim vatandaşım varkan onlar ikinci planda olması lazım. Ben böyle düşünüyom (Erkin).

...Türkiye'nin birçok şehrinde işsizlik sıkıntısı var. Bu dışardan gelenler o işsizlerin yerine bizim Türk milletine on liraya çalışsaz onlar üç liraya dört liraya çalışıyorlar. Memlekette işsizlik çoğaldı. İşsizlik var... (Serhat).

“Türkiye halkını sosyal ve günlük hayatta rahatsız ettiğini düşündüğünden yabancılara vatandaşlık verilmemesi” gerektiği görüşüne sahip olan katılımcıların ifadelerinden birkaç örnek şu şekildedir:

...Kendi ülkelerine geri dönmelerini istiyorum. Çünkü sokakta dilencilik yapıyorlar trafik ışıklarında bizim insanlarımızı engelliyorlar... (Ayhan).

Valla memleketlerine gitmelerini düşünüyom. Adam Suriye'den geliyo Irak'tan geliyo, şurdan burdan geliyo. Burda olay çıkartıyo. Bizim de huzurumuz bozuluyo yani duyduğumuz zaman, televizyonda radyoda bunları duyuyoruz veya görüntülü olarak televizyonda seyrediyoz. Hani bi yerde memleketlerine açıldıysa gitmelerini isterim yani. Kim olursa olsun... (Utku).

“Sosyal çatışma getirmesi açısından yabancı uyruklulara vatandaşlık verilmemesi” gerektiği görüşüne sahip olan bir katılımcının ifadeleri şu şekildedir:

Bence verilmemeli... onlara Türk vatandaşlığı verilmesinin Türkiye için hayırlı olacağını düşünmüyorum. Yani her türlü haktan yararlanma olsun sosyal anlamda da bir çatışmayı getireceğini düşünüyorum ki yaşanıyor şu anda bu. Türk vatandaşlığına geçmelerini ben istemem yani kendi adıma (Reyhan).

Yabancılara vatandaşlık vermenin, Türkiye halkını ekonomik anlamda ikincilleştireceği düşüncesiyle vatandaşlık verilmemesi gerektiğini ifade eden kişi sayısı, çalışmanın gerçekleştirildiği 30 Eskişehir yerel halkının içerisinde 11 olarak önemli bir yer tutmaktadır. Buradan da anlaşılacağı üzere Eskişehir yerel halkının oluşturduğu katılımcılar için ekonomik kaygılar, birincil öneme sahiptir.

Katılımcıların, vatandaşlık konusunda fikir belirttikleri yabancı uyruklular, sığınmacılar ve genel anlamda göçle ilgili bilgilerini daha iyi anlamak üzere mülteci, şartlı mülteci, uydu kent kavramları ve Eskişehir'deki yabancı uyrukluların hangi ülkelerden geldikleri hakkındaki görüş ve düşüncelerini ortaya çıkarmaya dönük sorular yöneltilmiştir.

Katılımcılara sorulan “Mülteci, şartlı mülteci, uydu kent kavramları nedir?” sorusunda, en fazla cevap alınabilen kavram, “mülteci” kavramı olup, bunu “şartlı mülteci” kavramı takip etmiştir. En az cevap alınabilen kavram ise “uydu kent” kavramı olmuştur. Katılımcılar “şartlı mülteci” ve “uydu kent” kavramlarına, “mülteci” kavramına göre daha fazla “bilmiyorum” cevabını vermişlerdir. Katılımcıların birçoğu bu kavramları tanımlarken kendi tahminleri doğrultusunda tanımlamalarda bulunmuştur. Bu kavramlara tam anlamıyla doğru cevap verebilen katılımcı olmamıştır. Katılımcıların “Mülteci nedir?” sorusuna verdikleri cevaplara birkaç örnek şu şekilde verilebilir:

Hiç bilmem mülteci şeyi değiştirmek yani kendi öz ve öz vatanından yerinden giden başka yerde ikamet edeni mülteci denir bunu biliyorum (Fatma).

Mülteci sınır dışı edilmiş savaş nedeniyle gelen insanlar... (Yahya).

Yani bize sığınanlar diyim açık açık. Hani kaçıp gelip bizim kucak açtığımız ve bize sığınan kişiler. Yani savaştan vesaire daha kötü bir şeyden kaçıp gelenler. Sürgün yiyen olabilir. Bu şekilde (Nilgün).

Katılımcıların “şartlı mülteci nedir?” sorusuna verdikleri cevaplara örnekleri ise şöyledir:

Ya mecburiyetten ülkeyi terk etmek (Refik).

Yani iki ülkenin anlaşmasını gereği kabul edilen bi belli sayıda insanlara olabilir. Öyledir diye düşünüyorum yani bugün için konuşsak Türkiye Suriye'den mülteci alıyo veyahut da diyelim ki Almanya için konuşalım belli bi sayıda mülteci kabul ediyö. Yani ederken belli elekten geçiriyö. Belli şartlardaki insanları kendine kendi toplumuna entegre edeceği insanları aldığı insanlara şartlı mültecidir diye düşünüyö. Mesela Almanya Türkiye bütün herkesi alıyo şartsız. Ama bi Almanya veyahut da bi İtalya diyelim işte doktorsa mühendisse daha çok tercih ediyodur diye düşünüyö. Kendi toplumunun faydalanabileceği insanları alıyolar. Kullanabileceği insanları alıyolar. Ama Türkiye'de öyle bi şey yok. Türkiye herkese kucak açıyo. Şartsız (Şevki).

Katılımcıların “Uydu kent nedir?” sorusuna verdiği cevapların birkaçı şu şekildedir:

Bu toplu yapılmış bi köy gibi bi yer ama güzel şartları olan bi yer diye düşünüyö (Hesna).

Uydu kent ne biliyim kuruyolar binalar minalar gibi bi şey herhalde uydu kent (Demir).

Kavramlarla ilgili görüşlerine bakıldığında, yabancı uyruklular ya da Suriyeliler hakkında genellikle olumsuz görüş bildiren katılımcıların yabancı uyruklularla ilgili temel bilgilere yeterince sahip olmadıkları görölmektedir.

4.3. Eskişehir yerel halkı ile yabancı uyrukluların gündelik yaşamdaki iletişimlerinin vatandaşlıkla ilgili düşüncelerine etkisine ilişkin bulgular

Katılımcılara “Eskişehir'de bulunan yabancı uyrukluların hangi ülkelerden geldiklerini biliyor musunuz?” sorusu yöneltilerek Eskişehir yerel halkının, yabancı uyruklularla iletişimleri açısından önemli bir boyut niteliğindeki muhataplarını tanıma durumu betimlenmeye çalışılmıştır. Katılımcıların büyük çoğunluğu bu soruya Suriye cevabını vermekle birlikte, devamında birkaç ülke daha ve kendi komşuları, çalışanları veya iş arkadaşlarının geldikleri ülkeleri saymışlardır:

Biliyö. Irak, Suriye, Moritanya var, Cezayir var. Afrika ülkelerinden birçok kişi var. Bilgim o kadar yani (Yeşim).

İran, Suriye Irak bildiğim kadarıyla o kadar (Beril).

Biliyom Irak, Suriye, İran daha çok bunlar ikamet ediyo (Fatma).

Valla şu anda bize kiralık istemeye gelenlerin çoğu Irak, Irak Türkmenleri, Suriyeliler, İranlılar, Afganistanlılar, bi de Türk Cumhuriyeti'nden gelen insanlar... Gürcistan, Türkmenistan, Azerbeycan çoğunlukla Azeri, Azeri. Bu üniversitede okuyan öğrenciler (Yahya).

Biliyorum. Irak, Suriye, Afganistan. Her yerden geliyolar işte genellikle bunlar çoğunlukla bunlar yani (Ziya).

Irak var Suriye var bolca. Afganistan'dan gelen var. Onun dışında biraz da Gürcü var. İran'dan var bi miktar. Yani tüm komşulardan alıyoruz diyebiliriz (Selçuk).

Bir katılımcı ise, soruyu cevaplayıp, devamında Türk kökenli olmayan yabancı uyrukluların Türk kökenli olan yabancı uyruklulardan farklı olarak Türkiye'yi transit ülke olarak gördüğünü, aslında Avrupa ülkelerine gitmek istediklerini şu sözlerle ifade etmiştir:

Genel olarak Afganistan kökenli, Kırgızistan kökenli. Afganistan'dan gelenler de kendi içinde Özbek Türkmen diye genellikle çoğunluklu olarak. Ama hepsi sonuçta bizim hani Türk ırkının farklı fraksiyonları diyelim böyle. Yani işte Özbek Türkleri Kırgız Türkleri Türkmen. Türk Türkleri sonuçta Türk soyları yani Türk ırkları bunlar gelenler. Suriyeliler genelde tabi gelenler Suriyeliler var Türkiye'de Eskişehir'de Iraklılar var. Ama bunlar mesela Iraklılar çoğu İranlıları gördüğüm kadarıyla Türkiye'yi bi atlama sehpası gibi görüyolar. Türkiye'den daha çok Kanada'ya Avrupa Birliği ülkelerine geçmek istiyolar. Ama Afganistan'dan gelenler daha çok kendilerini bu ülkeye daha adapte etmiş oluyo. Temel sebep müslümanlık. Bi de Türk olmaları. Benim gözlemim. Çalıştığım klinikte bazen müşteriler geliyolar. Mesela Iraklılar geldiği zaman şunu görüyorum. İşte geçici olarak kalıyolar Türkiye'de. Burdan işte Kanada'ya gitmek istiyolar. Oraya başvuru yapıyolar mesela göçmen bürolarına. Kabul ederse Kanada vatandaşı olmak istiyolar. İngiltere'ye gitmek istiyolar. Yani çoğu öyle elit kesim diyelim ki Irak'ın yani İran'ın elit kesimi Türkiye'yi bi atlama, atlama sehpası gibi görüyo. Ama Afganistan'dan gelenler daha garip insanlar. İşte ailesine bakabilmek evlenebilmek burdan kazandığı parayla orda evlenebilmek. Ailesine yardımcı olabilmek. Abisini evlendirmek için geliyolar. Kendilerini Türk toplumuna da entegre görüyolar. Bir müslüman olmaları iki Türk kökenli olmaları (Şevki).

Yabancı uyrukluların hem komşusu hem de mahallenin esnafı durumunda olan kişilere diğer katılımcılardan farklı olarak, ayrıca “Yabancı uyrukluların Türkiye'de bulunmalarıyla ve günlük yaşamla ilgili olarak mahalledeki gözlemleri” sorulmuştur.

Bir katılımcı mahallede pasta satarak esnaflık yaptığını ifade etmiş ve yabancı uyrukluların Türkiye’de bulunmalarıyla ve günlük yaşamla ilgili olarak mahalledeki gözlemleri sorulduğunda şu ifadelerde bulunmuştur:

Ya kimisi kızıyo, kimisi bi şey demiyo. İşte kimisi kızıyo, kimisi bi şey demiyo. Sineye çekiyö. İşte böyle farklı düşünceler var. Herkes farklı farklı düşünüyö. Şurda vardı mesela bi tane. Camını kırıp giriyolar. Bakkala şuraya, camını kırıyorlar. Çok yanlış yani o da yanlış (Demir).

Katılımcı, konuşmasının devamında, şahit olduğu olayı ayrıntılı olarak şu şekilde ifade etmiştir:

Ya şuraya bakkal açtı bi tane Suriyeli de camlarını kırdılar iki sefer. Bakkalı açan Suriyeli...bi şey diyen yok yani kimse ses çıkaran yok ki onlardan da bi şey yok böyle hırsızlık mırsızlık olayları yok onların yani. Kimisi kızıyo, kimisi üzülüyo, kimisi bi şey demiyo. Herkes farklı düşünüyö. Ya kızanlar yerel halktan kızan var, sesini çıkarmıyan var, yardım eden var. Herkesin fikri değişik yani. Herkes değişik düşünüyö. Kimi kızıyo, kimi bi şey demiyo. Öyle yani (Demir).

Katılımcı, kendisinin aynı zamanda bir de Iraklı kiracısının olduğunu ifade etmiş ve konuyla ilgili olarak şu ifadelerde bulunmuştur:

Ya ülkeye zarar vermedikten sonra şu anda sorun yok. Ama ülkelerine dönseler daha iyi tabi yani. Herkes kendi ülkesinde yaşaması lazım. Ama mecburiyetten geliyolar yani şimdi benim Iraklının anlattığı polis gidiyomuş durun burda diyomuş, PKK, DEAŞ gidiyomuş gidin burdan öldürürüz sizi diyomuş. Polis diyomuş giderseniz öldürürüz, terör örgütleri diyomuş gitmezseniz öldürürüz. İki arada bi derede kalıyolar yani. Onların da bi suçu yok. İnsanların da bi suçu yok yani. Olan hep mazlum halka oluyo yani. Sivil insanlara oluyo. Onlar da mecbur kaçmak zorunda kalıyolar. Kaçmazsa ölüyo, kaçarsa yollarda ölüyo. Böyle yani (Demir).

Esnaf olan ve yabancı uyrukluların Türkiye’de bulunmalarıyla ve günlük yaşamla ilgili olarak mahalledeki gözlemleri hakkında sorular yöneltilen başka bir katılımcı şu ifadelerde bulunmuştur:

Çok olumlu değil. Yani ya dediğim gibi herkes aynı fikir artık gidin topraklarınızda kendi ülkenizi kalkındırın. Yani herkesin dediği bu. Tamam, biz size kucak açtık. Hani burda zarar görmediniz, kendi yerinizi de bizim askerimiz temizledi. Onca şehitler verdik. Artık gidin.

Kendi düzeninizi kendi yerinizde kurun. Yani çoğu her herkes de bu şekilde düşünüyö. Bu şekilde (Nilgün).

Eskişehir yerel halkına “Yabancı uyrukluların Türkiye’de bulunması, Türkiye’de yaşamaları hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılar, şu ifadelerde bulunmuşlardır:

Sorun bu insanlar nereye gidecekler? Yani şimdi bazı toplumun değişik kesimleri zaman zaman işte Türkiye’de işsizlik var. Bunlar bu kadar insan geldi diye düşünüyö olabilir. Düşünülüyö bazen şeyler ama Türkiye’de mesela üç buçuk milyon Suriyeli veya değişik ülkelerden mülteçiden bahsediyö. Ne yapsın bu insan? Ülkesinde savaş var. Ya ölecek ya çoluğunu çocuğunu kurtarmak için bi ülkeyi tercih edecek. İşte Avrupa Birliği sınırlarını çekmiş telini çekmiş kabul etmiyö. Belli kontenjana belli insanları kabul ediyö. Türkiye ne yapacak bu insanları?.. (Şevki).

Katılımcı, Türkiye’nin Müslümanlık ve insanlık gereği yabancı uyrukluları kabul etmesi gerektiğini, bunun tarih için önemli olduğunu, yabancıların bir kısmını Türkiye’de kalıcı olarak gördüğünü, bazılarının da ülkelerine tekrar döneceğini ve Türkiye’yi seveceklerini düşündüğünü şu sözlerle ifade etmiştir:

...insanlık gereği Müslümanlık gereği insanlık gereği kapısını açmak zorunda ekmeğini paylaşmak zorunda... Bunun tarihi yüz sene sonra farklı yazılacak. Suriye’de sular durulduğu zamanlar işte Afganistan’da sular durulduğu zamanlar bu gelen insanlar, dedemiz böyle anlattı veya bunlar bize böyle ekmek açtılar diye sevecek yani bu ülkeyi. İki toplum arasında bi kaynaşma köprü olacak yani bunlar ama değeri bugün için değil on sene sonra yirmi sene sonra otuz sene sonra görecez. Suriye’de insanlar geliyö. Türkçe öğreniyolar. Hizmet ediyolar. Belkisi gitmeyecek. Çoğu kızlarımız gelip burda evleniyolar. Burda kalacaklar. Aile oluyolar. Bazıları dönecekler işte askeriyenin şu anda Türk Silahlı Kuvvetleri’nin yaptığı operasyon sonrası kendi bölgelerinde güvenlik ortamı sağlanınca dönecek. Ama Türkiye’ye bi hoşgörüyö bakacak. Bi sevdıyla bakacak yani komşu gibi görecek yani iyi bi devlet gibi görecek. İnsanlığın gereğini yapıyö Türkiye Cumhuriyeti devleti. Yani toplum da bazen kızılrsa bile yapılacak bu yani paylaşımcı olu bizim temel değerlerimiz bu yani ekmeğimizi paylaşacaz. Yani müslümanlığın gereği. Komşusu açken tok yatmak olmaz. Yani doğru bi politika olarak görüyorum yani düşündüğün zamanlar yapılması gereken ve Türkiye Cumhuriyeti devleti de bunu yapıyö ve altından da kalkıyö devlet olarak (Şevki).

Ayrıca katılımcının Türkiye toplumunun, yabancı uyrukluları kabul etmiş olmasına olumlu baktığını ifade etmesi dikkat çekici olmuştur:

...yani devlet toplum bunu istemese devlet yapamaz. Toplum bu hoşgörüyü göstermese olaylar çıksa devlet de bunu yapamaz. Ama toplumumuz verici bi toplum, özverili bi toplum. Yani böyle bi toplumdaki devlet de bu gücü alıyo ve şey yapıyo yani destek çıkıyo... (Şevki).

Katılımcı, Türkiye halkının iş ve ekonomi anlamında yabancıların Türkiye'ye zarar veriyor olmaları düşüncesinin doğru olmadığını ve Türkiye'ye katkısının olabileceğini düşündüğünü şu sözlerle ifade etmiştir:

...yani üniversite gençlerimiz çok ama üniversite mesela yani beklenti çok fazla çok kolay her şeye sahip olunmuyo. Zaman içinde her şeye sahip olunuyo. Emeklicen yürücen koşucan. Böyle olacak yani bu insanları da böyle düşmanmış gibi görmemek lazım, sahiplenmek lazım. Onların iyi taraflarını görmek lazım. Mutlaka toplumumuzda mutlaka kültür olarak artı değerleri olur... (Şevki).

Ayrıca katılımcı, Türkiye'deki yabancı uyruklularla Osmanlı zamanında da beraber yaşandığını, tarihte yardımlaştığını, bunların temelinde de Müslümanlığın yer aldığını ifade etmiştir:

...Osmanlı'dan itibaren biz devlet Osmanlı istila etti şey savaşı kazandığımız yerleri her zaman yani biz Müslümanlığı bile bu insanlara şart koşmamışız. Serbest bırakmışız. Dininde serbest kalmış. Hoşgörü göstermişiz. Bir arada yaşamışız. Bu insanlar Suriye, Irak, İran, bugün Musul Kerkük Türkmenleri Irak Türkmenleri e biz tebaamız bunlar. Birinci Dünya Savaşı'nda Pakistan'dan, Afganistan'dan Türkiye'ye altınlar gelmedi mi? Yani niçin gönderdi bu insanlar? Temel değer Müslümanlık. Yani ben kendi şahsıma hoşgörülü bakıyorum (Şevki).

Başka bir katılımcı ise yabancı uyrukluların Türkiye'deki yaşamı pahalı olarak nitelendirdiklerini ve bu sözlerin ifade edilmesini doğru bulmadığını belirtmiştir:

Ya zaten bizim insanımız yardımsever öyle dışardan gelenlere yardım ediyö hani onlar da muhtaç oldukları şey ülkeleri savaş halinde olduğu için geldiler ama yani bazen şey yaptığım kızdığım durumlar da var. Ama yine de şey yaşasınlar istiyöz. Rahat yaşasınlar. Hani gelmişler yaşasınlar burda da. İyi durumda olsunlar istiyöz. Ya bazıları mesela işte Irak'tan

gelenlerin çoğu alışmışlar orda vergisiymiş şeyi ucuzluk halinde yaşamaya. Böyle bizim hayatımıza pahalı diyolar falan. Orda bu kadar şey değilmiş durumları daha iyiyişler falan. Öyle diyolar. Hani düşünüyosun o zaman nası memleketini bırakıp geliyo mesela. Ama orda savaş ol olduğu için kaçıp geliyosun o zaman bazı şeylere de katlancaksın. O yönden kızıyorum yoksa hani yaşasınlar şey yapsınlar da insan memleketinden uzak kalmak zor tabi (Özge).

“Yabancı uyrukluların Türkiye’de bulunması, Türkiye’de yaşamaları hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusu, bazı katılımcılar tarafından Suriyeliler üzerinden algılanmış ve Türkiye’deki Suriyelilerin, kendi ülkelerinde savaşmıyor olmaları düşüncesiyle bu konu hakkında olumsuz ifadelerde bulunan katılımcılar olmuştur. Bu kişilerden bazılarının soruyu bu yönde cevaplamalarında, bu cevapların alındığı görüşmelerin yapıldığı zamanın Afrin’e Türkiyeli askerlerin savaşmaya gittikleri zamanla eş zamanlı olmasının etkisinin olduğu gözlemlenmiştir:

...bu Afrin davası var ya. Askerimize yardıma gitmiyolar. Bak gençler var. Gördün mü? Burda gençler var Türk askerimize yardıma gitmiyo. Burda haldır haldır geziyo. Bak yaşlılar, çocuklara, ihtiyarlara bi şey demiyom. Suriyeli gençler var. Gitsin kendi ülkelerinde savaşsınlar. Yardım etsinler Türk askerlerimize... (Talat).

Katılımcıya “Türkiye’deki Suriyelilerle ilgili ne düşünüyorsunuz? İyi kötü herhangi bir anınız oldu mu? Olduysa paylaşır mısınız?” sorusu yöneltildiğinde, şu ifadelerde bulunmuştur:

Valla Suriyeli iki tane genç geldi dükkâna. Bu Afrin şeyi olmadan. Yo tövbe Afrin başı böyle hatta internette bakıyodum ben. Şey gösterdim böyle. Arabayla dinliyom çektim ikisini bakın dedim bak. Bizim askerimizi görüyonuz mu dedim. Onlar hiç umursamadı gale almadılar çekip gittiler. Bi şey alcaklar onu da almadan gittiler. Çevirdim interneti bak şey dedim bak askerlerimizi burdan bak dedim bak görüyon. Sizin vatani için. Ya bi Türk savaşsak dedim ilk öncek biz dedim savaşa gideriz. Çocuklara balta alır sopa alır gideriz dedim. Siz niye böyle yapıyonuz dedim. Umursamadan çekti gitti yani gülüm. Kendi bizim öyle şeyimiz olsa biz valla dedim çoluk çocuk balta alırız kürek alırız kadınımsız olsun kızımız olsun gideriz yani. Dedim bak gösterdim buna öyle çok şey oldu hani rencide olduk yani. Besliyoz hani laf anlama besle kargayı oysun gözünü gibi oluyo yani bu anladın mı kardeşim? Bu kadar (Talat).

Başka bir katılımcı ise Türkiye'deki Suriyelilerin kendi ülkelerinde savaşmadıkları ve bu nedenle Türkiye'ye de zararları olabilecekleri yönündeki düşüncesini şu sözlerle ifade etmiştir:

...kendi ülkesinde kalmıyan insan bilmiyom burda nabar. Yarın öbür gün burası karıştığı zaman bize dönmesinler bi de o var. Ya ne biliyim kalkar içerde hainlik mainlik yaparlar. Kendi ülkesini koruyamayan insan bizim ülkemizi korucak hali yok yani. Bakıyosun gençlere mesela orda savaşmaları gerekirken buraya gelmişler yani...yani vatan millet sevgisi yok adamlarda. Yarın burda bi öyle bi şey olsa burayı da terkeder giderler yani. Onun için sıkıntı. Dönmeleri lazım... (Demir).

Bir diğer katılımcı Türkiye'deki Suriyelilerin Türkiye'ye gelmek yerine kendi ülkelerinde savaşmaları gerektiğini ve kendi ülkelerindeki savaşın bittiğini, bu nedenle geri dönmeleri gerektiğini düşündüğünü şu sözlerle ifade etmiştir:

Tamam, bize başta sığındılar. Savaş vardı. Yani bana kalırsa kendi ülkelerini her şeye rağmen terk etmemeleri gerekirdi. Bizim askerimizle birlikte savaşmaları gerekirdi. Tamam, eyvallah hani çocuğu olanlar oldu, küçük olanlar, kadımlar, çocuklar onlar geldi. Hepsi geldi daha doğrusu. Ama şu an kendi toprakları tertemiz, bizim askerimiz girdi, temizledi. Hani ya artık kendi ülkelerine, topraklarına dönüp kendi yerlerini kalkındırabilirler. Bizim buraya yerleşip işyerleri vesaire gibi şeyler açmak değil de kendi topraklarında yapmaları daha normal. Başta zaten biz kapımızı açtık. Yani gidebilirler artık hiçbi sorun yok çünkü savaştan kaçıp geldiler, şu an savaş yok ve bizim yani sayısız yani sayılamayacak kadar şehidimiz var. Gencecik şehitlerimiz var. Onların topraklarını temizlemek için girdiler ve onlar hala topraklarına geri dönmüyolar yani dönebilirler. Hiçbi tehlike yok onlar için. Hepsi de çok rahat bi hayat sürebilir yani artık şu saatten sonra (Nilgün).

Türkiye'deki Suriyelilerin kendi ülkelerinde kalıp savaşmak yerine Türkiye'ye gelmelerini hoş karşılamadıklarını ifade eden katılımcılardan bazılarının ifadeleri şu yönde olmuştur:

Aslında karşıyım niye karşıyım Suriye'de savaş var onlar kendi memleketlerini bırakıp buraya şey ediyö bize yük oluyolar. İnsan kendi ülkesi için savaşmalı bence kaçmamalı (Nihat).

Ya ona bakılırsa bizim Türk askerlerimiz gidiyo orda savaşıyo. Suriye'deki insanlar geliyo burda keyif çatlatıyolar yani onların da gitmeleri lazım onların da savaşmaları lazım. Biz burdan Suriye'ye gitsez sanki onlar bizi kabul edecekler mi hayır kabul etmiccekler (Beril).

Eskişehir yerel halkından olan katılımcıların Eskişehir'de yaşayan yabancı uyruklularla günlük yaşamda iletişimleri ve bu konudaki genel düşünceleriyle ilgili veriler elde edebilmek için yerel halka yabancı uyrukluların Türkiye'de bulunmaları ve yaşamaları hakkındaki düşüncelerine ilişkin sorular yöneltilmiştir. Bunun yanı sıra yabancı uyruklu komşusu, çalışanı veya iş arkadaşıyla günlük yaşamda iletişim şekilleri ve deneyimlerinin neler olduğu soruları da yöneltilmiştir. Eskişehir yerel halkından olan katılımcılar, Eskişehir'de bulunan yabancı uyruklularla günlük yaşamdaki iletişimlerinin vatandaşlıkla ilgili düşünceleri üzerinde etkili olduğu bulgulardan anlaşılmaktadır.

Yabancı uyruklulara vatandaşlık verilmemesi gerektiğini ifade eden kişilere bakıldığında, bu kişilerin neredeyse tamamına yakınının yabancı uyruklu komşusu, çalışanı veya iş arkadaşıyla günlük hayatta iletişiminin ileri boyutlarda olmadığı tespit edilmiştir. Katılımcılar, “Yabancı uyruklu komşunuz, çalışanınız veya iş arkadaşınızla birbirilerinize ev ziyareti yapıyor musunuz?” ve “Yabancı uyruklu komşunuz, çalışanınız veya iş arkadaşınızla hiç yardımlaştınız mı ve birbirinize ödünç bir şeyler alıp veriyor musunuz?” sorularına büyük ölçüde olumsuz cevaplar vermiştir.

Eskişehir yerel halkından olan 4 katılımcının yabancı uyruklu komşusu, çalışanı veya iş arkadaşıyla iletişiminin oldukça fazla olduğu gözlenmiştir. Farnaz isimli katılımcı ve patronu olan Fatma isimli katılımcı buna örnek olarak verilebilir. Fatma, komşuluk ilişkilerini anlamak üzere yöneltilen soruya şu yanıtı vermiştir:

...kötü bi şey düşünmüyorum ama şu var ki mülteciyse iş imkânları da olsun herkes çalışsın nası biz Türkiye'den başka yere gittik mi çalışma şeysi duyuyosak onların da öyle çalışmasını istiyom ve de bak bunları (Farnaz'ı gösteriyor) çok sevdiğim için İranlıları bi işyeri imkânı olsun diye kuaför dükkânı açtım bunlar çalışıyo ordan da İran'dan geldiği için dükkânları her şeyleri hazır ama tabi bunlar kabul edilmediği için zorluk çekiyolar Türkiye'de...beni bi aile olarak gördüler ben de onları bi aile olarak gördüğüm için hepsi de anne anne diyolar yani yaşım fazla büyük değil ama hepsi de çok saygılılar iyi memnunum. Evet veriyoz, veriyoz ödünç değil işyeri açtık güven birbirimize tabi gidip geliyoz benim evimde de yattılar rahatsızlıkları yanında gidiyom faydalı oluyom. Böyle şeylerle uğraştım (Fatma).

Katılımcının verdiği cevaplardan anlaşılacağı üzere Farnaz isimli katılımcı ile günlük yaşamda iletişiminin fazla olduğu söylenebilir. Benzer şekilde Farnaz'ın da Fatma ile iletişiminin çok güçlü olduğu Farnaz'ın şu ifadelerinden anlaşılmaktadır:

...yeni ailem yani Türk ailemin yanında kalıyorum tekrar ayrılmeyim onları çok seviyorum... çünkü tekrar istemiyorum ki ailemi ayrılıyorum bir sefer eski ailemi ayrıldım ikinci ailemi ayrılmak istemiyorum (Farnaz).

Katılımcılardan yabancı uyruklular hakkındaki “vatandaşlık” sorusuna olumsuz yönde cevap verenlerin çoğu, “yardımlaşma” ve “ödünç bir şeyler alıp verme” sorularına olumlu yönde cevaplar vermiştir. Katılımcılardan daha önce yabancı uyruklu komşusu, çalışanı veya iş arkadaşıyla yardımlaşmamış veya ödünç bir şeyler alıp vermemiş olan kişilerin çoğu, ihtiyaç olması halinde yardımlaşabileceğini ve ödünç bir şeyler alıp verebileceğini ifade etmiştir:

Çocuklara ben yardım ediyom böyle ufak kızlar Türkçe bilmiyolar. Onu yazıveriyorum mesela ne olursa çocuklar geliyo bana Türkçe okuyamıyolar okuyuver şunu amca diyorlar okuyuveriyom onları. Mesela herhangi bi şeyi dolduruyom hatta abileri geldi elektrik faturası bilmiyo. Elektrik faturası kesmişler. Abi dedi bu nereye gitcek. Nası yaparız diye. Ben onu yönlendirdim Tek şeye Tek Kurumu'na elektrik. Öyle bi şeylerim oldu yani faydalarım. Arada böyle şey yapıyorum. Ufak tefek böyle kendi çapımda çocuklara şey veriyom böyle kulaklık bazen ellerine şey yapıyom simit falan şey para da veriyom yani (Talat).

Katılımcılardan bazıları yabancı uyruklu komşusu, çalışanı veya iş arkadaşıyla daha önce ödünç olarak bir şeyler alıp vermemiş olduğunu belirterek, böyle bir durum söz konusu olduğunda buna olumlu yaklaşacağını ifade etmiştir. 3 katılımcı “Ödünç bir şeyler alıp veriyor musunuz?” ve “Ödünç bir şeyler alıp verme gibi bir durum söz konusu olsa ne yapardınız?” sorularına, sırasıyla aşağıdaki cevapları vermişlerdir:

Hayır. Tabi olabilirdi. Aramızdaki ilişkiye bağlı (Vural).

Hayır. Karşılıklı alışveriş yaparız yani (Rıza).

Yok. Ya ihtiyacı varsa bende de varsa onu veririz. Vatandaş olarak veririz. Almam gereken bi şey varsa o ikram ederse tabi ben de geri çevirmem yani (Utku).

Katılımcıların 3'ü sadece güvенеbileceđi kişilerden ödünç alışverişinde bulunabileceğini belirtmiştir.

Yani tanıyosam ve güvenini hani güvenebiliyosam o kişiye birebir hani konuşmuşluğum varsa mesela dediğim gibi üst komşum herhangi bi şey istediği zaman ödünç olarak verebilirim (Nuray).

...ama hani komşu olarak dediğim gibi ihtiyacı varsa ya da o onunla olan ilişkiye bağlı. Güveneriyosam evet veririm ya da alırım yani. Böyle söyliyim (Reyhan).

Ya verebilirim benden bi şey isterse verebilirim ama biraz da güven meselesi hani yani gerçekten güvenebileceğim bi insansa yapabilirim. Ama güvü yani bir vermişimdir ya da iki vermişimdir benim iyi niyetimi suistimal ediyosa o şekilde yardım etmeyi kesebilirim yani. Yani bi şey istediğinde vermeyi kesebilirim (Nilgün).

Yabancı uyruklulara Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı verilmesi ile ilgili olan soruya “verilmeli” şeklinde cevap verenlerin tamamı, yabancı uyruklu komşusu, çalışanı veya iş arkadaşıyla yardımlaştığını ve ödünç bir şeyler alıp verdiğini ifade etmiştir.

“Yabancı uyruklu komşunuz, çalışanız veya iş arkadaşınızla birbirilerinize ev ziyareti yapıyor musunuz?” sorusuna, günlük hayatta yabancı uyruklu komşusu, çalışanı veya iş arkadaşıyla iletişimi fazla olan kişiler, olumlu yönde cevap verirken, günlük hayatta fazla iletişimi bulunmayan kişiler olumsuz yönde cevap vermiştir. Sahro isimli katılımcının komşusu olan Hesna isimli katılımcının anlatımlarına dayanarak günlük yaşamda iletişimlerinin güçlü olduğu anlaşılmaktadır. Hesna, yabancı uyruklu komşusuyla birbirlerine ev ziyareti yaptıklarını ifade etmiştir. “Yabancı uyruklu komşunuz, çalışanız veya iş arkadaşınızla sosyal ilişkiniz ne düzeyde? Biraz açıklar mısınız?” sorusuna Hesna şu şekilde cevap vermiştir:

Ya genelde onu da sosyal bi insan yapmaya çalışıyorum. Çarşıya pazara birlikte gitmeye çalışıyorum. Yardımcı olmaya çalışıyorum. Ev ortamında okumalı günler yapıyoruz. Öbür komşularıyla tanıştırmaya çalışıyorum. Maddi olarak yardımda bulunmaya çalışıyorum. Manevi olarak tabi ki çok ile iletişim halinde olmadığım için çok az Türkçe bildiği için ona biraz daha Türkçe öğretip bi şeyler manevi olarak da yanında olmaya çalışıyorum (Hesna).

“Yabancı uyruklu komşunuz, çalışmanız veya iş arkadaşınızla birbirinize ev ziyareti yapıyor musunuz?” sorusuna bu katılımcı şu ifadelerle olumlu yönde cevap vermiştir:

Tabi ki, tabi ki (Hesna).

Hussein isimli katılımcının komşusu olan Utku isimli katılımcı ise Hussein ile günlük yaşamda fazla iletişim halinde olmadığını ve birbirlerine ev ziyareti yapmadıklarını ifade etmiştir:

Meraba meraba o kadar. Onlar evinde işinde, ben evimde işimdeyim. Görüştüğümüzlerde merabalaşıyoruz (Utku).

“Yabancı uyruklu komşunuz, çalışmanız veya iş arkadaşınızla birbirlerinizle ev ziyareti yapıyor musunuz?” sorusuna Utku isimli katılımcı olumsuz yönde cevap vermiştir:

Hiç gitmedik biz daha o kadar komşumuz gitmedik. Onlar da bize gelmedi... (Utku).

İstihdam alanındaki sorunların, göç etme kararını ve vatandaşlıkla ilgili görüşleri etkilediği düşünüldüğünden ve işyerindeki iletişim durumlarını anlayabilmek amacıyla yabancı uyruklu katılımcılardan çalışıyor olanlara veya daha önce çalışmış olanlara, işyerlerinde herhangi bir sorunla karşılaşmış oldukları sorulmuştur. Görüşmenin gerçekleştirildiği tarihlerde çalışmakta olan katılımcılardan 4’ü, görüşmenin gerçekleştirildiği tarihlerde işsiz olan fakat önceden çalıştığını belirten katılımcılardan ise 3’ü sorun yaşadıklarını ifade etmiştir. İşyerinde sorun yaşayan katılımcılar genellikle çalışma izniyle ilgili sorunlar, düşük ücretler, uzun çalışma saatleri, kendi görev tanımlarına dâhil olmayan işleri de yapmalarının istenmesi gibi sorunlarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir.

İranlı bir katılımcı, çalışma hayatında karşılaştığı problemleri şu sözlerle ifade etmiştir:

...mesela eskiden ben de on iki saat on üç saat falan çalıştım maaşımı da vermediler çok zor hatta mesela hatta bana diyo ki mesela haksız yani kendimin hakkını bana vermediler. Hatta daha fazla bana da para aldılar siz yabancısınız işi izin iş sizin yok musunuz falan o yüzden

ben de çok baktım çünkü istemiyorum bana konuşursanız mesela sen izin çalışma hakkın yok mesela ben yabancı şubeye gittim polislen konuştum falan. Onlar bana diyo ki dediler ki siz kimlikte aynı bir Türk kimliği hiç farketmez onu herkese size bi şey söylediler falan izin çalışma falan da hemen bizi arasınız konuşabilirsiniz raport veriyosunuz ki mesela onlar sizin iş vermiyolar. Veya mesela az veriyolar haksızlık mesela yaptılar falan raport ver bize ondan sonra ben iş dairesi gittim izin iş hatta dedi ki yabancılar hatta mülteciler izin iş çalışmak falan var ama mesela patron lazım kayıt kayıt yapıyo. Mesela diyo ki bu abiye falan ihtiyacımız var onlar da kayıt yapıyolar kolay kolay çalışıyo ama bu şekilde hiç kimse bilmiyolar onları dairesiler idareler felan hiç kimse bilmiyor. Onlar da diyolar ki mesela sizin iş izin çalışmak falan yok mu sizin parasını vermiyolar. O şekilde çok zor ama ben onu kendimin hallettim çok devam ettim napcam çok iş yaptım mesela her şeyde ben bu kuaförde neden paramı vermiyolar o şekilde gittim izin çalışmamı aldım problemim kendin kendime problemim bitti (Farnaz).

İranlı katılımcı, konuşmasının devamında, kendisinin ve eşinin düşük ücretlerle çalıştırılmak istendiğini şu sözlerle ifade etmiştir:

...mesela bir gazete... mesela kocami istedi çalışmak falan çok beğendiler bunun işini makale falan her şey de yazdılar çok beyendiler. Diyolar ki biz size ihtiyacımız var burda yazıyosunuz falan ama diyolar ki mesela part time istiyosunuz istiyorum mesela ama her şey onlar dediler benim eşim kabul etti hatta maaş az veriyorum size mesela yedi yüz vereyim dedi. Tamam kabul ediyorum ama onlar diyo ki sen siz burda izin ikametiniz yok izin sen yok mesela biz size iş vermiyorum burda ve sigortam kabul etmediler onları o şekilde ama haksız yani. Ondan sonra tekrar ben bi sefer girdi o da gitti gitti yabancı şubeye polis yabancı şubeye gitti. Onlar da konuşuyolar diyolar ki kimlik var zaten yani izin ikametiniz var ve izin iş de var izin iş yani hem izin ikamet izin iş yani siz Türk müsünüz mesela bir yere gidiyosunuz çalışmak istiyosunuz. Sizi diyolar ki izin ikamete falan vereceksiniz söylemiyolar neden çünkü biz yabancıyız ama bizde kimlik var her şey bizde var sigortamız da var ama onlar bize bu şekilde eziyet ediyolar veya kanunları bilmiyolar veya eziyet ediyolar bu şekilde...bikaç sefer mesela kendim işim işiniz hep meşgul birakti neden paramı vermediler hep mesela onlar diyolar ki tamam tamam siz çok iyi çalışıyosunuz çok temizsiniz felan bizim işi çok beyendiler ama para vermiyolar bu şekilde çok zor yani hayat bizim çalışıyoruz çalışıyoruz kendimi canımı felan bedenimi vücudumu vereceğim hem insan nasıl neden yani çalışıyoruz çalışıyosak para alacağız maaşını idare hayatını idare yapıyo ama bu şekilde nasıl çalışıyosun para da yok çok zor... (Farnaz).

İranlı katılımcı ve Somalili katılımcı ise, kendi görev tanımlarında bulunmayan işleri de yapmak zorunda bırakıldıklarını ifade etmişlerdir:

Evet malesef bi sorunlar vardı orda patronda biraz sorun vardı. Yani mesela ben işçi şey aşçı yardımcısı olarak almıştılar ama temizlik felan da yaptırıyolardı. Ben de yapmak istemediğim için bi sorunlarımız vardı (Roya).

Tabi yani her insan sorun yaşıyo. Aslında biz yabancı olduktan sonra daha fazla sorun çıkartıyo yani. Mesela benim iş belli yani bulaşık falan ama başka işi yönder yani yap diyorlar, yani (Halima).

Afganistanlı bir katılımcı ise kendi çalışma sürelerinin Eskişehir yerel halkına göre fazla olduğunu, kendi mola sürelerininse Eskişehir yerel halkına göre daha az olduğunu ifade etmiştir:

Yani bizim saat fazla. İş saatimiz fazla yani bunlar kendi milletleri çalışırsa yani sekiz saat çalışıyo bizimki on saat, on iki saat, on bir saat. Bu şekilde. Yani milletleri molaya oturuyorlar yarım saat bir saat çay içiyo falan bize öyle yok...mola yani yarım saat onlarınki olsa bizimki on beş dakika. Öğlen yani bi saat olsa bizimki yarım saat. Bu şekilde (Samir).

İranlı bir katılımcı, çalışma sürelerinin uzun olduğunu, kendilerine mola verdirilmediğini ve düşük ücretler ödendiğini şu sözlerle ifade etmiştir:

Çünkü günde on iki saat iş bi de şey az. Zor iş. Diyo ki bi gün gittim işe bi kamyon bi şey bana aşı getirmen gerekiyo karton. Yani robot gibi çalış bizim gibi davranıyolar. Hiçbi mola vermiyolar. Çok zor yani. Diyo ki ben hep terzi gittim ama. Yani farklı şirketlerden gittim. Az para. Az para çok iş (Parinaz).

Bunun yanı sıra genelden farklı bazı diğer sorunları ifade eden katılımcılar da olmuştur. Örnek olarak İranlı bir katılımcının ifadesine göre çalıştığı işyerinde, kendisi gibi İran'dan gelen iş arkadaşının, işyerinde katılımcının kendi konumunu ele geçirip kendisini işsiz bırakması endişesinden dolayı katılımcıyı işsiz bıraktırmaması verilebilir. Katılımcının ifade ettiği sorunda, rekabetin farklı ülkelerden kişiler arasında veya Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına sahip kişi ile göçmen kişi arasında değil, aynı ülkeden aynı durumdaki kişiler arasında gerçekleşmesi dikkat çekicidir:

Evet çalışanlarla baya bi sorunlar yaşamış orda çalışanlar. Şimdi orda başka bi yabancılar da varmış. Bizim ülkeden, İranlılar. Bi kişi var orda, kaç yıldır orda çalışıyo. Bi de herkes orda çalıştığı için çalıştığı zaman o şey sanıyo yani onun yerine geçicekmiş gibi sanıyo. Bi şeyler

yapıyo. Patron bunları işten çıkartıyo. Öyle bi şey var yoksa işinde falan hiçbir sorun yoktu. İşle ilgili. Sadece o kişiyle ilgili sorunlar vardı (Farhad).

Çalışmanın konusu tüm yabancı uyrukluları kapsamasına rağmen Eskişehir yerel halkının oluşturduğu katılımcılara son soru olarak “Türkiye'deki Suriyelilerle ilgili düşünceleri ve Suriyelilerle herhangi bir anılarının olup olmadığı, herhangi bir anıları olduysa ne olduğu” soruları yöneltilmiştir. Katılımcılara bu sorunun yöneltilmesinde, çalışmanın gerçekleştirildiği dönemde Türkiye'ye yoğun bir şekilde Suriye'den göç edenlerin bulunması ve yine aynı dönemde medyada Türkiye'de bulunan yabancı uyruklular arasından en çok Suriyelilerden bahsedilmesi etkili olmuştur. Böylece Eskişehir yerel halkının, “Türkiye'de bulunan yabancı uyruklular” ile Türkiye'de bulunan Suriyeliler" hakkındaki görüşlerinin karşılaştırılması mümkün olmuştur. Sorunun son soru olarak sorulmasının nedeni ise, katılımcıların diğer soruları da Suriyeliler üzerinden algılamaması ve çalışmanın hedefinden sapmamasıdır. Çünkü çalışmanın asıl öznesi “Türkiye'de bulunan Suriyeliler” değil, “Türkiye'de bulunan yabancı uyruklular”dır. Her ne kadar bu soru son soru olarak sorulsa da katılımcıların birçoğu direkt olarak yabancı uyrukluların komşuları, çalışanları veya iş arkadaşlarıyla ilgili olmayan daha genel anlamdaki soruları Suriyeliler üzerinden cevaplamışlardır. Örneğin; “Türkiye'de bulunan yabancı uyruklulara Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı verilmeli mi?” sorusu, genellikle Suriyeliler ile ilgili olarak algılanmış ve Suriyeliler üzerinden cevaplanmıştır. Sorunun sadece Suriyeliler ile ilgili olarak sorulmadığı ve bütün yabancı uyrukluları kapsadığı açıklanmış ve soruyu neden Suriyeliler üzerinden cevapladıkları sorulmuştur. Katılımcılar, bu soruyu çevrelerinde hep Suriyelileri gördüklerini ileri sürerek cevaplamışlardır. “Türkiye'deki Suriyelilerle ilgili düşünceleri, iyi kötü herhangi bir anılarının olup olmadığı” sorusuna 6 katılımcı Suriyelileri tanımadığını belirterek veya herhangi bir olumlu veya olumsuz görüş ileri sürmeden cevaplamıştır. 17 katılımcı ise Suriyeliler hakkında olumsuz düşüncelere sahip olduklarını ifade etmiştir. Olumsuz düşünceye sahip olan katılımcıların çoğunluğu ekonomik anlamda Suriyelilere kendilerinden daha fazla ayrıcalık tanındığını ve bunu istemediklerini belirtmişlerdir. Olumsuz düşünceye sahip olan diğer katılımcılar ise, kültür olarak benzetme, Suriyelilerin suç olaylarına karışmaları, Türkiye halkını çeşitli şekillerde rahatsız etmeleri, dilencilik yapmaları, kendi ülkelerinde savaşmayıp göç etmeleri gibi

nedenlerden dolayı Türkiye'ye de fayda sağlayamayacaklarını düşündüklerini ifade etmişlerdir:

...bazen pazarda görüyorum. Ya kemerdir parfüm felan satıyorlar da benim dikkatimi çekiyo yani niye onlar açıyo da bizimkiler şey yapmıyo. Ya onlara imkân çok tanınıyo. Ama onların yerine bizim yerli halkımızın onlardan önce olmasını isterim yani. Her açıdan (Refik).

Yani mesela hani çevremizde görüyoruz, gözlemledik. Yani mesela çarşıda adım başı oturup işte para isteyen kişiler vardı hani sen genceciksın madem savaşa gitmedin, benim askerime yardım etmedin, burda işe girip çalışabilirsin yani dilenmek yerine. Çoluğunu, çocuğunu yanına alıp oraya oturmamak yerine gencecik görüyorum ben yani. Genç kadınlar, genç adamlar oturuyorlar adım başı Türkçe bilmiyorlar, kafalarında bir biz Suriyeliyiz yazısı var sadece. Bir tek söyledikleri Allah rızası için bi tek bunu söylüyorlar. Dilene hani gerçekten elin ayağın tutuyo. Sana kucak açan bi ülke var. Allah sana sağlık vermiş. Madem buraya sığındın, gel de ki yani siz bana kapı açtınız hani ben de şu işin bi ucundan tutuyum, çoluğuma çocuğuma bakıyım ya da karıma bakıyım. Dilene yani dilene... (Nilgün).

Yahya isimli katılımcı ise konuya, emlak piyasası üzerinden yaklaşmış ve şu ifadelerde bulunmuştur:

Suriyelilerde vermiş olduğumuz kiralarda yüzde ellisinde sorun yaşıyoruz. Çünkü biraz daha diğer ülkelere göre biraz daha şeyler yani gençler artık hırsızlık olsun işte komşularla ilişkileri biraz daha diğer ülkelere göre diğer ülkelere gelenlere göre biraz daha şey yani geçim şeyleri bizim Türklerle pekiyi değil yani kavgalar falan oluyo yani onun için biz şahit olduk... (Yahya).

Türkiye'de bulunan Suriyelilerle herhangi bir anılarının olup olmadığı sorulduğunda, katılımcıların 28'i herhangi bir anılarının olmadığını ifade etmelerine rağmen bazı katılımcılar Suriyeliler hakkında anıları varmış gibi anlatımlarda bulunmuşlardır. Bunları neye göre söyledikleri, konuyla ilgili herhangi bir olaya şahit olup olmadıkları sorulduğundaysa katılımcıların çoğu medya aracılığıyla çeşitli olaylar hakkında bilgi sahibi olduklarını ve söylediklerini bunlara dayanarak ifade ettiklerini belirtmiştir. Buna dayanarak, Türkiye'deki yabancı uyruklular ve Suriyeliler konusunda medyada bulunan haberlerin, katılımcıların görüşleri üzerinde oldukça etkili olduğu söylenebilir:

Haberlerde gördüklerimizi söylüyorum hep. Kavga çıkartıyorlar, cinayet işliyorlar. Haberlerde her gün okuyoruz. Yani zaten diyorum ya kendi ülkesine faydası dokunmayan insanların gelip bizim burada hani ne faydası olur. Onu da bilemiyorum (Sibel).

...savaşın etki verdiği etkiyle mi olsa çok agresif insanlar olduğunu tahmin edebiliyorum. Ama iyi insanlar da vardır onu da bilemiyorum. Ya ben kendim şahit olmadım işte sosyal medyada olsun, haberlerde olsun, televizyonlarda, gazetelerde olsun yazılan haberler ya da söylenen haberleri izleyerek edindiğim bilgiler üzerine böyle bi gözlemde buldum yani (Hesna).

Bi anımız olmadı ama duyduğum kadarıyla da bazı hareketleri hırsızlık olsun çocuklara alakalı davranışları olsun işte tecavüz hani gözümle görmedim ama televizyonlarda olsun internetlerde olsun filan bazı şeyler duyuyoruz (Beril).

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmada ulaşılan sonuçların alanyazına dayalı tartışılmasına, araştırmanın sonuçlarına ve önerilere yer verilmiştir.

5.1. Tartışma

Görüşülen yabancı uyruklu katılımcıların önemli bir kesimi ülkelerindeki rejim sorunları, savaş ve terör örgütlerinden dolayı canlarını kurtarmak amacıyla ya da eğitim, sağlık ve iş imkânlarından faydalanamadıkları için göç ettiklerini ifade etmişlerdir. Katılımcıların güvenlik nedeniyle göç ettikleri yönündeki ifadelerinin Göç, Çatışma ve Güvenlik Modeli'nin açıklamalarıyla örtüştüğü söylenebilir. Göç, Çatışma ve Güvenlik Modeli'ne göre çatışmalar, kişilerde güveniksizlik algısına ve göç kararının alınmasına yol açabilmektedir (Sirkeci ve Göktuna Yaylacı, 2019, s. 26).

Görüşülen yabancı uyruklu katılımcıların üçte ikisinden fazlası Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı istediğini ifade etmiştir. Erdoğan'ın (2015, s. 329) ve Köser Akçapar ve Şimşek'in (2018, s. 183) çalışmaları yabancı uyruklu sığınmacılardan sadece Suriyeli olanlarla gerçekleştirilmiş olsa da, Suriyeli katılımcıların çoğunun kendi ülkelerindeki vatandaşlıklarını da kaybetmek istemediklerini de belirterek Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak istediklerini ifade etmeleri açısından bu çalışmayla benzer sonuçlar içermektedir. Amman ve Altındış'in (2019, s. 13) çalışması da Suriyeli katılımcıların büyük bir kısmının vatandaşlık almayı istediklerine işaret etmektedir. Benzer şekilde Gülyaşar'ın (2017, s. 692) çalışmasına göre vatandaşlık istemeyen Suriyeliler literatürde azdır ve Suriyelilerin çoğu, kendilerine vatandaşlık verilmesi durumunda daha iyi, daha eşit koşullara sahip olabileceklerini ve kendilerini daha garantide hissedeceklerini düşündüklerinden vatandaşlık konusuna olumlu yaklaşmışlardır. Yine Suriyelilerin büyük çoğunluğunun vatandaşlık istediği sonucunu içeren bir başka çalışma da Yıldırımalp, İslamoğlu ve İyem'in (2017, s.11) çalışmasıdır. Çalışmada Suriyelilerin tamamına yakını ikamet, çalışma ve kamu hizmetlerinden faydalanma konusunda rahat olacaklarını, kendilerini güvende hissetmek için vatandaş olmak istediklerini ifade etmişlerdir. Amman ve Altındış'in (2019, s. 13) çalışmasında vatandaşlık almak isteyen Suriyeli katılımcılar, vatandaşlığın kendilerine "hak" ve "güven" getireceğini düşündüklerini belirtmişler ve çocuklarının geleceği ve güvenceleri bakımından da vatandaşlık almak istediklerini ifade etmişlerdir. Bu çalışmadaki yabancı uyruklu katılımcılardan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak isteyen katılımcılardan

bazıları da benzer gerekçelerle vatandaşlık istediğini belirtmiştir. Fakat bunun yanı sıra bu çalışmanın bulgularına göre Suriyeli ve Iraklı katılımcılardan kendilerini Türkmen olarak tanımlayanlar, Afganistanlı katılımcılardan ise kendilerini Özbek Türkü olarak tanımlayanlar Türkiye'nin dininin İslam olması ve dilinin Türkçe olmasından dolayı kendilerini Türkiye'ye yakın bulduklarını ve bu nedenle Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak istediklerini ifade etmiştir.

Güvenikleştirme Kuramında belirtildiği üzere göç ve sığınmacılar bir güvenlik tehdidi olarak sunulabilmektedir (Balzacq, 2002'den aktaran Mandacı ve Özerim, 2013, s. 108). Bu araştırmanın bulguları da yabancı uyruklular ve özellikle Suriyelilerle ilgili olarak güvenlikleştirme yaklaşımının etkili olduğuna işaret etmektedir. Eskişehir yerel halkından katılımcıların büyük kısmı yabancı uyrukluları ve Suriyelileri toplumsal, ekonomik ve siyasal olarak tehdit olarak ve bir güvenlik sorunu olarak görmektedir. Bu durumda medyadaki yabancı uyruklu ve Suriyeli temsillerinin etkili olduğu söylenebilir. Yerel halktan katılımcıların üçte ikisinden fazlası, yani büyük bir bölümü Türkiye'de bulunan yabancı uyruklulara vatandaşlık verilmemesi gerektiğini, yabancı uyrukluların Türkiye'ye ekonomik yük olduklarını, günlük yaşamda çeşitli suç olaylarına ve kavgalara karıştıklarını, Türkiye halkını rahatsız ettiklerini ifade etmişlerdir. Erdoğan'ın (2014) ve Gülyaşar'ın (2017) çalışması sadece Suriyelilerle gerçekleştirilmiş olsa da bu çalışmaya benzer şekilde Erdoğan'ın (2014, s. 41) çalışmasına göre de Suriyelilere vatandaşlık verilmemesi gerektiğini düşünen kişiler Türkiye halkının % 81,7'sini, yani büyük çoğunluğunu oluşturmaktadır. Yine benzer şekilde Gülyaşar'a (2017, s. 702) göre Türk halkının çok büyük bir bölümü Suriyelilere vatandaşlık verilmesine karşı çıkmaktadır. Gülyaşar'a (2017) göre Türklerin büyük bölümü Suriyeliler nedeniyle ortaya çıktığı düşünülen sorunlar, Suriyelilerin ekonomik yük olarak görülmesi gibi sebeplerle Suriyelilere vatandaşlık verilmesine karşı çıkmışlardır. Benzer şekilde bu çalışmada da yerel halkın oluşturduğu katılımcıların büyük bir bölümü, yabancı uyrukluları ekonomik yük olarak gördüklerini, yabancı uyrukluların güvenlik sorunları oluşturduklarını ifade etmişler ve yabancı uyruklulara vatandaşlık verilmemesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Erdoğan'ın (2015, s. 333) çalışmasına göre, hem Gaziantep, Kilis ve Hatay gibi bölge illerinde hem de Mersin, İstanbul ve İzmir gibi bölge dışındaki illerde istisnalar haricinde yerel halk, güvenlik ve ekonomik riskler getireceği gerekçesiyle Suriyelilerin ülkede kalıcı olmalarına karşı olduklarını ifade etmişler ve Suriyelilere vatandaşlık verilmesi konusunu birkaç istisna haricinde şiddetli bir şekilde reddetmişlerdir. Benzer

şekilde bu çalışmanın katılımcısı olan Eskişehir yerel halkının büyük çoğunluğu, yabancı uyrukluları ekonomik anlamda yük olarak gördüğünü ifade etmiştir. Eskişehir yerel halkının büyük çoğunluğu, Türkiye halkı arasında yoksullar ve işsizler dururken yabancı uyruklulara maddi yardımlar yapılmasına ve yabancı uyrukluların iş hayatında olmasına karşı olduklarını belirtmişlerdir.

Erdoğan'ın (2014) çalışması, Erol ve diğerlerinin (2017) çalışması ve Özyürek, Kapçı ve Yılandı'nın (2019) çalışmaları, yabancı uyruklulardan yalnızca Suriyelilerle, Güney ve Konak'ın (2016) çalışması ise Suriyeliler ve Iraklılarla gerçekleştirilmiş olsa da bu araştırmanın bulguları bağlamında önemli sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Erdoğan'ın (2014, s. 30) gerçekleştirdiği araştırma Türk toplumunun % 70,7'sinin, ekonominin sığınmacılardan dolayı zarar gördüğü görüşüne ve % 61,2'sinin de Türkiye'de yoksullar dururken Suriyelilere yardım edilmemesi gerektiği görüşüne sahip olduklarını ortaya koymuştur. Özyürek, Kapçı ve Yılandı'nın (2019, s. 61, 63) çalışmasına göre katılımcıların % 75,6'sı Suriyeli mültecilerin gelmesiyle toplumun olumsuz etkilendiğini, % 64,7'si ise mültecilerin olumsuz davranışlarının olduğunu belirtmiştir. Bu olumsuzluklarda ise ilk sırayı % 30,6 ile ekonomik anlamdaki olumsuzluklar almıştır. Güney ve Konak'ın (2016, s. 122), Bolu'daki yerleşik halkın, Irak ve Suriye'den gelen sığınmacıların kaynaklara erişme imkânı hususundaki düşüncelerini vatandaşlık ve ötekileştirme kavramları üzerinden analiz ettikleri çalışmalarına göre yerel halk, sığınmacılara Türk vatandaşlığı verilmesi görüşüne ekonomik nedenlerden dolayı karşı çıkmışlar ve sığınmacılara Türk vatandaşlığı verilmesi durumunda kaynakların daha sınırlı olacağını ifade etmişlerdir. Güney ve Konak'ın (2016, s. 124) çalışmasında da maddi yardımlar konusunda devletin sığınmacılara öncelik verdiğine ve Türk vatandaşlarına haksızlık yapıldığına ilişkin algıların oldukça yoğun olduğu bulgulanmıştır. Katılımcılar devlet yardımlarında öncelikli olanın kendi vatandaşları olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Benzer şekilde bu çalışmada da yerel halkın büyük bir bölümü, yabancı uyruklulara vatandaşlık verilmesi konusuna ekonomik kaynakların sınırlanacağı düşüncesiyle karşı çıkmış ve Türkiye'de yoksullar varken yabancı uyruklulara yardımlar yapılmasına karşı olduklarını belirtmişlerdir. Erdoğan'ın (2015, s. 332) çalışmasına göre yerel halk Suriyelilerin ucuza çalışmasından dolayı işlerini kaybetme endişesi taşımaktadır. Bu çalışmada da Eskişehir yerel halkı hem istihdamın hem de ücretlerin yabancı uyruklulardan dolayı zarar gördüğünü, yabancı uyrukluların ucuz işgücü olarak çalıştığını ve bu nedenle kendilerinin istihdam edilmediklerini ifade

etmişlerdir. Benzer şekilde Erol vd., (2017, s. 101) çalışmalarına göre Türkiyeli işçiler, Suriyelilerin emek piyasasına girmelerini, ücretleri düşüren ve işsizliği arttıran bir unsur olarak algılamakta ve Türkiyeli işçiler, Suriyelilere kalıcı çalışma izni ve vatandaşlık verilmesine büyük ölçüde karşı çıkmaktadırlar. Benzer şekilde Öztürk ve Çoltu'nun (2018, s. 197) çalışmalarına göre, yerel halk, Türkiye'de Suriyelilerin bulunmasından dolayı istihdam olanaklarının ellerinden alındığını düşünmektedir. Fakat Öztürk ve Çoltu'ya (2018, s. 197) göre bu iddialar yersizdir; çünkü Suriyeli mülteciler, yerel halkın çalışmak istemedikleri alanlarda çalışmaktadırlar ve böylece vasıfsız işgücü alanında bulunan açık, kapanmaktadır. Benzer şekilde bu çalışmada da yabancı uyrukluların büyük bir bölümünün Türkiye'de vasıfsız olarak adlandırılacak işlerde, örneğin; inşaat ve tarlada işçi olarak, hurda toplayarak çalışmakta olduğu görülmüştür.

Katılımcıların çalıştıkları işyerlerinde yaşadıkları sorunlar, İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramının açıklamaları ile örtüşmektedir. Bu kurama göre sermaye-yoğun olan birinci sektördeki işçiler genellikle sosyal güvence, sigorta, sendika ve toplu sözleşme gibi haklara sahiptirler. Emek-yoğun ikinci sektörde ise genellikle sosyal güvencesiz bir işçilik ve düşük ücret bulunmaktadır (Güllüoğlu, 2011, s. 109-110). Katılımcılar, maaşlarını alamadıklarını, düşük ücretlerle çalıştırılmak istendiklerini, çalışma saatlerinin uzun olduğunu, mola vermelerine izin verilmediğini ifade etmiştir.

Yıldırım, İslamoğlu ve İyem'in (2017, s. 122-123) Suriyeli sığınmacılarla gerçekleştirdikleri çalışmada, Suriyeli sığınmacılardan başkasının yanında çalışarak geçinmeye çalışan katılımcıların alt gelir seviyesinde, sosyal güvenceleri olmaksızın ve genellikle günlük işlerde çalıştıkları saptanmıştır. Bu katılımcılar özellikle pis ve zor olan işlerde, uzun ve düzensiz çalışma saatlerine göre çalıştırıldıklarını, düşük ücretlerle ve güvencesiz çalıştırıldıklarını, taciz ve şiddet gibi durumlarla karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Bu bulgular bu araştırmanın bulguları ile örtüşmektedir. Bu çalışmayla benzer sonuçlar veren diğer çalışmalar ise Baban, Ilcan ve Rygiel'in (2016), Tümtaş'ın (2018), Aslan'ın (2015), Orhan ve Senyücel Gündoğar'ın (2015) çalışmalarıdır. Baban, Ilcan ve Rygiel'in (2016, s. 11) çalışmalarına göre çoğu Suriyeli geçici, güvencesiz ve yasadışı şekilde ve Türk işçilerden daha düşük ücretlerle çalışmaktadırlar. Tümtaş'ın (2018, s. 44) çalışmasına göre mülteciler ücret, çalışma süresi ve koşulları yönünden adaletsizliklerle karşılaşmakta ve yoksulluğu daha fazla yaşamaktadırlar. Mülteciler, tüm bu sorunların çözümü olarak vatandaşlık alabilmenin önemli olduğunu düşünmektedirler (Tümtaş, 2008, s. 45). Aslan'ın (2015, s. 33) çalışmasına göre yerel halk sığınmacıların

ekonomik yük olduğunu ve yapılan harcamalarda kendi yoksullarımıza yönelik adaletsizlik olduğunu düşünmektedir. Bunun yanı sıra yerel halk, sığınmacıların ucuz işgücü olmasından dolayı işlerini tehdit altında hissetmektedir (Aslan, 2015, s. 33). Orhan ve Senyücel Gündoğar'ın (2015, s. 17) çalışmasına göre Suriyelilerin sanayi, tarım ve küçük işletmelerde kaçak bir şekilde ucuz olarak çalıştırılması ekonomik anlamda bir şikâyetdir. Bu araştırmada da benzer şekilde Eskişehir yerel halkı yabancı uyrukluların ve Suriyelilerin ucuz işgücü olarak çalıştırılmasını ekonomik anlamda hoş karşılamamakta ve kendilerinin ekonomik haklarının ikincilleştirildiğini ileri sürmektedirler.

Eskişehir yerel halkının büyük bir bölümü yabancı uyruklulara Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı verilmesine karşı çıkmış ve yabancı uyruklu komşuları, çalışanları veya iş arkadaşlarıyla yardımlaşmadıklarını, fakat böyle bir durumla karşılaşarlarsa yardımlaşabileceklerini ifade etmişlerdir. Erdoğan'ın (2014, s. 31) çalışmasına göre de Türkiye'deki halkın % 68,3'ü Suriyelilerle yardımlaşmadıklarını ifade etmişlerdir. Buna göre katılımcıların daha önce gerçekleşen yardımlaşma durumları, yardımda buldukları kişilerin hangi ülkeden geldiğine ve komşu, çalışanı veya iş arkadaşı olup olmamasına göre değişmeksizin benzer sonuçlar verdiği söylenebilir.

Bulgulara göre, yabancı uyrukluların sokaklarda dilencilik yapmaları, çeşitli suç olaylarına karışmaları vb. nedenlerle yerel halkı rahatsız ettiğini ve bu nedenle vatandaşlık verilmemesi gerektiğini ifade eden katılımcılar da söz konusudur. Eskişehir yerel halkının büyük bölümüne göre Türkiye'deki Suriyeliler, hırsızlık gibi çeşitli suçlara karışmakta ve sürekli kavga çıkarmaktadır. Benzer şekilde Erdoğan'ın (2014, s. 34) çalışmasında da Türk toplumunun % 62,3'ünün Suriyeli sığınmacıların çeşitli suçlara karışarak toplumsal ahlak ve huzuru bozduğu önermesine katılmışlardır. Erdoğan (2015, s. 330) çalışmasında, Gaziantep, Kilis ve Hatay gibi doğrudan Suriyeli sığınmacılarla beraber yaşayan yerel halkın bulunduğu bölge illeri ile Mersin, İstanbul ve İzmir gibi bölge dışında bulunan yerel halkın konuya yaklaşımında farklılıklar olduğunu ifade etmiştir. Erdoğan'ın (2015, s. 331-332) çalışmasına göre bölge dışı illerde, Suriyeliler hususunda en çok ifade edilen konu Suriyelilerin dilencilik yapmaları ve toplumda rahatsız ve güvensiz ortam oluşturmaları ve suç oranlarını artırmalarıdır. Bu bulgular bu çalışmanın bulguları ile örtüşmektedir. Aslan'a (2015, s. 33) göre sığınmacıların Türkiye'ye girmeye başladığı zamanlardan itibaren yürütülen Açık Kapı Politikası nedeniyle ülkeye gelen sığınmacıların tam kaydının yapılamaması terör konusunda endişe oluşturmuş ve savaş nedeniyle yoksullaşan halkın hırsızlık, gasp ve fuhuş gibi

yasadışı yollara bulaşması ihtimalleri yerel halk üzerinde sığınmacıların suça karışabilecekleri endişesini beraberinde getirmiştir. Benzer şekilde bu çalışmada da katılımcıların bazıları özellikle yabancı uyruklulara vatandaşlık verilmesi ile ilgili görüşlerini açıklarken, güvenliğin önemli olduğunu, suça karışmış kişilerin ülkeye girişlerinin engellenmesi gerektiğini, günlük yaşamda yabancı uyrukluların hırsızlık gibi suçlara karıştığını ifade etmişlerdir.

Bu çalışmanın bulgularına göre yerel halkın bir bölümü Suriyelilerin kendi ülkelerinde kalıp savaşmak yerine, Türkiye'ye gelmelerini hoş karşılamadıklarını ifade etmişlerdir. Benzer bir biçimde Sunata, Çelik ve Yıldız'ın (2017, s. 534) çalışmalarında da yerel halk, özellikle genç ve orta yaşlardaki erkek Suriyelilerin ülkelerinde savaşmayıp Türkiye'de rahat yaşama düşüncesinde olduklarından dolayı bu duruma karşı olumsuz bir görüşe sahip olduklarını ifade etmiştir.

Göçmen ilişkiler ağı, geline ülke ve yeni yerleşilen ülkelerdeki eski göçmenler, yeni göçmenler ve göçmen olmayanlar arasında ortak köken, soydaş ya da akraba olma ve dostluk bağları gibi unsurlardan oluşan kişiler arası bağlantıları ifade etmektedir. Bu ağların varlığı, uluslararası göçü özendirir (Abadan- Unat, 2017, s. 64). Yabancı uyrukluların, aile ve akrabalarının Türkiye ve Eskişehir'de olması nedeniyle, Türkiye'ye ve Eskişehir'e göç ettiklerini ifade etmeleri söz konusu ağların özendirici etkisi ile açıklanabilir.

Çiftçi (2018, s. 2251) ise çalışmasında genelde katılımcıların Suriyelilere yönelik olumsuz tutum ve algı içerisinde olmadıklarını, Suriyelilere çalışma hakkı verilmesi ve suç işlemeye eğilimli olmamaları konusunda daha olumlu tutum ve algıları olduğunu, fakat Suriyelilere vatandaşlık verilmesi, beraber yaşama ve empati yapma konularında daha olumsuz olduklarını belirlemiştir. Bu çalışmada ise Eskişehir yerel halkının büyük çoğunluğunun Suriyelilere veya başka ülkelere gelmiş olan yabancı uyrukluların çalışma hayatında yer almasına sıcak bakmadığı bulgulanmıştır. Çiftçi'nin (2018) söz konusu çalışmasındaki vatandaşlık verme, beraber yaşama ve empati yapma konularındaki olumsuz bulguların dışındaki diğer olumlu bulguların aksine, bu çalışmada katılımcıların birçoğu yabancı uyruklulara karşı neredeyse tüm konularda olumsuz düşüncelere sahiptir.

Yerel halktan katılımcıların büyük çoğunluğu, Eskişehir'de bulunan yabancı uyrukluların Suriye'den geldiğini belirterek bununla birlikte, devamında birkaç ülke daha ve kendi komşuları, çalışanları veya iş arkadaşlarının geldikleri ülkeleri saymışlardır.

Burada dikkat çeken nokta, katılımcıların büyük çoğunluğunun bu soruya Suriye cevabını vermiş olmalarıdır. Göktuna Yaylacı'nın (2017, s. 24-25) çalışmasında ifade ettiği gibi Suriyelilerin sayıları mültecilerin beşte biri kadar olduğu halde olumsuz haberler, genellikle Suriyeliler üzerinden yapılmaktadır ve bu farklılığın, Suriyelilerin yerel düzeyde kentteki konumlarından çok ülkedeki siyasi tartışmalara ilişkin tutumların sonucu olduğu söylenebilir. Genellikle Suriyeliler üzerine medyada olumsuz haberlerin yer almasının katılımcıların, daha çok Suriye yanıtını vermelerinde büyük etkiye sahip olduğu söylenebilir.

Bu çalışmada, Eskişehir yerel halkından oluşan katılımcılara, Suriyelilerle ilgili herhangi bir anılarının olup olmadığı sorusu yöneltildiğinde, katılımcıların neredeyse hepsi Suriyelilerle ilgili herhangi bir anılarının olmadığını ifade etmelerine rağmen, bu katılımcılardan bazıları anıları varmış gibi anlatımlarda bulunmuşlar ve olumsuz ifadelerde bulunmuşlardır. Bu ifadeleri ise medyada gördükleri ve duydukları olaylar doğrultusunda söylediklerini belirtmişlerdir. Medyanın, Eskişehir yerel halkının mülteciler ve Suriyeliler konusundaki düşünce ve görüşlerini olumsuz bir şekilde etkileme ve belirleme hususunda oldukça etkili olduğu söylenebilir. Benzer biçimde Göktuna Yaylacı (2017, s. 23) gazete haberlerini analiz ettiği çalışmasında gazetelerin Suriyelilere yönelik haberlerinde genellikle olumsuz bir dil ve söylem kullanmakta olduğunu ifade etmiştir. Bu çalışmada Suriyelilerle ilgili herhangi bir anısı olmadığı halde anısı varmış gibi ifadelerde bulunan katılımcılar, medyada Suriyelileri savaştan kaçan, dilencilik yapan ve toplumsal yaşamdaki kuralları bilmeyen kişiler olarak gördüklerini ve bu ifadeleri medyadaki haberler doğrultusunda söylediklerini belirtmişlerdir. Göktuna Yaylacı'nın (2017, s. 27) çalışmasında ifade ettiği üzere bazı haber ve köşe yazılarında Suriyeli imajı ülkesini savunmak yerine savaştan kaçan, dilencilik yapan, toplumsal yaşam kurallarını bilmeyen sorunlu kişiler olarak çizilmiştir. Yine medyanın sığınmacılar konusunda yerel halk üzerinde olumsuz etkilere yol açtığını belirten Aslan'a (2015, s. 32) göre de yerel halkın, Suriyeli sığınmacılarla geçirdikleri yaşantıları düşük bir düzeyde olmasına rağmen, aynı yerel halkın aynı sığınmacılara karşı algıları oldukça negatiftir. Aslan bu durumu "xenofobi" ile açıklamakta ve bu fobinin oluşmasında ulusal ve yerel medyanın bu durum üzerinde fazla bir payı bulunduğunu ifade etmektedir (Aslan, 2015, 32). Özdemir'e (2017, s. 128) göre ise Suriyeli mültecilerle ilgili duyumların abartılı bir şekilde aktarılması, dilencilik yapmaları, ekonomi için yük teşkil etmeleri gibi konular Suriyelilerin toplum tarafından daha olumsuz algılanmasına yol açmaktadır.

5.2. Sonuç

Bu araştırma, Eskişehir’de bulunan yabancı uyrukluların kendilerine Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı verilip verilmemesi konusuna bakış açıları, Eskişehir yerel halkından olan kişilerin de yabancı uyrukluların Türkiye’de vatandaş olmasına yönelik olumlu veya olumsuz düşüncelerini ve bu konuya yaklaşımlarını ortaya çıkarabilmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu doğrultuda Eskişehir’de bulunan Suriye, Irak, İran, Afganistan ve Somalili yabancı uyruklular ve onların komşuları, işverenleri veya iş arkadaşları bağlamında, vatandaşlıkla ilgili görüşleri belirleyen etmenler olarak bu iki grubun aralarındaki toplumsal iletişimleri, birbirlerine yönelik düşünce, tutum ve davranışları ortaya çıkarılmıştır. Nitel tekniğin kullanıldığı ve veri toplama aşaması yaklaşık olarak 3 ay süren bu araştırma Türkiye’nin Eskişehir ilinde yürütülmüştür. Veriler, yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi ile toplanmıştır. Araştırma sürecinde elde edilen veriler alanyazına dayalı olarak yorumlanarak çözümlenmiştir.

Eskişehir yerel halkının, en fazla bilgiye sahip olduğu kavram, “mülteci” kavramı olup, bunu “şartlı mülteci” kavramı takip etmiştir. En az cevap alınabilen kavram ise “uydu kent” kavramı olmuştur. Katılımcılar “şartlı mülteci” ve “uydu kent” kavramlarına, “mülteci” kavramına kıyasla daha fazla “bilmiyorum” cevabını vermişlerdir. Katılımcıların birçoğu bu kavramları tanımlarken kendi tahminleri doğrultusunda tanımlamalarda bulunmuştur. Bu kavramlara tam anlamıyla doğru cevap verebilen katılımcı olmamıştır.

Eskişehir yerel halkından günlük yaşamda yabancı uyruklu komşusu, çalışanı veya iş arkadaşı ile iletişimi fazla olan katılımcılardan yardımlaştığını veya bir şeyler ödünç verme ya da alma gibi etkileşimlerin varlığını ifade edenler olduğu gibi, daha önce böyle bir ihtiyaç olmadığını fakat olması durumunda yardımlaşabileceğini veya ödünç alışverişinde bulunabileceğini ifade eden katılımcılar da olmuştur. Günlük yaşamda yabancı uyruklu komşusu, çalışanı veya iş arkadaşıyla iletişiminin fazla olmadığını belirten katılımcılar ve yabancı uyrukluların Türkiye Cumhuriyeti’nde vatandaş olmasını istemeyen katılımcılar da yardımlaşabileceklerini ve alışveriş yapabileceklerini ifade etmiştir. Fakat bu katılımcıların az bir kısmı sadece yardım edebileceklerini, ödünç bir şeyler verebileceklerini; fakat kendilerinin yardım ya da ödünç bir şeyler almayacaklarını ifade etmişlerdir.

Eskişehir yerel halkından katılımcıların neredeyse hepsi yabancı uyruklu komşusu, çalışanı veya iş arkadaşıyla birbirlerine ev ziyareti yapmadıklarını ifade etmiş,

katılımcıların birçoğu yabancı uyruklu komşusu, çalışanı veya iş arkadaşıyla sosyal ilişkilerinin düzeyinin günlük hayatta karşılaştıklarında selam alıp verme düzeyinde olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların sadece birkaçı ev ziyareti yaptıklarını ve sosyal ilişkilerinin selam alıp verme düzeyinden ileride olduğunu ifade etmiştir.

Türkçe bilen katılımcılara Türkçeyi nasıl öğrendikleri sorulduğunda kendisini Türkmen olarak tanımlayanlar, Türkçeyi babalarının, dedelerinin konuştuklarını ve kendilerinin de bundan dolayı öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Türkmen olmayan katılımcılardan bazıları ise Türkiye’de halk eğitim kursuna gittiklerini ve Türkiye’de iş hayatında çalışırken öğrendiklerini belirtmişlerdir.

Görüülen yabancı uyruklu katılımcıların büyük bir bölümü Türkiye’de vasıfsız olarak adlandırılacak işlerde çalışmaktadır. Bu katılımcılardan bazılarının kendi ülkelerinde öğretmenlik, mühendislik gibi meslekler yaparken, Türkiye’de bu meslekleri ile ilgili işleri yapamadıkları görülmüştür. Yabancı uyruklu katılımcılardan, bu çalışmanın gerçekleştirildiği tarihte çalışmayan fakat daha önce çalışmış veya bu çalışmanın gerçekleştirildiği tarihte herhangi bir işte çalışanların büyük bir bölümü tarlalarda, inşaatlarda işçilik yaptıklarını, bulaşıkçı, aşçı yardımcısı, kuaför veya herhangi bir esnafın yanında satış elemanı olarak çalıştıklarını ifade etmiştir. Bu katılımcılar bu işlerde çalışırken ücretlerinin düşük olması, çalışma saatlerinin fazla olması, kendi görev tanımlarına dâhil olmayan işleri de yapmalarının istenmesi, Eskişehir yerel halkının çalışma saatlerinin kendilerine göre daha az olması gibi çeşitli problemlerle karşılaştıklarını ifade etmişlerdir.

Eskişehir yerel halkının oluşturduğu katılımcılar Eskişehir’deki yabancı uyrukluların en fazla Suriye’den geldiğini düşünmektedir. Bununla birlikte katılımcıların komşusu, çalışanı veya iş arkadaşı olan yabancı uyrukluların geldikleri ülkeyi söyledikleri ve bunun dışında birkaç ülke daha söyledikleri görülmüştür.

Görüülen yabancı uyruklu katılımcılardan Iraklı, Suriyeli, Afganistanlı ve Somalili olanlar, ülkelerindeki savaştan ve terör örgütlerinden dolayı canlarını kurtarmak amacıyla veya aynı nedenlerden dolayı eğitim, sağlık ve iş imkânlarından faydalanamadıklarını ve bu nedenle göç ettiklerini ifade etmişlerdir. İranlı katılımcılar ise ülkelerindeki siyasi rejimle sorunlar yaşadıklarını, can güvenliklerinin bulunmadığını ve bu nedenle ülkelerinden ayrıldıklarını belirtmişlerdir.

Görüülen yabancı uyruklu katılımcılara neden başka bir ülkeye değil de Türkiye’ye geldikleri sorulduğunda ise Türkiye’yi dini ve dili açısından yakın

gördüklerini, Türkiye'yi sevdiklerini ve Türkiye'yi eğitim ve sosyo-ekonomik durum açısından iyi gördüklerini ifade etmişlerdir. Bu nedenlerden ötürü Türkiye'ye geldiklerini belirten katılımcıların hiçbirinin İranlı olmaması dikkat çekmektedir. Bu nedenlerden dolayı Türkiye'ye gelen yabancı uyruklu katılımcıların Türkiye'de vatandaş olup kalmayı daha fazla istedikleri saptanmıştır. İranlı katılımcıların tamamı ise İran'ın Türkiye'ye coğrafi yakınlığı, Türkiye'yi güvenli görmeleri, Birleşmiş Milletler'in kendilerini Türkiye'ye göndermesi, aile ve akrabalarının Türkiye'de bulunması nedenleriyle başka bir ülkeye değil de Türkiye'ye geldiklerini ifade etmişlerdir. Buna rağmen İranlı katılımcıların çoğu, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı istediklerini belirtmişlerdir.

Genel olarak hangi ülkeden gelirse gelsin katılımcıların birçoğu Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayı isteyip istemedikleri sorusunu en çok ekonomik durum ve istihdam durumu bağlamında değerlendirmişlerdir. Suriyeli, Iraklı ve Afganistanlı katılımcılar, ekonomi ve istihdam durumunun yanı sıra din, dil, kültür vb. konularını; İranlı katılımcılarsa ekonomik durum ve istihdamın yanı sıra özgürlük konusunu da değerlendirmeye dâhil etmişlerdir. İranlı katılımcılar, daha özgür yaşayabilecekleri ülkelere göç etmek istediklerini ifade etmişlerdir.

Eskişehir yerel halkının oluşturduğu katılımcıların üçte ikisinden fazlası yabancı uyruklulara vatandaşlık verilmemesi gerektiği yönünde cevaplandırmış olup, buna gerekçe olarak en fazla cevabı içeren sebep ise yabancı uyrukluların Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına alınmaları durumunda, Türkiye halkının ekonomik anlamda ikincilleşeceği düşüncesi olmuştur. Eskişehir yerel halkının büyük çoğunluğu yabancı uyrukluları ekonomik anlamda yük olarak gördüğünü ifade etmişler, Türkiye halkı arasında yoksullar ve işsizler dururken yabancı uyruklulara maddi yardımlar yapılmasına karşı olduklarını belirtmişlerdir. Buradan hareketle Eskişehir yerel halkından oluşan katılımcıların ekonomik kaygılarının önde geldiği söylenebilir. Bu konuda ekonomik kaygılarını ifade eden katılımcıların yanı sıra Türkiye halkını sosyal ve günlük hayatta rahatsız ettiği düşüncesinden ötürü ve kendi ülkelerinde savaşmadıkları için Türkiye'ye herhangi bir katkılarının olamayacağını düşündüklerini belirterek Türkiye'deki yabancı uyruklulara Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı verilmemesi gerektiğini ifade eden katılımcılar da olmuştur.

Konuya olumlu yaklaşan ve Türkiye'de bulunan yabancı uyruklulara Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı verilmesi gerektiğini belirten katılımcılar, Eskişehir yerel halkının oluşturduğu katılımcıların üçte birinden daha azdır. Bu yönde görüş belirten

katılımcıların bazıları koşulsuz olarak vatandaşlık verilebileceğini ifade ederken, çoğu ise seçici olunması gerektiğini ifade etmişlerdir. Seçici olunması gerektiğini belirten katılımcılara “seçici olmak”tan neyi kastettikleri sorulduğunda, katılımcıların bazıları güvenlik açısından sorun çıkarmamayı, bazılarıysa Türkiye’ye eğitim ve iş anlamında katkı sağlayabilmeyi kastettiklerini belirtmişlerdir. Kendileri daha önce başka bir ülkede göçmen olarak yaşayan katılımcıların biri haricinde hepsi, yaşanan zorlukları bildiklerini ve vatandaşlık verilmesi konusuna olumlu baktıklarını, vatandaşlık verilmesi gerektiğini, fakat seçici olunması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Araştırma bulgularına göre, yabancı uyrukluların birçoğu Türkiye’de vatandaşlık almayı istemekteyken, Eskişehir yerel halkının birçoğu vatandaşlık verilmesini istememektedir. Bunun yanı sıra, günlük yaşamlarında yabancı uyruklularla etkileşimi olanların ise sadece kendilerinin tanıdıkları olan yabancı uyruklulara vatandaşlık verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Katılımcılara Türkiye’deki Suriyelilerle ilgili ne düşündükleri ve herhangi bir anılarının olup olmadığı sorulduğunda, katılımcıların çoğunluğu olumsuz görüş belirtmiştir. Katılımcılardan Suriyelilerin kendi ülkelerinde savaşmak yerine Türkiye’ye gelmelerini olumsuz karşıladıklarını belirtenler de olmuştur. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu, Türkiye’deki Suriyelilerle ilgili herhangi bir anılarının olmadığını belirtmişler; konuyla ilgili olumsuz ifadelerini ise medyadaki haberlere göre veya çevrelerinden edindikleri duyumlara göre söylediklerini belirtmişlerdir.

5.3. Öneriler

Eskişehir’de yaşayan yabancı uyrukluların Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayı isteyip istememeleri ve Eskişehir yerel halkının, yabancı uyruklu komşuları, çalışanları veya iş arkadaşlarının üzerinden, Türkiye’deki tüm yabancı uyruklulara Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı verilip verilmemesi konusuna yaklaşımlarını konu edinen araştırmada elde edilen bulgular ve yapılan tartışma ışığında aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

A. Yapılacak Araştırmalar Bağlamında;

1) Eskişehir’deki yabancı uyruklulara ve yerel halk örneğinde olduğu gibi Türkiye’nin diğer şehirlerinde de yabancı uyruklulara vatandaşlık verilmesi/verilmemesi konusu irdelenmeli ve bu konudaki çalışmalar artırılmalıdır.

2) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ve onların yabancı uyruklu komşuları, çalışanları veya iş arkadaşlarıyla olan iletişim ve etkileşim boyutlarının her iki grubun vatandaşlık algısı üzerindeki etkisini inceleyen çalışmalar yapılmalıdır.

3) Hem yabancı uyruklular açısından hem de yerel halk açısından vatandaşlık konusunda sahip oldukları düşünceleri belirleyen etmenlerin neler olduğunu ortaya çıkarmaya yönelik çalışmalar gerçekleştirilmelidir.

B. Geliştirilecek Politikalar Bağlamında

1) Kitle iletişim araçlarında Türkiye’de bulunan yabancı uyrukluların ön yargı, kalıpyargı ve ırkçılık içeren anlatımlarla ifade edilmemesi için gerekli tedbirler alınmalıdır.

2) Türkiye’de bulunan yabancı uyrukluların ve Türkiye Cumhuriyeti halkının birbirlerine yönelik kaygılarının nedenleri belirlenmeli ve bu kaygıları çözümlenmeye yönelik eğitimler verilmelidir.

3) Göçmen, mülteci ve sığınmacılara “vatandaşlık verilmesi” konusuyla ilgili hem Türkiye’de bulunan yabancı uyrukluların hem de Türkiye Cumhuriyeti halkının görüşlerine ilişkin araştırma bulguları çözümlenerek bütün tarafları olabildiğince memnun edecek bir yol izlenmelidir.

KAYNAKÇA

- Abadan-Unat, N. (2017). *Bitmeyen Göç Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa* (3. Baskı). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Adıgüzel, Y. (2016). *Göç Sosyolojisi* (1. Basım). Ankara: Nobel.
- Akıncı, B., Nergiz, A. ve Gedik, E. (2015). Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1 (2), 58-83. <http://gam.gov.tr/files/d3.pdf> (Erişim tarihi: 12.02.2019).
- Altıntaş, S. (2014). Davetsiz Misafirler: Türkiye'deki Mültecilerin Maduniyet Görünümleri. *İdeal Kent*, (14), 252-276. http://www.idealkentdergisi.com/idealkentfull/14.sayi_idealkent.pdf (Erişim tarihi: 23.04.2019).
- Amman, M. T. ve Altındış, E. (2019). İstanbul'da Yaşayan Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Türk Vatandaşlığına İlişkin Görüşleri. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 5 (9). <https://dergipark.org.tr/download/article-file/711421> (Erişim tarihi: 23.06.2019).
- Anık, M. (2012). *Kimlik ve Çokkültürcülük Sosyolojisi*. İstanbul: Açılımkitap.
- Aslan, C. (2015). *Zorunlu Ev Sahipliği Sürecinden Komşuluk İlişkisine: Yerel Halkın Suriyeli Sığınmacılara Karşı Yaşantı, Algı, Tutum ve Beklentilerinin Tespiti-Adana Örneği*. T.C. Çukurova Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi, Adana. <http://www.madde14.org/images/4/4f/CUZorunluEvSahiligi2015tur.pdf> (Erişim tarihi: 23.05.2019).
- Atasü-Topçuoğlu, R. (2012). Düzensiz Göç: Küreselleşmede Kısıtlanan İnsan Hareketliliği. T. Bora (Ed.), *Küreselleşme Çağında Göç Kavramlar, Tartışmalar* içinde (s. 501-518). İstanbul : İletişim Yayınları.
- Aybay, R. (2008). *Vatandaşlık Hukuku*. (3. Baskı). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Aybay, R. ve Özbek, N. (2015). *Vatandaşlık Hukuku*. (4. Baskı). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Baban, F., Ilcan, S. ve Rygiel, K. (2016). Syrian Refugees in Turkey: pathways to precarity, differential inclusion, and negotiated citizenship rights. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 1-17. https://www.researchgate.net/profile/Suzan_Ilcan/publication/303867764_Syrian_refugees_in_Turkey_pathways_to_precarity_differential_inclusion_and_negotiated_citizenship_rights/links/59f09051a6fdcc1dc7b8d4de/Syrian-refugees-in-Turkey-pathways-to-precarity-differential-inclusion-and-negotiated-citizenship-rights.pdf (Erişim tarihi: 01.06.2019).
- Balaban Salı, J. (2013). Verilerin Toplanması. A. şimşek (Ed.), *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri* içinde (s. 134-161). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Baysal, B. ve Lüleci, Ç. (2015). Kopenhag Okulu ve Güvenikleştirme Teorisi. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 11 (22), 61-96. <https://dergipark.org.tr/guvenlikstrjtj/issue/7544/99268> (Erişim tarihi: 30.07.2019).
- Castles, S. ve Davidson, A. (2000). *Citizenship and Migration Globalization and the politics of belonging*. New York: Routledge.
- Castles, S. ve Miller, M. J. (2008). *Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. (Çev: B. U. Bal ve İ. Akbulut). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Caymaz, B. (2007). *Türkiye'de Vatandaşlık Resmi İdeoloji ve Yansımaları* (1. Baskı). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Coşkun, V. (2009). *Ulus-Devletin Dönüşümü ve Meşruluk Sorunu*. Ankara: Liberte Yayınları.
- Çelik, H. (2008). Çokkültürlülük ve Türkiye'deki Görünümü. *U. Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (15). <https://dergipark.org.tr/sosbilder/issue/23135/247110> (Erişim tarihi: 13.02.2019).
- Çiçekli, B. ve Demir, O. Ö. (2013). *Türkiye Koridorunda Yasadışı Göçmenler*. Ankara: Karınca Yayınları.

- Çiftçi, H. (2018). Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlarının Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Tutum, Algı ve Empatik Eğilimlerinin Analizi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7 (3). <http://www.itobiad.com/download/article-file/545205> (Erişim tarihi: 20.03.2019).
- Çoban- İnce İ. ve Altun-Aslan E. (2017). Vatandaşlık Algısının Dönüşümü: Türkiye Üzerine Bir Değerlendirme. *International Journal of Academic Value Studies (Javstudies)*, 3 (12). http://www.javstudies.com/Makaleler/1481866574_26.%20%20C4%B0nci%20%C3%87OBAN%20%C4%B0NCE%20&%20Av%20C5%9Fen%20ALTUN%20ASLAN_339-353.pdf (Erişim tarihi: 22.02.2019).
- Dağdelen, G. (2015). Türkiye'nin Değişen Vatandaşlık Rejimi ve Emek Göçü. *Kent Araştırmaları Dergisi*, 6 (15), (s. 172-197). http://www.idealkentdergisi.com/idealkentfull/15.sayi_idealkent.pdf (Erişim tarihi: 04.12.2018).
- Danış, D. ve Parla, A. (2009). Nafile Soydaşlık: Irak ve Bulgaristan Türkleri Örneğinde Göçmen, Dernek ve Devlet. *Toplum ve Bilim*, (114), 131-158. <http://research.sabanciuniv.edu/26757/1/NafileSoydaslik.pdf> (Erişim tarihi: 17.02.2019).
- Doğan, V. (2015). *5901 Sayılı Kanuna Göre Güncellenmiş Türk Vatandaşlık Hukuku* (12. Baskı). Ankara: Savaş Yayınevi.
- Doytcheva, M. (2009). *Çokkültürlülük*. (Çev: T. Akıncılar Onmuş). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Duman, M. Z. (2009). Küreselleşme, Kimlik ve Çokkültürlülük. *Uluslararası Eğitim Felsefesi Kongresi Küreselleşme Sürecinde Eğitim Sorunlarının Felsefi Boyutu Bildiriler ve Tartışmalar'da* sunulan bildiri. http://www.ebs.org.tr/ebs_files/files/yayinlarimiz/231-egitimbirsen.org.tr-231.pdf (Erişim tarihi: 28.02.2019).
- Erdoğan, M. M. (2014). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi. <https://mmuraterdogan.files.wordpress.com/2014/12/hugo-rapor-tc3bcrkiyedeki->

suriyeliler-toplumsal-kabul-ve-uyum-kasc4b1m-2014-04122014-tr1.pdf (Erişim tarihi: 14.03.2019).

Erdoğan, M. M. (2015). Türkiye'ye Kitlesele Glerde Son ve Dev Dalga: Suriyeliler. M. M. Erdoğan ve A. Kaya (Editrler) içinde, *Türkiye'nin G Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Gler* içinde (s. 315-347). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Erol, E., Akyol, A. E., Salman, C., Pınar, E., Gmşcan, İ., Mısırlı, K. Y., Kahveci, M., Mutlu, P. (2017). *Suriyeli Gmen Emeği İstanbul Tekstil Sektörü Araştırması*. Birleşik İstanbul: Metal-İş Yayınları. https://www.academia.edu/34930885/Suriyeli_G%C3%B6%C3%A7men_Eme%C4%9Fi_%C4%B0stanbul_Tekstil_Sekt%C3%B6r%C3%BC_Ara%C5%9F%C4%B1rmas%C4%B1 (Erişim tarihi: 23.05.2019).

Erözden, O. (2013). *Ulus-Devlet* (3. Baskı). İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.

Giddens, A. (2005). *Sosyoloji Kısa Fakat Eleştirel Bir Giriş* (2. Baskı). Ankara: Phoenix Yayınevi.

Giddens, A. ve Sutton, P. W. (2013). *Sociology* (7. Baskı). USA: Polity Press.

Gek, F. M. (2008). Türkiye'de oğunluk, Azınlık ve Kimlik Anlayışı. A. Kaya ve T. Tarhanlı (Editrler), *Türkiye'de çoğunluk ve Azınlık Politikaları: AB Sreğinde Yurttaşlık Tartışmaları* içinde (s. 67-80). İstanbul: Tesev Yayınları.

Göktuna Yaylacı, F. (2017). Eskişehir Yerel Basınında "Mülteciler" ve "Suriyeliler". *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 20 (1). <https://dergipark.org.tr/download/article-file/297010> (20.05.2019).

Göktuna Yaylacı, F., Serpil, H. ve Yaylacı, A. F. (2017). Paydaşların Gözünden Mülteci Ve Sığınmacılarda Eğitim: Eskişehir rneği. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 11 (22). <http://mjer.penpublishing.net/makale/368> (22.04.2019).

Gülalp, H. (2007). Giriş: Milliyete Karşı Vatandaşlık. H. Gülalp (Ed.), *Vatandaşlık ve Etnik atışma Ulus-Devletin Sorgulanması* içinde (s. 11-34). (ev: E. Kılıç). İstanbul: Metis Yayınları.

- Güllüpnar, F. (2011). Göç Olgusu ve Uluslararası Göç Kuramları. N. Suğur (Ed.), *İnsan ve Toplum* içinde. (s. 100-127).
- Gülyaşar, M. (2017). Suriyeliler ve Vatandaşlık: Yerel Halk ve Suriyeli Sığınmacılar Çerçevesinde Bir Değerlendirme. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7 (13). <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/390348> (14.03.2019).
- Güney, Ü. ve Konak, N. (2016). Bolu’da Suriyeli ve Iraklı Sığınmacılar Vatandaşlık ve Kaynak Dağılımı Temelinde Öteki Algısı. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 4 (2). <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/222980> (24.03.2019).
- Habermas, J. (2002a). *Küreselleşme ve Milli Devletlerin Akıbeti*. (Çev: M. Beyaztaş). İstanbul: Bakış Yayınları.
- Habermas, J. (2002b). *"Öteki" Olmak , "Öteki"yle Yaşamak Siyaset Kuramı Yazıları*. (Çev: İ. Aka). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Hirst, P. ve Thompson, G. (2007). *Küreselleşme Sorgulanıyor*. (Çev: Ç. Erdem ve E. Yücel). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Işın, E. ve İşyar, B. (2008). Türkiye’de Ulus-devlet ve Vatandaşlığın Doğuşu. A. Kaya ve T. Tarhanlı (Editörler) *Türkiye’de Çoğunluk ve Azınlık Politikaları: AB Sürecinde Yurttaşlık Tartışmaları* içinde (s. 81- 98). İstanbul: Tesev Yayınları.
- İçduygu, A. ve Sirkeci, İ. (1999). Cumhuriyet Dönemi Türkiye’inde Göç Hareketleri. O. Baydar (Ed.), *75 Yılda Köylerden Şehirlere* içinde (s. 249-268). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları. https://scholar.google.com.tr/scholar?q=Cumhuriyet+D%C3%B6nemi+T%C3%BCrkiye%27sinde+G%C3%B6%C3%A7+Hareketleri&hl=tr&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholart (Erişim tarihi: 30.03.2019).
- İçduygu, A. ve Bayraktar Aksel, D. (2013). Turkish Migration Policies: A Critical Historical Retrospective. *Perceptions Journal Of International Affairs*, 18 (3). <http://sam.gov.tr/tr/wp-content/uploads/2014/02/Ahmet-%C4%B0%C3%A7duygu-and-Damla-B.-Aksel.pdf> (Erişim tarihi: 31.03.2019).
- İçduygu, A. ve Karcı Korfalı, D. (2014). Türkiye’de Göçmenlerin Vatandaş Olma Eğilimleri: Deneyimler ve Algılar. A. Kaya (Ed.), *Farklılıkların Birlikteliği*

Türkiye ve Avrupa'da Birarada Yaşama Tartışmaları içinde (s. 95-119) İstanbul: Hiperlink Yayınları.

İçduygu, A. ve Diker, E. (2017). Labor Market Integration of Syrian Refugees in Turkey: From Refugees to Settlers. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 3 (1), 12-35. <http://gam.gov.tr/files/5-2.pdf> (Erişim tarihi: 01.04.2019).

Kadioğlu, A. (2009). *Küreselleşme, Avrupalılaşıma ve Türkiye'de Vatandaşlık*. (Çev: B. Ulukan). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Kadioğlu, A. (2012). Vatandaşlığın Ulustan Arındırılması: Türkiye Örneği. "*Vatandaşlığın Dönüşümü Üyelikten Haklara*" içinde, 31-54. (Çev: C. Cemgil). İstanbul: Metis Yayınları.

Karadağ, Ö. ve Altıntaş, K. H. (2010). Mülteciler ve Sağlık. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 9 (1). https://www.researchgate.net/profile/Ozge_Karadag_Caman/publication/47631029_Refugees_and_Health/links/59da6fd7a6fdcc2aad12a4b1/Refugees-and-Health.pdf (Erişim tarihi: 22.04.2019).

Karpat, K. H. (2010). *Osmanlı'dan Günümüze Etnik Yapılanma ve Göçler*. (Çev: B. Tırnakçı). İstanbul: Timaş Yayınları.

Kasdemir, B. (2010). *Türkiye'de Sığınma Hareketi: Eskişehir Örneği*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> (Erişim tarihi: 14.07.2019).

Kaya, A. (2003). Ulusal Yurttaşlıktan Çoğul Yurttaşlığa? Yurttaşlık Kuramlarına Eleştirel Bir Yaklaşım. M. Borovalı, G. Campbell, T. Faist, F. M. Göçek, F. Karaosmanoğlu, N. Kardam, A. Kaya, F. Kratochwıl, B. Kümbetoğlu, İ. Mazlum, G. G. Özdoğan, W. Piccoli, O. Tanşu, B. Ülman, G. Welton (Editörler), *Uluslararası İlişkilerde Sınır Tanımayan Sorunlar Göç, Yurttaşlık, İnsan Hakları, Toplumsal Cinsiyet, Küresel Adalet ve Güvenlik* içinde (s. 149-189). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Kayaoğlu, A. ve Erdoğan, M. M. (2019). Labor Market Activities Of Syrian Refugees In Turkey. *Economic Research Forum*. Egypt: The Economic Research Forum.

https://www.researchgate.net/profile/Aysegul_Kayaoglu2/publication/331980614_LABOR_MARKET_ACTIVITIES_OF_SYRIAN_REFUGEES_IN_TURKEY/links/5c9898fe92851cf0ae95f88e/LABOR-MARKET-ACTIVITIES-OF-SYRIAN-REFUGEES-IN-TURKEY.pdf (02.06.2019).

Keyman, E. F. (2012). Türkiye’de Çokkültürlü Anayasal Vatandaşlık ve Demokratikleşme. “*Vatandaşlığın Dönüşümü Üyelikten Haklara*” içinde, 218-244 (Çev: C. Cemgil). İstanbul: Metis Yayınları.

Köser Akçapar, Ş. ve Şimşek, D. (2018). The Politics of Syrian Refugees in Turkey: A Question of Inclusion and Exclusion through Citizenship. *Social Inclusion*. 6 (1). <https://www.cogitatiopress.com/socialinclusion/article/view/1323/1323> (Erişim tarihi: 03.04.2019).

Kymlicka, W. (2015). *Çokkültürlü Yurttaşlık Azınlık Haklarının Liberal Teorisi*. (Çev: A. Yılmaz). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Mandacı, N. ve Özerim, G. (2013). Uluslararası Göçlerin Bir Güvenlik Konusuna Dönüşümü: Avrupa’da Radikal Sağ Partiler ve Göçün Güvenlikleştirilmesi. *Uluslararası İlişkiler*, 10 (39), 105-130. <http://www.uidergisi.com.tr/p/3514/uluslararasi-goclerin-bir-guvenlik-konusuna-donusumu-avrupada-radikal-sag-partiler-ve-gocun-guvenliklestirilmesi> (Erişim tarihi: 30.07.2019).

Marshall, T. H. (2006). Yurttaşlık ve Toplumsal Sınıflar. (Çev: A. Kaya). *Yurttaşlık ve Toplumsal Sınıflar* içinde (s. 1-56). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Nurdoğan, A. K., Dur, A. İ. B. ve Öztürk, M. (2016). Türkiye’nin Mülteci Sorunu ve Suriye Krizinin Mülteci Sorununa Etkileri. *İş ve Hayat Dergisi*, 2 (4), 217-238. http://www.sekeris.org.tr/dergi/multimedia/dergi/46_turkiye'nin_multeci_sorunu_ve_suriye_krizinin_multeci_sorununa_etekileri.pdf (Erişim tarihi: 14.02.2019).

Orhan, O. ve Senyücel Gündoğar, S. (2015). *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri*. Ankara: Orsam-Tesev. http://teseiv.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/Suriyeli_Siginmacilarin_Turkiyeye_Etkileri.pdf (Erişim tarihi: 21.03.2019).

- Özdemir, E. (2017). Suriyeli Mültecilerin Türkiye'deki Algıları. *Savunma Bilimleri Dergisi*, 16 (1). <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/440256> (Erişim tarihi: 21.03.2019).
- Özden, Ş. (2013). *Syrian Refugees in Turkey*. Italy: European University Institute. <http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/29455/MPC-RR-2013%2005.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Erişim tarihi: 30.03.2019).
- Özensel, E. (2012). Çokkültürlülük Uygulaması Olarak Kanada Çokkültürlülüğü. *Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries)*, 7 (1), s. 55-70. <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423868478.pdf> (Erişim tarihi: 21.02.2019).
- Özer, Y. Y. (2015). *Türkiye ve Fransa Örnekleriyle Uluslararası Göç ve Yabancı Düşmanlığı*. İstanbul: Der'in Yayınları.
- Özkazanç, A. (2009). Toplumsal Vatandaşlık ve Neo-Liberalizm Sorunu. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 64 (1). <http://acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/18397/> (28.02.2019).
- Özkazanç, A. (2014). Türkiye'de Yurttaşlık Sorunu. A. Durakbaşa, N. A. Şirin Öner, F. Karapehlivan Şenel (Editörler), *Yurttaşlığı Yeniden Düşünmek Sosyolojik, Hukuki ve Siyasal Tartışmalar* içinde (s. 317-320). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Öztürk, A. (2012). Kü-Post Dönüşümün Yeni Vatandaşlık Biçimi Olarak Negatif Çokkültürlülük Bağlamında İndirgemeci Gettosal Vatandaşlık. *İİB International Refereed Academic Social Sciences Journal*, 03 (07). <http://www.iibdergisi.com/dergi//ku-post-donusumun-yeni-vatandaslik-bicimi-olarak-negatif-cok-kulturluluk-baglaminda-indirgemeci-gettosal-vatandaslik201707.pdf> (Erişim tarihi: 21.02.2019).
- Öztürk, S. ve Çoltu, S. (2018). Suriyeli Mültecilerin Türkiye Ekonomisine Etkileri. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (13), 188-198. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/412371> (Erişim tarihi: 30.05.2019).
- Özyürek, A., Kapçı, P. E., ve Yılcı, S. (2019). Farklı Yaş Grubundan Bireylerin Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Durumu Hakkındaki Görüşlerinin

- İncelenmesi. *MSKU Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (1).
<https://dergipark.org.tr/download/article-file/705178> (Erişim tarihi: 23.06.2019).
- Peköz, M. (2012). *Küresel Kapitalizm ve Göçmenlik*. (1. Baskı). İstanbul: Karakoyun Yayıncılık.
- Pierson, C. (2014). *Modern Devlet*. (Çev: N. Kutluğ ve B. Erdoğan). İstanbul: Chiviyazıları Yayınevi.
- Say, Ö. (2013). *21. Yüzyılda Ulus, Çokkültürlülük ve Etnisite*. (1. Basım). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Sirkeci, İ. ve Göktuna Yaylacı, F. (2019). Küresel Hareketlilik Çağında Göç Kuramları ve Temel Kavramlar. F. Göktuna Yaylacı (Ed.), *Kuramsal ve Uygulama Boyutları ile Türkiye’de Sığınmacı, Mülteci ve Göçmenlerle Sosyal Hizmetler* içinde (s. 15-39). Londra: Transnational Press London.
https://www.researchgate.net/publication/331998854_KURESEL_HAREKETLILIK_CAGINDA_GOC_KURAMLARI_VE_TEMEL_KAVRAMLAR (Erişim tarihi: 21.05.2019).
- Sunata, U., Çelik E. N., ve Yıldız, M. N. (2017). İstanbul’daki Orta Sınıf Suriyeli Sığınmacıların Göç Deneyimleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (53), 527-534.
https://www.researchgate.net/publication/321988852_ISTANBUL_DAKI_ORTA_SINIF_SURIYELI_SIGINMACILARIN_GOC_DENEYIMLERI (Erişim tarihi: 23.05.2019).
- Şen, Y. F. (2004). *Globalleşme Sürecinde Milliyetçilik Trendleri ve Ulus Devlet*. Ankara: Yargı Yayınevi.
- Taylor, C. (2010). Tanınma Politikası. (Haz: A. Gutmann). *Çokkültürcülük Tanınma Politikası* içinde (s. 46-93). (Çev: Y. Salman). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tekinalp, Ş. (2005). Küreselleşen Dünyanın Bunalımı: Çokkültürlülük. *Journal of İstanbul Kültür University*, 3 (1).
<http://acikerisim.iku.edu.tr/bitstream/handle/11413/249/K%C3%BCreselle%C5%9Ffen%20D%C3%BCnyan%C4%B1n%20Bunal%C4%B1m%C4%B1%20C>

3%87okk%C3%BClt%C3%BCrl%C3%BCl%C3%BCk%20%EF%BB%BF.pdf
?sequence=3&isAllowed=y (Erişim tarihi: 11.06.2019).

- Toksöz, G. (2006). *Uluslararası Emek Göçü*. (1. Baskı). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Tosun, A., Yorulmaz, A., Tekin, İ., Yıldız, K. (2018). Mülteci Öğrencilerin Eğitim Sorunları, Eğitim ve Din Eğitiminden Beklentileri: Eskişehir Örneği. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19 (1), 107-133. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/530284> (Erişim tarihi: 14.07.2019).
- Tümtaş, M. S. (2018). Toplumsal Dışlanmadan Vatandaşlık Tartışmalarına Suriyeli Kent Mültecileri. *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, 18 (37). <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/467569> (Erişim tarihi: 22.03.2019).
- Ulutaş, E. (2014). Türkiye’de Vatandaşlık ve Anayasal Süreç. *Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries)*, 9 (1). <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/17679> (28.02.2019).
- Uzun, A. (2015). Günümüzün Sosyal ve Ekonomik Sorunu Olan Suriyelilerin Mülteci ve Ekonomi Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi. *Ankara Barosu Dergisi*, (1), 105-120. <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/2015-1/03.pdf> (Erişim tarihi: 28.02.2019).
- Üstel, F. (1999). *Yurttaşlık ve Demokrasi*. (1. Baskı). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Üstel, F. (2004). “Makbul Vatandaş”ın Peşinde II. Meşrutiyet’ten Bugüne Vatandaşlık Eğitimi. (1. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yanık, C. (2011). Postmodern Siyaset Anlayışı ve Çokkültürlülük. *Kaygı: Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi* (17). <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423907313.pdf> (Erişim tarihi: 21.02.2019).
- Yelken, H. (2014). Yurttaşın Ulusaşırı Hak Serüveni ve Bireysel Başvuru Hakkı ile Eve Dönüşü. A. Durakbaşa, N. A. Şirin Öner, F. Karapehlivan Şenel (Editörler), *Yurttaşlığı Yeniden Düşünmek Sosyolojik, Hukuki ve Siyasal Tartışmalar içinde* (349-359). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (6. Baskı). Ankara: SeçkinYayıncılık.
- Yıldırım, S., İslamoğlu, E. ve İyem, C. (2017). Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Kabul ve Uyum Sürecine İlişkin Bir Araştırma. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2). <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/453989> (Erişim tarihi: 24.03.2019).
- Yıldız, A. (2001). “*Ne Mutlu Türküm Diyebilene*” *Türk Ulusal Kimliğinin Etno-Seküler Sınırları (1919-1938)*. (1. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yıldız, A. (2017). Göç ve Entegrasyon Politikalarında Vatandaşlık. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 3 (1), 36-67. <http://gam.gov.tr/files/5-3.pdf> (Erişim tarihi: 17.03.2019).
- Yılmaz, A. (2014). Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9 (2), 1685-1705.
https://www.researchgate.net/publication/301564792_Uluslararası_Göç_Çeşitleri_Nedenleri_ve_Etkileri_International_Migration_Its_Types_Causes_And_Effects (Erişim tarihi: 30.05.2019).
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5543.pdf> (Erişim tarihi: 24.03.2019).
- <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> (Erişim tarihi: 30.05.2019).
- [http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_terimleri_sozlugu\(1\).pdf](http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_terimleri_sozlugu(1).pdf) (Erişim tarihi: 08.03.2019).
- http://www.goc.gov.tr/icerik3/uluslararasi-koruma-cesitleri_409_546_548 (Erişim tarihi: 08.03.2019).
- http://www.goc.gov.tr/icerik6/duzensiz-goc_363_378_4710_icerik (Erişim tarihi: 19.05.2019).
- <http://www.goc.gov.tr/files/files/7.pdf> (Erişim tarihi: 17.03.2019).
- <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/09/20180919-15.pdf> (Erişim tarihi: 29.05.2019).
- http://eskisehir.goc.gov.tr/tr/page/goc_gecici-koruma-4713 (Erişim tarihi: 30.05.2019).

<http://www.anadolugazetesi.com/eskisehir-de-kac-yabanci-yasiyor--102308.html>
(Erişim tarihi: 11.06.2019).

<https://www.eskisehir.net/haber/gundem/eskisehir/eskisehirde-19100-multeci-var>
(Erişim tarihi: 11.07.2019).

EKLER LİSTESİ

EK-1. Katılımcıların Kısa Biyografileri ve Takma İsimleri

EK-2. Görüşme Soruları

EK-1. Katılımcıların Kısa Biyografileri ve Takma İsimleri

Ahmad Suriyeli Türkmen. 34 yaşında. Halep'ten gelmiş. İnşaat işçisi. Türkiye'de inşaatta ya da tarlada işçi olarak çalışıyor. Eskişehir'e Kayseri'den gelmiş. Evli. Bir eşi, bir çocuğu ve iki tane de ablasının çocukları olarak birlikte yaşıyorlar.

Ammar Suriyeli Türkmen. 88 yaşında. Şam'dan gelmiş. Çiftçi. Türkiye'de çalışmıyor. Eskişehir'e Gaziantep'ten gelmiş. Dul. Eşi ve torunlarının bazıları savaşta şehit olmuşlar. Oğulları, gelinleri ve torunlarıyla olmak üzere toplamda 6 kişi yaşıyor.

Huzeyfe Suriyeli. 16 yaşında. Çiftçi. Türkiye'de inşaatta işçilik yapıyor ya da hurda toplayıcılığı yapıyor. İstanbul'dan Eskişehir'e gelmiş. Bekar. Annesi, babası ve kardeşleri olarak yedi kişi yaşıyorlar.

Mahmoud Suriyeli. 35 yaşında. İdlib'ten gelmiş. Her türlü işte çalışabileceğini belirtiyor. Hurda toplayıcılığı yapıyor. Direkt Eskişehir'e gelmiş. Evli. Üç çocuğu, eşi ve ablasıyla yaşıyor.

Nur Suriyeli. 37 yaşında. Suriye'de hurda toplayıcısı olarak çalışmış. Türkiye'de çalışmıyor. Eskişehir'e gelmeden önce Kayseri'de yaşamış. Dul. Kardeşi, kardeşinin eşi ve onların üç çocuğu olmak üzere toplamda altı kişi yaşıyorlar.

Gulshan Iraklı. 31 yaşında. Irak'ta Arapça öğretmeni. Türkiye'de çalışmıyor. Direkt Eskişehir'e gelmiş. Evli. Eşi ve dört çocuğuyla birlikte yaşıyor.

Farnaz İranlı. 36 yaşında. İran'da kuaför işletmeciliği ve spor salonu işletmeciliği yapmış. Türkiye'de kuaför olarak çalışıyor. Direkt Eskişehir'e gelmiş. Evli. Eşiyle beraber yaşıyor.

Roya İranlı. 34 yaşında. Tebriz'den gelmiş. İran'da İngilizce öğretmeni ve kuaför olarak çalışmış. Türkiye'de görüşmenin yapıldığı tarihte çalışmıyor. Türkiye'de daha önce aşçı yardımcısı olarak çalışmış. Kütahya'da birkaç gün kaldıktan sonra Eskişehir'e gelmiş. Evli. Eşiyle beraber yaşıyor.

Faghih İranlı. 37 yaşında. İran'da kuaförlük yapmış. Türkiye'de börekçide satış elemanı. Niğde'den Eskişehir'e gelmiş. Evli. Eşi ve bir çocuğuyla beraber yaşıyor.

Samir Afganistanlı. 28 yaşında. Afganistan-Kunduz'dan gelmiş. Terzi. Türkiye'de inşaat işçisi. Direkt Eskişehir'e gelmiş. Evli. Annesi, eşi ve üç çocuğuyla beraber yaşıyor.

Sadaf Afganistanlı. 25 yaşında. Mesleği yok. Türkiye'de çalışmıyor. Kırşehir'den Eskişehir'e gelmiş. Evli. Eşi ve altı çocuğuyla beraber yaşıyor.

Hamid Afganistanlı. 20 yaşında. Afganistan- Kunduz'dan gelmiş. Mesleği yok. Türkiye'de inşaat işçisi. Kütahya'dan Eskişehir'e gelmiş. Evli. Annesi, babası, kardeşleri, eşi ve çocuklarıyla beraber 15 kişi olarak yaşıyor.

Zahra Afganistanlı. 17 yaşında. Afganistan-Tahar'dan gelmiş. Mesleği yok. Türkiye'de çalışmıyor. Ankara'dan Eskişehir'e gelmiş. Bekar. Annesi, babası ve iki kardeşiyle beraber 5 kişi yaşıyor.

Mesrure Iraklı Türkmen. 32 yaşında. Irak-Bağdat'tan gelmiş. Muhasebeci. Türkiye'de kırtasiyede çalışıyor. Direkt Eskişehir'e gelmiş. Bekar. Annesi, babası, ablası, yeğeniyle beraber yaşıyor.

Edibe Iraklı. 11 yaşında. Irak- Bağdat'tan gelmiş. Öğrenci. Herhangi bir işte çalışmıyor. Direkt Eskişehir'e gelmişler. Bekar. Annesi, babası ve kardeşleriyle beraber 5 kişi olarak yaşıyor.

Mostafa Iraklı. 23 yaşında. Irak-Musul'dan gelmiş. Şoför. Türkiye'de sanayide işçilik yapmış, görüşmenin gerçekleştirildiği tarihte çalışmıyor. Direkt Eskişehir'e gelmiş. Bekar. Annesi, ablaları ve abileriyle beraber toplamda dokuz kişi olarak yaşıyor.

Saleh Afganistanlı Türkmen. 22 yaşında. Konya, Bodrum, İstanbul'da çalışıp Eskişehir'e gelmiş. Afganistan'dan gelmiş. Mesleği işçi. Türkiye'de çiftlikte işçilik yapıyor. Nişanlı. Türkiye'ye çalışmak için gelen dayısı, yeğeni ve abisiyle beraber çiftlikte kalıyor.

Nesimi Iraklı. Bağdat'tan gelmiş. 27 yaşında. Üniversite terk. Ev kadını. Direkt Eskişehir'e gelmiş. Evli. Üç çocuğu ve eşiyle beraber yaşıyor.

Rohan Iraklı. Musul'dan gelmiş. Türkmen. 28 yaşında. Direkt Eskişehir'e gelmiş. Ev kadını. Evli. Eşinin annesi, babası, yengesi ve onun çocukları ve kendisinin dört çocuğuyla beraber yaşıyor.

Süveybe Iraklı. Telafer'den gelmiş. Türkmen. 25 yaşında. Ev kadını. Direkt Eskişehir'e gelmiş. Dul. Annesi, babası, iki kardeşi ve kızıyla beraber yaşıyor.

Azade Iraklı. Telafer'den gelmiş. Türkmen. 24 yaşında. Ev kadını. Gaziantep'ten Eskişehir'e gelmiş. Evli. Eşi ve beş çocuğuyla yaşıyor.

Mutemed Iraklı. Musul'dan gelmiş. Türkmen. 33 yaşında. Çiftçi. Türkiye'de tornada işçilik yapıyor, haftanın iki, üç günü çalışıyor. Direkt Eskişehir'e gelmiş. Evli. Eşi ve üç çocuğuyla beraber yaşıyor.

Hussein Suriyeli. Haseke'den gelmiş. Arap. 21 yaşında. Öğrenci. Türkiye'de soğan toplama işi yapmış. Ankara'dan Eskişehir'e gelmiş. Bekar. Annesi, babası ve kardeşleriyle beraber yaşıyor.

Mohammad Suriyeli. Haseke'den gelmiş. Arap. 34 yaşında. Öğretmen. Türkiye'de inşaatta işçi olarak çalışıyor. Mardin'den Eskişehir'e gelmiş. Evli. Eşi ve dört çocuğuyla beraber yaşıyor.

Hasan Suriyeli. Haseke'den gelmiş. 25 yaşında. Mesleği yok. Türkiye'de inşaatta çalışıyor. Ankara'dan Eskişehir'e gelmiş. Bekar. Annesi, babası ve kardeşleriyle olmak üzere toplamda on kişi yaşıyorlar.

Sahro Somalili. Somali'den gelmiş. 41 yaşında. Mesleği yok. Türkiye'de çalışmıyor. Burdur'dan Eskişehir'e gelmiş. Evli, çocuğu yok. Eşiyle beraber yaşıyor.

Farhad İranlı. İran'dan gelmiş. 35 yaşında. Makina mühendisi. Türkiye'de çalışmıyor. Türkiye'de daha önce fabrikada işçi olarak çalışmış. Ankara'dan Eskişehir'e gelmiş. Evli, çocuğu yok. Eşiyle beraber yaşıyor.

Parinaz İranlı. İran'dan gelmiş. 30 yaşında. Üniversitede psikoloji bölümünü bırakıp eğitimini tamamlamamış. Türkiye'de çalışmıyor. Türkiye'de daha önce terzide işçilik yapmış. Evli. Eşi ve bir çocuğuyla beraber yaşıyor.

Halima Somalili. Yemen'den gelmiş. 20 yaşında. Mesleği yok. Türkiye'de çalışmıyor. Türkiye'de daha önce bulaşıkçı olarak ve fabrikada işçi olarak çalışmış. Aksaray'dan Eskişehir'e gelmiş. Bekar. Annesiyle beraber yaşıyor.

- Shahab** İrani. Tahran'dan gelmiş. 31 yaşında. İran'da pvcde çalışmış. Türkiye'de pen sanayide işçi olarak çalışıyor. Direkt Eskişehir'e gelmiş. Bekar. Abisiyle beraber yaşıyor.
- Burak** Türkiyeli. 23 yaşında. İşçi. 2000 TL geliri var. Ahmad'ın komşusu.
- Erkin** Türkiyeli. 64 yaşında. Şoför. 1500 TL geliri var. Ammar'ın komşusu.
- Kerem** Türkiyeli. 65 yaşında. Emekli. Huzeyfe'nin komşusu.
- Ahsen** Türkiyeli. 78 yaşında. Ev kadını. Mahmoud'un komşusu.
- Nihat** Türkiyeli. 52 yaşında. Şöför. 2000 TL geliri var. Nur'un komşusu.
- Beril** Türkiyeli. 36 yaşında. Ev kadını. Haneye asgari ücret giriyor. Gulshan'ın komşusu.
- Fatma** Türkiyeli. 48 yaşında. Kuaför. Haneye asgari ücret giriyor. Farnaz'ın patronu.
- Yahya** Türkiyeli. 53 yaşında. Devlet Demir Yolları'ndan emekli. Araştırmanın yapıldığı tarihte emlakçılık yapıyor. Roya'nın komşusu.
- Ziya** Türkiyeli. 69 yaşında. Şöför. Hamid'in komşusu.
- Hayriye** Türkiyeli. 50 yaşında. Ev kadını. Samir'in komşusu.
- Ayhan** Türkiyeli. 18 yaşında. Cnc operatörü. Asgari ücret geliri var. Sadaf'ın komşusu.
- Nuray** Türkiyeli. 24 yaşında. Tıp sekreteri. 2000 TL üzeri geliri var. Zahra'nın komşusu.
- Selçuk** Türkiyeli. 36 yaşında. Kırtasiyeci. 2000-2500 TL geliri var. Mesrure'nin iş arkadaşı.
- Serhat** Türkiyeli. 78 yaşında. Emekli. 2000 TL geliri var. Edibe'nin komşusu.
- Talat** Türkiyeli. 54 yaşında. Emekli. Bilgisayar malzemeleri satan bir mağazada çalışıyor. Mostafa'nın komşusu.
- Sibel** Türkiyeli. 25 yaşında. Sekreter. Asgari ücret geliri var. Faghih'in iş arkadaşı.
- Şevki** Türkiyeli. 52 yaşında. Veteriner hekim. 5000 TL geliri var. Saleh'in patronu.
- Yeşim** Türkiyeli. 54 yaşında. Kuaför. Görüşmenin gerçekleştirildiği tarihte çalışmıyor. Nesimi'nin komşusu.

- Vural** Türkiyeli. 29 yaşında. Halkla İlişkiler mezunu. İşsiz. Ailesinin sağladığı kaynak ve evden çalışmasıyla elde ettiği toplam geliri 1500-2000 TL. Rohan'ın komşusu.
- Rıza** Türkiyeli. 58 yaşında. Serbest meslek. 1500 TL geliri var. Süveybe'nin komşusu.
- Reyhan** Türkiyeli. 27 yaşında. Yüksek lisans öğrencisi. İşsiz. Azade'nin komşusu.
- Özge** Türkiyeli. 43 yaşında. Dükkan işletiyor. Mahallenin esnafı. Haneye 2500 TL giriyor. Mutemed'in komşusu.
- Utku** Türkiyeli. 78 yaşında. Emekli. 1600-1700 TL geliri var. Hussein'in komşusu.
- Demir** Türkiyeli. 53 yaşında. Mahallenin esnafı. Pastacı. 3000 TL geliri var. Mohammad'ın komşusu.
- Nilgün** Türkiyeli. 27 yaşında. Muhasebeci. Esnaf. 4000-5000 TL geliri var. Hasan'ın esnaf arkadaşının esnaf komşusu.
- Hesna** Türkiyeli. 57 yaşında. Emekli. Asgari ücretten biraz fazla geliri var. Sahro'nun komşusu.
- Feraye** Türkiyeli. 61 yaşında. Ev kadını. Haneye 1800 TL gelir giriyor. Farhad'ın komşusu.
- Refik** Türkiyeli. 36 yaşında. Tesisatçı. 2200 TL geliri var. Parinaz'ın komşusu.
- Yengi** Türkiyeli. 64 yaşında. Mesleği işletmeci. Emekli. 1700 TL geliri var. Halima'nın ev sahibi ve komşusu.
- Necmettin** Türkiyeli. 29 yaşında. Muhasebeci. 2000 TL geliri var. Shahab'ın iş arkadaşı.

EK-2. Görüşme Soruları

Yabancı Uyruklular İçin;

- 1) Nerelisiniz/Nereden geldiniz?
- 2) Yaşınız kaç?
- 3) Mesleğiniz nedir?
- 4) Burada hangi sektörde çalışıyorsunuz?
- 5) Eviniz kira mı, kendinize mi ait?
- 6) Evinizde kaç oda var?
- 7) Evinizde banyo ve tuvalet var mı?
- 8) Evde kaç kişi kalıyorsunuz?
- 9) Ailede kimler var?
- 10) Ailede kaç kişi ve kimler çalışıyor? Bu kişilerin mesleği nedir ve bu kişiler hangi sektörlerde çalışıyorlar? Ne kadar ücret alıyorlar? İşyerinde sorun yaşıyorlar mı?
- 11) Türkiye'ye ilk olarak ne zaman geldiniz? Hangi yolla, kaçak mı? Kısaca söz eder misiniz?
- 12) Eskişehir'e ilk olarak ne zaman geldiniz?
- 13) Göç etme hikayenizden bahseder misiniz? Neden ve hangi amaçla göç ettiniz?
- 14) Neden Türkiye ve neden Eskişehir'e geldiniz?
- 15) Kendi ülkenizdeyken ne iş yapıyordunuz, burada ne iş yapıyorsunuz?
- 16) Türkiye'ye gelmeden önce başka bir yere göç etmiş miydiniz?
- 17) Eskişehir'e gelmeden önce başka bir yere göç etmiş miydiniz?
- 18) Çocuğunuz var mı? Kaç yaşlarındalar? Okul çağında çocuğunuz var mı? Varsa okula gidiyor mu?

19) Herhangi bir işte çalışan çocuğunuz var mı? Varsa neden çalışıyor? Ne kadar ücret alıyor? İşte sorun yaşıyor mu?

20) Gelecek on yılda kendinizi nerede görüyorsunuz?

21) Katılımcı çocuksa; “Büyüyünce ne olmak istersiniz?”

22) Sizin için mükemmel bir gün nasıldır?

23) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı mısınız?

24) Katılımcı Türkçeyi iyi düzeyde konuşuyorsa; “Türkçeyi nasıl ve nerede öğrendiniz?”

Evetse;

- Ne zaman Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına alındınız?
- Ülkenize geri dönmek ya da başka bir ülkede yaşamak ister misiniz? Neden?
- Kendinizi Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı gibi hissediyor musunuz? Neden?
- Türkiye’de “vatandaş olma”nın getirdiği bütün imkânlardan yeterince faydalandığınızı düşünüyor musunuz? Neden?

Hayırsa;

- Türkiye’de ikamet edebilmek için hangi belgeye sahipsiniz?
- Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak ister misiniz? Neden?
- Dünyada herhangi bir ülkenin vatandaşlığı size verilseydi hangi ülkeyi isterdiniz? Neden?

Yabancı Uyruklu Katılımcıların Komşuları, İşverenleri, İş Arkadaşları İçin;

1) Yaşınız kaç?

2) Öğrenim durumunuz nedir?

3) Mesleğiniz nedir?

4) Ne iş yapıyorsunuz?

5) Gelir düzeyiniz?

6) Mülteci, şartlı mülteci, uydu kent kavramları nedir?

- 7) Eskişehir'deki yabancı uyrukluların hangi ülkelerden geldiklerini biliyor musunuz?
- 8) Yabancı uyruklu bir komşunuz, çalışanınız, iş arkadaşınız var mı?
- 9) Yabancı uyruklu komşunuz, çalışanınız, iş arkadaşınızla hiç yardımlaştınız mı?
- 10) Yabancı uyrukluların Türkiye'de bulunması, Türkiye'de yaşamaları hakkında ne düşünüyorsunuz?
- 11) Yabancı uyruklu komşunuz, çalışanınız, iş arkadaşınızla sosyal ilişkiniz ne düzeyde? Biraz açıkla mısınız?
- 12) Yabancı uyruklu komşunuz, çalışanınız, iş arkadaşınızla birbirlerinize ev ziyareti yapıyor musunuz?
- 13) Yabancı uyruklu komşunuz, çalışanınız, iş arkadaşınızla birbirlerinize ödünç bir şeyler alıp veriyor musunuz?
- 14) Sizce Türkiye'de bulunan yabancı uyruklulara Türkiye vatandaşlığı verilmeli mi? Bu konuda ne düşünüyorsunuz? Neden?
- 15) Türkiye'deki Suriyelilerle ilgili ne düşünüyorsunuz? İyi kötü herhangi bir anınız oldu mu? Olduysa paylaşır mısınız?

Mahallede esnaf olan Eskişehir yerel halkından olan katılımcılara ayrıca şu sorular da yöneltilmiştir:

- Göçmenlerle ilgili ne düşünüyorsunuz?
- Göçmenlerle ilgili mahalledeki gözlemleriniz neler?
- Yerli halkın göçmenlere karşı tavrı hakkında ne düşünüyorsunuz?

Yabancı uyruklu kiracısı olan Eskişehir yerel halkından olan katılımcılara ayrıca şu sorular yöneltilmiştir:

- Neden evinizi yabancılara kiraladınız? Ne düşündünüz?
- Evinizi daha önce de yabancı uyruklulara kiraladınız mı yoksa bu ilk mi?
- Bu evi nasıl buldular?
- Ev eşyası ya da başka konularda yardımlaştınız mı?